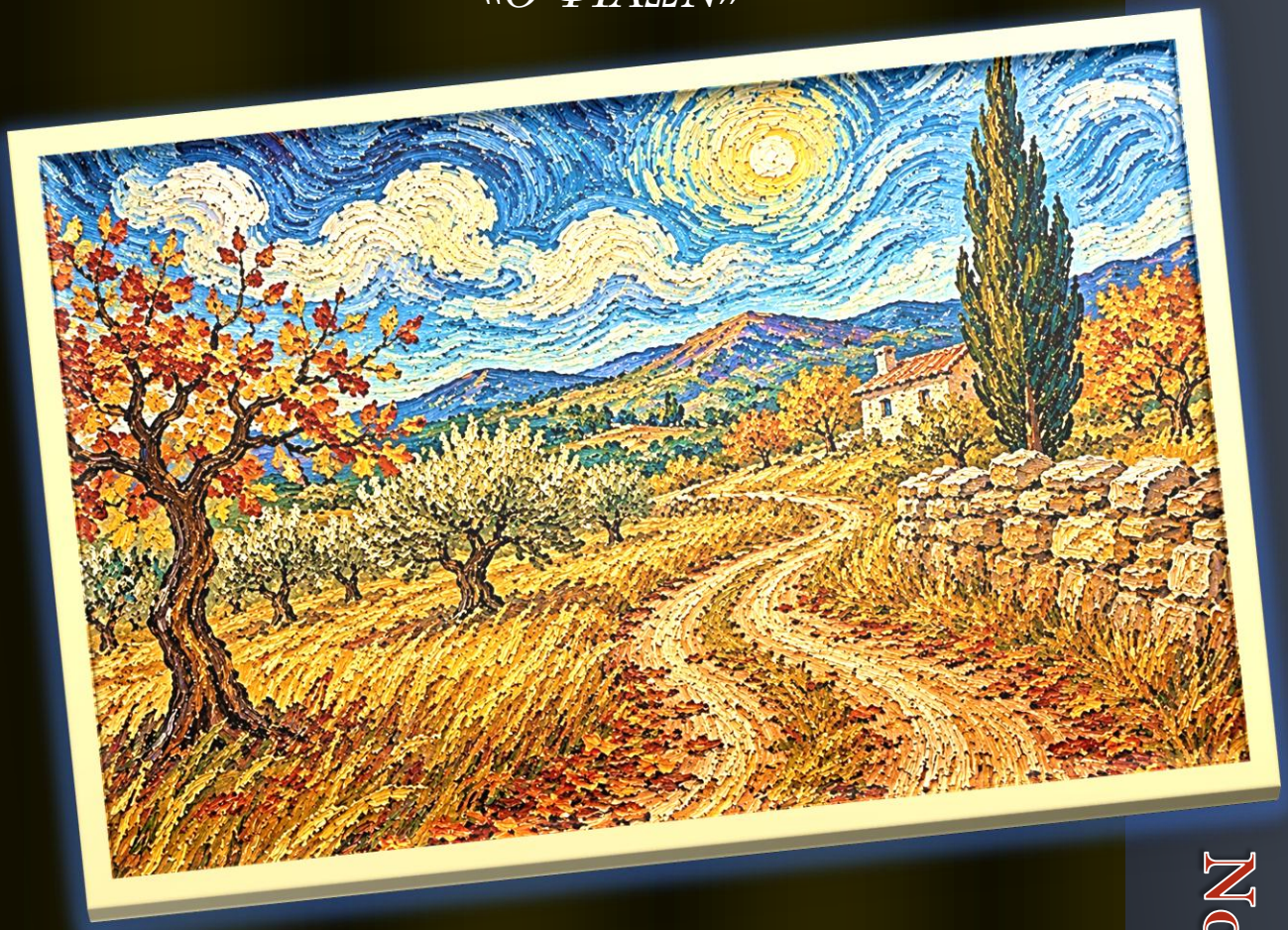
Πανελλήνιο Πνευματικό Κέντρο
«Ο ΦΙΛΩΝ»

ΤΕΧΝΗ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Νοέμβριος 2026

www.filonas.gr

Σημείωμα του Εκδότη

Όταν μιλάμε για τέχνη και πολιτισμό, ο νους μας στρέφεται συνήθως σε συγκεκριμένους χώρους και μορφές δημιουργίας όπως τα μουσεία και τις πινακοθήκες, τις αίθουσες συναυλιών, τα θέατρα, τα λογοτεχνικά έργα, τις εικαστικές εκθέσεις και στις καλλιτεχνικές εκδηλώσεις. Αναζητούμε την τέχνη μέσα από τα έργα δημιουργών που αναγνωρίστηκαν, μέσα από καλλιτεχνικά ρεύματα που διαμόρφωσαν την ιστορία και μέσα από πολιτιστικούς θεσμούς που ανέλαβαν να διαφυλάξουν και να αναδείξουν την ανθρώπινη δημιουργικότητα. Υπάρχει, όμως, και μια άλλη διάσταση του πολιτισμού, λιγότερο προβεβλημένη, αλλά εξίσου ουσιαστική. Μια τέχνη που βρίσκεται διάσπαρτη στην ύπαιθρο, στις μικρές κοινότητες, στα χωριά, στις καθημερινές συνήθειες, στα έθιμα και στις παραδόσεις ενός τόπου.

Είναι η τέχνη των ανθρώπων που, πολλές φορές χωρίς να αυτοπροσδιορίζονται ως καλλιτέχνες, δημιούργησαν με τα χέρια, τη φαντασία, την αισθητική και την ευαισθησία τους έναν ολόκληρο κόσμο πολιτισμού. Είναι ο ανώνυμος τεχνίτης που σκάλισε την πέτρα για να χτίσει ένα σπίτι, η γυναίκα που ύφανε στον αργαλειό και διακόσμησε ένα ύφασμα με γεωμετρικά μοτίβα, ο ξυλογλύπτης που φιλοτέχνησε ένα τέμπλο, ο αγγειοπλάστης που έδωσε σχήμα στον πηλό, ο λαϊκός ζωγράφος που διακόσμησε ένα καφενείο, ένας περιστερώνας ή ένα ξωκλήσι. Είναι, ακόμη, ο μουσικός που μετέφερε από γενιά σε γενιά ένα τραγούδι, ο χορευτής που διατήρησε ζωντανά τα βήματα ενός τοπικού χορού και ο άνθρωπος που συνέθεσε, χωρίς να το γνωρίζει, μια μικρή τελετουργία γύρω από τις γιορτές, τις εποχές και τις σημαντικές στιγμές της ζωής. Όλα αυτά αποτελούν πολιτισμό και σε πολλές περιπτώσεις, αποτελούν τέχνη με την πιο ουσιαστική έννοια του όρου.

Ο άνθρωπος πάντοτε αναζητούσε τρόπους να εκφραστεί, να διακοσμήσει το περιβάλλον του, να αποτυπώσει τις αντιλήψεις του για τον κόσμο, να αφηγηθεί την ιστορία του και να μεταδώσει στις επόμενες γενιές όσα θεωρούσε σημαντικά. Αυτή ακριβώς η ανάγκη γέννησε έναν τεράστιο πλούτο λαϊκής δημιουργίας. Μια δημιουργία που δεν είχε πάντοτε ως αφετηρία την πρόθεση παραγωγής ενός αυτοτελούς καλλιτεχνικού έργου, αλλά συχνά συνδεόταν με την καθημερινότητα, τη χρηστικότητα, τη θρησκευτική πίστη, τις κοινωνικές ανάγκες και τις παραδόσεις μιας κοινότητας. Το χρηστικό αντικείμενο μπορούσε ταυτόχρονα να είναι αισθητικό δημιούργημα. Το σπίτι δεν ήταν μόνο καταφύγιο, αλλά και έκφραση αρχιτεκτονικής αντίληψης. Η φορεσιά δεν εξυπηρετούσε απλώς την ένδυση, αλλά εξέφραζε την κοινωνική θέση, την τοπική

ταυτότητα, την ιστορία και την αισθητική ενός τόπου.

Ας σκεφτούμε, για παράδειγμα, τα παραδοσιακά σπίτια της Ηπείρου, τα πετρόχτιστα αρχοντικά της Μακεδονίας, τα πυργόσπιτα της Μάνης, τις κατοικίες των νησιών του Αιγαίου, τους περιστερώνες της Τήνου ή τα περίτεχνα ξυλόγλυπτα των εκκλησιών. Κάθε ένα από αυτά τα δημιουργήματα ενσωματώνει γνώσεις, τεχνικές, αισθητικές αντιλήψεις και μια ιδιαίτερη σχέση του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον. Η πέτρα, το ξύλο, ο πηλός και το ύφασμα μετατρέπονται σε μέσα έκφρασης. Η ανάγκη συναντά την επινοητικότητα και η χρηστικότητα συνομιλεί με την ομορφιά.

Δεν χρειάζεται, επομένως, ένα έργο να φέρει την υπογραφή ενός γνωστού δημιουργού για να έχει καλλιτεχνική αξία. Ούτε η αναγνώρισή του από κάποιον θεσμό αποτελεί προϋπόθεση για να ενταχθεί στην ευρύτερη έννοια του πολιτισμού. Υπάρχει μια τεράστια περιοχή ανθρώπινης δημιουργίας που δεν διεκδίκησε ποτέ την προβολή, αλλά διαμόρφωσε καθοριστικά την αισθητική και την πολιτιστική φυσιογνωμία της Ελλάδας. Συχνά, όταν αναφερόμαστε στη λαογραφία, έχουμε την τάση να τη συνδέουμε με παλιές συνήθειες, ξεχασμένα έθιμα και αντικείμενα μιας άλλης εποχής. Τη θεωρούμε, ενδεχομένως, ένα ενδιαφέρον αλλά απομακρυσμένο πεδίο μελέτης, που αφορά κυρίως τους ιστορικούς, τους ερευνητές και τους λαογράφους. Στην πραγματικότητα, όμως, η λαογραφία αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα κλειδιά για την κατανόηση της συλλογικής μας ταυτότητας.

Κάθε περιοχή της Ελλάδας διαμόρφωσε τη δική της πολιτιστική γλώσσα, επηρεασμένη από τη γεωγραφία, το κλίμα, την ιστορική διαδρομή, τις κοινωνικές συνθήκες και τις επαφές της με άλλους λαούς. Τα δημοτικά τραγούδια, για παράδειγμα, δεν αποτελούν απλώς μουσικά δημιουργήματα αλλά είναι μικρές ιστορικές και κοινωνικές μαρτυρίες. Στους στίχους τους συναντάμε τον έρωτα, την ξενιτιά, τον αποχωρισμό, την ανδρεία, τον θάνατο, τη νοσταλγία, την ελευθερία και την ανθρώπινη μοίρα. Αντίστοιχα, οι παραδοσιακοί χοροί δεν είναι απλώς μια ακολουθία βημάτων. Είναι μια μορφή συλλογικής έκφρασης, στην οποία το σώμα, ο ρυθμός και η μουσική δημιουργούν έναν ιδιαίτερο τρόπο επικοινωνίας. Ο συρτός, ο καλαματιανός, ο πεντοζάλης, οι ηπειρώτικοι χοροί, οι μακεδονίτικοι ρυθμοί και οι νησιώτικες μελωδίες εκφράζουν διαφορετικές πολιτιστικές εμπειρίες, χωρίς να παύουν να αποτελούν μέρος μιας ευρύτερης κοινής πολιτιστικής κληρονομιάς. Και βέβαια, τα πανηγύρια, οι τοπικές γιορτές, τα αποκριάτικα δρώμενα, τα έθιμα του Δωδεκαημέρου και οι τελετουργίες που συνδέονται με τον κύκλο των εποχών συνθέτουν ένα ζωντανό πολιτιστικό σύμπαν και αποτελούν εκδηλώσεις στις οποίες η κοινότητα ανανεώνει τους δεσμούς της και μεταδίδει στις νεότερες γενιές έναν τρόπο συμμετοχής στη συλλογική ζωή.

Υπάρχει, ωστόσο, και μια ακόμη διάσταση που αξίζει να αναδειχθεί: η βαθιά σχέση ανάμεσα στο φυσικό περιβάλλον και την πολιτιστική δημιουργία. Η ύπαιθρος δεν αποτελεί απλώς το σκηνικό μέσα στο οποίο αναπτύχθηκαν οι παραδόσεις μας αλλά σε μεγάλο βαθμό, τις διαμόρφωσε. Η μορφολογία του εδάφους, τα βουνά, οι πεδιάδες, τα ποτάμια, τα δάση, οι ελαιώνες, οι αμπελώνες και οι εποχικές μεταβολές της φύσης επηρέασαν την αρχιτεκτονική, τις τέχνες, τη μουσική, τη διατροφή και τις κοινωνικές συνήθειες των ανθρώπων. Η πέτρα των ορεινών περιοχών έγινε οικοδομικό υλικό και καλλιτεχνικό μέσο. Το ξύλο των δασών μετατράπηκε σε έπιπλα, εργαλεία και περίτεχνα διακοσμητικά στοιχεία. Το μαλλί και το βαμβάκι έγιναν υφαντά, φορεσιές και κεντήματα. Η φύση προσέφερε όχι μόνο τα υλικά, αλλά και τα μοτίβα, τα χρώματα και τις εικόνες που ενέπνευσαν τη λαϊκή δημιουργία.

Αρκεί να παρατηρήσουμε τα κεντήματα και τα υφαντά μιας περιοχής για να διαπιστώσουμε πόσο στενά συνδέονται με τον κόσμο που τα γέννησε. Τα γεωμετρικά σχήματα, τα άνθη, τα πουλιά και οι συμβολικές παραστάσεις δεν είναι τυχαία διακοσμητικά στοιχεία. Συχνά αποτελούν φορείς συμβολισμών, αισθητικών αντιλήψεων και τοπικών παραδόσεων. Ακόμη και το ίδιο το τοπίο, με τις εναλλαγές του φωτός, τις γήινες αποχρώσεις, τα κυπαρίσσια, τις ελιές, τα πέτρινα μονοπάτια, τα ξωκλήσια και τα χωριά που μοιάζουν να αναδύονται μέσα από τους λόφους, αποτελεί μια ανεξάντλητη πηγή καλλιτεχνικής έμπνευσης. Δεν είναι τυχαίο ότι η ελληνική φύση έχει εμπνεύσει ζωγράφους, λογοτέχνες, φωτογράφους, συνθέτες και δημιουργούς διαφορετικών εποχών.

Ίσως η μεγαλύτερη παρεξήγηση γύρω από την έννοια της παράδοσης είναι ότι συχνά την αντιμετωπίζουμε ως κάτι στατικό, ως ένα σύνολο στοιχείων που οφείλουμε να διατηρήσουμε αναλλοίωτα, σαν να βρίσκονται έξω από τον χρόνο. Όμως, η παράδοση δεν υπήρξε ποτέ πραγματικά ακίνητη. Είναι αποτέλεσμα διαρκούς εξέλιξης, προσαρμογής, ανταλλαγής και δημιουργικής επεξεργασίας. Κάθε γενιά παρέλαβε ένα πολιτιστικό απόθεμα από την προηγούμενη και πρόσθεσε σε αυτό τις δικές της εμπειρίες, τις δικές της ανάγκες και τη δική της αισθητική. Έτσι διαμορφώθηκαν οι διαφορετικές τοπικές παραδόσεις, μέσα από μια αδιάκοπη διαδικασία μετάδοσης και ανανέωσης.

Η διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, επομένως, δεν σημαίνει αναγκαστικά την αναπαραγωγή του παρελθόντος αλλά πρωτίστως την κατανόησή του και τη δημιουργική αξιοποίησή του στο παρόν. Δεν πρόκειται για μια άκριτη επιστροφή στο παρελθόν ούτε για μια εξιδανίκευση της παραδοσιακής ζωής αλλά για την αναγνώριση ότι η πολιτιστική μας κληρονομιά μπορεί να αποτελέσει αφετηρία νέας δημιουργίας. Άλλωστε, ένας πολιτισμός παραμένει ζωντανός όχι όταν απλώς

θυμάται, αλλά όταν εξακολουθεί να δημιουργεί.

Η συζήτηση αυτή αποκτά ακόμη μεγαλύτερη σημασία αν αναλογιστούμε τις αλλαγές που έχουν συντελεστεί στην ελληνική ύπαιθρο τις τελευταίες δεκαετίες. Η εγκατάλειψη πολλών χωριών, η συρρίκνωση των τοπικών κοινοτήτων, η απώλεια παραδοσιακών επαγγελμάτων και η σταδιακή εξαφάνιση τεχνικών που μεταδίδονταν προφορικά και βιωματικά δημιουργούν έναν πραγματικό κίνδυνο για ένα μεγάλο μέρος της πολιτιστικής μας κληρονομιάς. Μαζί με τους ανθρώπους που φεύγουν ή χάνονται, κινδυνεύουν να χαθούν και οι γνώσεις τους. Ο τελευταίος τεχνίτης ενός χωριού, η γυναίκα που γνωρίζει ακόμη τις παλιές τεχνικές υφαντικής, ο οργανοπαίκτης που θυμάται τις αυθεντικές τοπικές μελωδίες, ο μάστορας που γνωρίζει πώς χτίζεται ένα παραδοσιακό πέτρινο σπίτι, δεν μεταφέρουν απλώς προσωπικές δεξιότητες. Κουβαλούν ένα μέρος της συλλογικής μνήμης του τόπου τους.

Η προστασία αυτής της κληρονομιάς δεν μπορεί να περιορίζεται στη συγκέντρωση αντικειμένων σε λαογραφικά μουσεία ή στην περιστασιακή διοργάνωση επετειακών εκδηλώσεων. Απαιτεί συστηματική καταγραφή, έρευνα, εκπαίδευση, υποστήριξη των τοπικών δημιουργών και, κυρίως, μετάδοση της γνώσης στις νεότερες γενιές. Χρειάζεται να δώσουμε στους νέους την ευκαιρία να γνωρίσουν όχι μόνο τα αντικείμενα της παράδοσης, αλλά και τις ιστορίες, τις τεχνικές και τις αντιλήψεις που βρίσκονται πίσω από αυτά.

Αυτό που χρειάζεται να επανεξετάσουμε είναι ο ίδιος ο τρόπος με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε την έννοια του πολιτισμού. Να διευρύνουμε το βλέμμα μας και να αναγνωρίσουμε ότι ο πολιτισμός δεν είναι μόνο όσα δημιουργούνται από τους μεγάλους καλλιτέχνες, ούτε μόνο όσα αποκτούν ιστορική ή θεσμική αναγνώριση. Είναι επίσης όσα δημιουργεί μια κοινωνία στην καθημερινότητά της, όσα επιλέγει να διατηρήσει, όσα μεταδίδει στις επόμενες γενιές και όσα μεταμορφώνει σε συλλογική μνήμη.

Η τέχνη της ελληνικής υπαίθρου δεν χρειάζεται να συγκριθεί με τη λόγια τέχνη για να αναγνωριστεί η αξία της. Δεν χρειάζεται να αποκτήσει διαφορετικό όνομα ή να ενταχθεί σε μια συγκεκριμένη καλλιτεχνική κατηγορία για να δικαιούται τη θέση της στον ευρύτερο πολιτιστικό μας χάρτη. Έχει τη δική της ιστορία, τη δική της αισθητική και τη δική της αυθεντικότητα. Και ακριβώς γι' αυτό αξίζει να τη γνωρίσουμε, να τη μελετήσουμε και να την αναδείξουμε.
Ίσως, τελικά, ένα από τα πιο πολύτιμα έργα τέχνης που διαθέτουμε να μην βρίσκεται σε κάποια πινακοθήκη, αλλά να είναι ολόκληρο το πολιτιστικό τοπίο της ελληνικής υπαίθρου. Ένα έργο που δεν φιλοτεχνήθηκε από έναν μόνο δημιουργό, αλλά από γενιές ανθρώπων. Και που εξακολουθεί να περιμένει να το ανακαλύψουμε ξανά.

Τα Νέα του Φίλωνα **σελ 06 – 16**

Καλλιτεχνικά Νέα **σελ 17 - 44**

Ο Φίλωνας Προτείνει – Χορός, Θέατρο, Εικαστικά

Μουσικά Δρώμενα **σελ 45 - 60**

Ο Φίλωνας Προτείνει – Μουσικές Εκδηλώσεις

Η Τέχνη μέσα από την Κριτική **σελ 61 – 62**

Μουσικό Ημερολόγιο **σελ 63 - 72**

Πολιτιστικές Δραστηριότητες και Επικαιρότητα **σελ 73 - 83**

Καλλιτεχνικά Αφιερώματα & Συνεντεύξεις Ψυχής **σελ 84 - 118**

Η Γωνιά του Βιβλίου με τις Εκδόσεις Παπαγρηγορίου -Νάκας **σελ 119 – 121**

Πανόραμα Τέχνης, Πολιτισμού και Αισθητικής **σελ 122 - 138**

Μετά την επιτυχημένη ολοκλήρωση του 1ου κύκλου, έρχεται η δεύτερη βραδιά του «Soirée des Talents»

Με μεγάλη επιτυχία και θερμή ανταπόκριση από το κοινό ολοκληρώθηκε την Τετάρτη 4 Νοεμβρίου, στον Ελληνογαλλικό Σύνδεσμο στο Κολωνάκι, ο 1ος κύκλος των ρεσιτάλ κλασικής μουσικής «Soirée des Talents – Δύο μαγικές βραδιές με τους διακεκριμένους καλλιτέχνες των Βραβείων Φίλωνας», που διοργανώνει το Π.Κ.Π. «Ο ΦΙΛΩΝ».

Η πρώτη αυτή μουσική βραδιά αποτέλεσε μια ξεχωριστή ευκαιρία να αναδειχθεί το ταλέντο, η καλλιτεχνική ευαισθησία και η συστηματική προσπάθεια των νέων μουσικών που διακρίθηκαν στον 47ο Πανελλήνιο Μουσικό Διαγωνισμό «Βραβεία Φίλωνας». Οι βραβευμένοι καλλιτέχνες, μέσα από τις ερμηνείες τους, προσέφεραν στο κοινό ένα όμορφο μουσικό ταξίδι, επιβεβαιώνοντας το υψηλό επίπεδο των συμμετεχόντων και τη σημασία της

διαρκούς υποστήριξης της νέας γενιάς μουσικών.

Ιδιαίτερο χρώμα στη βραδιά έδωσε η κα Βικτώρια Βούρτση, Καλλιτεχνική Διευθύντρια των Μουσικών Διαγωνισμών Φίλωνα, η οποία ανέλαβε την παρουσίαση των νέων καλλιτεχνών. Με έναν ξεχωριστό τρόπο, που συνδύαζε τη θεατρικότητα, την αφήγηση και την καλλιτεχνική ευαισθησία, προσέγγισε κάθε διαγωνιζόμενο και το έργο που επρόκειτο να ερμηνεύσει, δημιουργώντας μικρές σκηνικές εισαγωγές που έδιναν στο κοινό τη δυνατότητα να γνωρίσει καλύτερα τόσο τον ίδιο τον μουσικό όσο και τον κόσμο της μουσικής του σύνθεσης. Μια παρουσίαση που ξεπέρασε τα όρια της καθιερωμένης προλόγισης και συνέβαλε στη δημιουργία μιας πιο άμεσης και ζωντανής επικοινωνίας ανάμεσα στους καλλιτέχνες, τα έργα και τους ακροατές.

Στον πρώτο κύκλο συμμετείχαν οι πιανίστες Δημήτρης Βασιλείου, Ανθή Κυρίτση, Παναγιώτης Μαρίνης, Μάριος Μπουκουβάλας, Ολίβια Παππά και Δημήτριος Τσαλοκώστας, η βιολονίστα Σεσήλια Αντωνίου, οι λυρικές τραγουδίστριες Ευτυχία Γιαννακάκου και Κατερίνα Κουτσονικόλα, καθώς και ο κιθαρίστας Γεώργιος Νικολάου.

Η εκδήλωση πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του τετραημέρου Πολιτιστικών Δρώμενων Τέχνης, το οποίο διοργανώνει κάθε χρόνο με ιδιαίτερη επιτυχία η εικαστικός και μέλος της Γενικής Συνέλευσης του Φίλωνα, κα Αργυρούλα Pappas Τσιώτα,

συμβάλλοντας ουσιαστικά στην προβολή και την υποστήριξη της καλλιτεχνικής δημιουργίας.

Η μουσική συνέχεια δίνεται την Παρασκευή 27 Νοεμβρίου, με τον 2ο κύκλο του «Soirée des Talents», ο οποίος θα φιλοξενηθεί στη Δημοτική Πινακοθήκη Πειραιά. Στη δεύτερη αυτή βραδιά θα συναντηθούν επί σκηνής ακόμη περισσότεροι διακεκριμένοι νέοι μουσικοί, παρουσιάζοντας ένα πρόγραμμα κλασικού ρεπερτορίου που αναδεικνύει την ποικιλομορφία των μουσικών οργάνων και τη δημιουργική δυναμική των νέων καλλιτεχνών.

Στον 2ο κύκλο θα συμμετάσχουν, στο πιάνο, οι Αλκιβιάδης Αστερίου, Αικατερίνη Κουτσογιάννη και Αριάδνη Ραζακιά. Στο βιολί οι Ραφαήλ Κουντούρης, Ηλέκτρα Μανολοπούλου, Ανάργυρος Μυρικνόπουλος και Ma Ruijiao. Στο λυρικό τραγούδι οι Χαρά Αγάπη Τσίρου και Παρασκευή Χαβαλέ, ενώ στην κιθάρα οι Ραφαήλ Νικήτας Καγκελάρης και Αριστοτέλης Φατσής.

Με το «Soirée des Talents», το Π.Κ.Π. «Ο ΦΙΛΩΝ» συνεχίζει την προσπάθειά του να τιμά και να στηρίζει τους νέους μουσικούς που διακρίνονται στους Πανελλήνιους Μουσικούς Διαγωνισμούς του, δίνοντάς τους τη δυνατότητα να παρουσιάσουν το ταλέντο και την καλλιτεχνική τους εξέλιξη πέρα από το πλαίσιο του διαγωνισμού. Γιατί η αναγνώριση μιας διάκρισης αποκτά ακόμη μεγαλύτερη αξία όταν συνοδεύεται από τη δυνατότητα της δημιουργίας, της έκφρασης και της επικοινωνίας με το κοινό.

Με μεγάλη επιτυχία πραγματοποιήθηκε ο πρώτος περίπατος: «Η Αθήνα του Παπαδιαμάντη»

Με ιδιαίτερη επιτυχία και τη συμμετοχή 24 ατόμων πραγματοποιήθηκε την Κυριακή 8 Νοεμβρίου 2026 ο πρώτος περίπατος της νέας πολιτιστικής δράσης του Π.Κ.Π. «Ο ΦΙΛΩΝ», με τίτλο «Αθηναιογνωσία – Ξαναγνωρίζοντας την Αθήνα». Η πρώτη αυτή περιπατητική περιήγηση ήταν αφιερωμένη στην Αθήνα του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη και έδωσε την ευκαιρία στους συμμετέχοντες να γνωρίσουν μια διαφορετική όψη της πόλης: την Αθήνα του τέλους του 19ου και των αρχών του 20ού αιώνα, μέσα από τα ίχνη της ζωής, της καθημερινότητας και της λογοτεχνικής δημιουργίας του μεγάλου Σκιαθίτη συγγραφέα.

Η «Αθηναιογνωσία» αποτελεί μια νέα πολιτιστική πρωτοβουλία του Φίλωνα, που φιλοδοξεί να μας συστήσει ξανά την Αθήνα μέσα από την ιστορία, τη λογοτεχνία, την τέχνη και τις προσωπικότητες που έζησαν, εργάστηκαν και δημιούργησαν σε αυτήν. Πρόκειται για μια προσπάθεια να ανακαλύψουμε εκ νέου τον ιστορικό και πολιτιστικό πλούτο της πρωτεύουσας, να σταθούμε σε σημεία που συχνά προσπερνάμε και να συνδέσουμε τον σημερινό αστικό χώρο με τις ιστορίες και τους ανθρώπους που του έδωσαν τη φυσιογνωμία του.

Η περιήγηση ξεκίνησε από την Πλατεία Μοναστηρακίου και ακολούθησε μια διαδρομή στα στενά του Ψυρρή και στις γειτονιές όπου έζησε, εργάστηκε, προσευχήθηκε και κινήθηκε ο Παπαδιαμάντης. Οι συμμετέχοντες είχαν την ευκαιρία να γνωρίσουν σημαντικούς σταθμούς της αθηναϊκής του ζωής, όπως το ιστορικό εκκλησάκι του Αγίου Ελισσαίου, όπου ο συγγραφέας έψελνε, την Πλατεία Ηρώων στου Ψυρρή, την οδό Αριστοφάνους 18, τους Αγίους Αναργύρους και το κελί όπου φιλοξενήθηκε μαζί με τον μοναχό Νήφωνα, καθώς και το σημείο όπου

βρισκόταν η περίφημη μπακαλοταβέρνα του Καχριμάνη, ένα από τα αγαπημένα στέκια του.

Την ξενάγηση και τη συνολική επιμέλεια της περιήγησης είχε ο Απόστολος Ζυγόπουλος, Διευθυντής του Λογοτεχνικού Τμήματος του Φίλωνα, ο οποίος καθοδήγησε τους

συμμετέχοντες σε μια διαδρομή που δεν περιορίστηκε στην απλή αναφορά ιστορικών τοποθεσιών. Μέσα από τις αφηγήσεις και τις πληροφορίες που παρουσιάστηκαν, αναδείχθηκε η στενή σχέση του Παπαδιαμάντη με την πόλη και φωτίστηκε ο τρόπος με τον οποίο οι δρόμοι, οι άνθρωποι, οι μικρές εκκλησίες, τα καταστήματα και η καθημερινότητα της παλιάς Αθήνας πέρασαν στο λογοτεχνικό του έργο.

Εισαγωγικά σχόλια για τη δράση, τη φιλοσοφία της «Αθηναιογνωσίας» και τη σημασία της γνωριμίας με την ιστορική και πολιτιστική φυσιογνωμία της Αθήνας απηύθυνε ο Πρόεδρος του Φίλωνα, Νικόλαος Σοφιανός, καλωσορίζοντας τους συμμετέχοντες και σηματοδοτώντας την έναρξη αυτής της νέας πολιτιστικής διαδρομής.

Ιδιαίτερη σημασία δόθηκε και στην ενημερωτική διάσταση της δράσης. Στους συμμετέχοντες διανεμήθηκε ειδικά προετοιμασμένο έντυπο υλικό σχετικά με την Αθήνα του Παπαδιαμάντη, τη ζωή του στην πόλη και τα σημεία που περιλαμβάνονταν στη διαδρομή. Παράλληλα, τις προσεχείς ημέρες θα αποσταλεί και συμπληρωματικό ηλεκτρονικό υλικό, ώστε όσοι συμμετείχαν να έχουν τη δυνατότητα να επανέλθουν στις πληροφορίες της περιήγησης, να εμβαθύνουν σε επιμέρους θέματα και να διατηρήσουν ένα μικρό αρχείο της εμπειρίας τους.

Ο πρώτος περίπατος ολοκληρώθηκε αφήνοντας τις καλύτερες εντυπώσεις και επιβεβαιώνοντας το ενδιαφέρον που μπορεί να προκαλέσει μια διαφορετική προσέγγιση

της Αθήνας: όχι ως μιας πόλης που απλώς διασχίζουμε, αλλά ως ενός ζωντανού τόπου μνήμης, όπου κάθε δρόμος, κάθε κτίριο και κάθε γωνιά μπορεί να κρύβει μια ιστορία.

Με την πρώτη αυτή συνάντηση, η «Αθηναιογνωσία» έκανε το ξεκίνημά της, θέτοντας τις βάσεις για μια σειρά περιηγήσεων που θα μας ταξιδέψουν σε διαφορετικές εποχές, πρόσωπα και πτυχές της αθηναϊκής ιστορίας και πολιτισμού. Γιατί η Αθήνα δεν είναι μόνο όσα βλέπουμε σήμερα· είναι και όσα έχουν συμβεί, ειπωθεί, γραφτεί και δημιουργηθεί μέσα στους δρόμους της. Και αξίζει να την ξαναγνωρίσουμε, βήμα προς βήμα.

«Ex INTIMIS CORDIS» – Μια ξεχωριστή καλλιτεχνική συνάντηση με αφορμή το βιβλίο του Κωνσταντίνου Τσικλέα

Το Σάββατο 14 Νοεμβρίου 2026 πραγματοποιείται η πρώτη επίσημη παρουσίαση του βιβλίου του εκπαιδευτικού, μουσικοσυνθέτη και μέλους της Γενικής Συνέλευσης του Πανελλήνιου Πνευματικού Κέντρου «Ο ΦΙΛΩΝ», Κωνσταντίνου Τσικλέα, με τίτλο «Ex Intimis Cordis», από τις εκδόσεις PanasMusic. Η εκδήλωση θα φιλοξενηθεί στο θέατρο του Αγίου Διονυσίου Αρεοπαγίτου της Λεοντείου Σχολής Νέας Σμύρνης, στη συμβολή των οδών Ραιδεστού και Βυζαντίου, με ώρα προσέλευσης τις 19:00.

Το «Ex Intimis Cordis» είναι μια ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα έκδοση αφιερωμένη στη μουσική, στους ανθρώπους της και στις

ιστορίες που συχνά παραμένουν μακριά από τα φώτα της δημοσιότητας. Ένα βιβλίο που έρχεται κυριολεκτικά «από τα ενδόμυχα της καρδιάς» και επιχειρεί να αναζητήσει όχι απλώς τη μουσική πίσω από τα πρόσωπα, αλλά τον άνθρωπο πίσω από τη μουσική.

Από τις πρόβες της ομάδας του καλλιτεχνικού προγράμματος

Ο Κωνσταντίνος Τσικλέας, συγγραφέας και επιμελητής της έκδοσης, συγκεντρώνει στις σελίδες του μικρές ιστορίες, αφηγήσεις, μαρτυρίες και μελέτες που φωτίζουν σημαντικούς καλλιτέχνες, μουσικούς και δασκάλους, ανθρώπους των οποίων η αξία και η προσφορά δεν είναι πάντοτε τόσο γνωστές όσο θα τους άξιζε. Μέσα από τις προσωπικές διαδρομές τους, το βιβλίο επιχειρεί να αποκαταστήσει μια διαφορετική σχέση με τη μουσική, όχι μόνο ως καλλιτεχνικό αποτέλεσμα, αλλά ως ανθρώπινη εμπειρία, μνήμη, παιδεία και βιωμένη ιστορία.

Στις σελίδες του συμμετέχουν, με κείμενα και συμβολές τους, οι Θανάσης Δρίτσας, Δρ. Αθανάσιος Τρικούπης, Δρ. Κωνσταντίνος Καλλιάς, Δρ. Αθανάσιος Νάστος, Francesco Pennarola, Νίκος Ξένιος και Νικόλας Σοφιανός. Παράλληλα, μέσα από τις

αναφορές του βιβλίου αναδεικνύονται προσωπικότητες που άφησαν το δικό τους αποτύπωμα στη μουσική και την καλλιτεχνική εκπαίδευση, όπως οι Antonio Liberali, Δημήτριος Χαμουδόπουλος, Βίκτωρ Μπαλαλάς, Μαίρη Τραβασάρου, Κίμων Χατζηαντωνιάδης, Μαξιμιλιανός Χάλλεκερ, Γεώργιος Χατζηνίκος, Βασίλης Δέλλιος, Κώστας Πασχάλης και Ανδρέας Μακρής.

Η παρουσίαση, ωστόσο, φιλοδοξεί να ξεπεράσει τα όρια μιας συμβατικής βιβλιοπαρουσίασης. Θα είναι μια πολυδιάστατη καλλιτεχνική βραδιά, όπου η συγγραφή, η μουσική, ο χορός, η υποκριτική και τα εικαστικά θα συναντηθούν, δημιουργώντας έναν ζωντανό διάλογο ανάμεσα στις τέχνες.

Από την ώρα της προσέλευσης, η μουσική και η εικαστική δημιουργία θα έχουν ήδη τον δικό τους πρωταγωνιστικό ρόλο. Η Ολίβια Παππά θα ερμηνεύει στο πιάνο έργα αγαπημένων συνθετών, ενώ παράλληλα η εικαστικός Ερμιόνη Συρογιαννοπούλου θα ξεκινήσει επί σκηνής τη δημιουργία ενός έργου, το οποίο θα εξελίσσεται ζωντανά κατά τη διάρκεια της εκδήλωσης.

Το καλλιτεχνικό πρόγραμμα θα συνεχιστεί με τη συμμετοχή της Βυζαντινής Χορωδίας, αποτελούμενης από μαθητές του Μουσικού

Σχολείου Αλίμου, υπό τη διεύθυνση του Κωνσταντίνου Καλλιά. Στη συνέχεια, η Σοφία Θεοδώρου στη φωνή και ο Νότης Αγακίδης στο πιάνο θα ερμηνεύσουν το έργο «Ουρανοί και Θάλασσες», σε ποίηση του Θανάση Δρίτσα και μουσική του Κωνσταντίνου Τσικλέα.

Ξεχωριστή θέση στο πρόγραμμα θα έχει ένα απόσπασμα από τον «Μαγικό Αυλό» του Wolfgang Amadeus Mozart, παρουσιασμένο «με μια άλλη ματιά», μέσα από μια ιδιαίτερη σκηνική και χορογραφική προσέγγιση. Στον ρόλο της Παμίνας θα εμφανιστούν η Νάντια Διολιντζή και η Σοφία Θεοδώρου, η οποία θα

ερμηνεύσει και την άρια της Παμίνας «Ach, ich fühl's». Τον ρόλο του Παπαγκένο/Ταμίνο θα αναλάβει ο Αλέξανδρος Παπακώστας, ενώ η άρια της Βασίλισσας της Νύχτας «Der Hölle Rache» θα παρουσιαστεί σε χορογραφία, με τη Μαγδαληνή Τσικλέα στον ομώνυμο ρόλο. Τις Τρεις Ντάμες θα ενσαρκώσουν οι Φωτεινή Κουτελιέρη, Κωνσταντίνα Σημαντήρα και Γιασεμή Τζεμοπούλου, ενώ στον ρόλο του Μονόστατου θα εμφανιστεί ο Νότης Αγακίδης. Στο φλάουτο η Σοφία Τσάλτα.

Ακολουθεί το τραγούδι «Ώρες Σιωπής» του Κίμωνα Χατζηαντωνιάδη, με τη Σοφία Θεοδώρου στην πρώτη φωνή και τις Φωτεινή Κουτελιέρη, Κωνσταντίνα Σημαντήρα, Γιασεμή Τζεμοπούλου και Μαγδαληνή Τσικλέα στις δεύτερες φωνές. Τους ερμηνευτές θα συνοδεύσουν η Σοφία Τσάλτα στο φλάουτο, ο Γιάννης Στεφανής στην κιθάρα, ο Νότης Αγακίδης στο πιάνο και ο Γιώργος Ζαχαρόπουλος στο καχόν.

Η βραδιά θα ολοκληρωθεί με το παραδοσιακό μουσικό σύνολο «Ρίζες» του Μουσικού Σχολείου Αλίμου, υπό την ευθύνη των καθηγητριών Κυριακής Πετρίδου και Δανάης Λουκίδη, μεταφέροντας στη σκηνή τον πλούτο της ελληνικής μουσικής παράδοσης.

Τον συντονισμό και την παρουσίαση της εκδήλωσης θα έχει ο Νικόλας Σοφιανός.

Το «Ex Intimis Cordis» δεν είναι, λοιπόν, απλώς ένα βιβλίο για τη μουσική. Είναι μια αφορμή για να ξανασυναντηθούμε με πρόσωπα, ιστορίες και δημιουργίες, αλλά και να αναλογιστούμε τον βαθύτερο ανθρώπινο πυρήνα της καλλιτεχνικής έκφρασης. Η πρώτη επίσημη παρουσίασή του φιλοδοξεί να μετατραπεί σε μια βραδιά όπου ο λόγος θα συνομιλήσει με τη μουσική, η σκηνική δράση με την εικαστική δημιουργία και η μνήμη με τη ζωντανή καλλιτεχνική εμπειρία.

Μια συνάντηση τεχνών και ανθρώπων, αφιερωμένη σε εκείνους που υπηρέτησαν τη μουσική και, πάνω απ' όλα, στον άνθρωπο που κρύβεται πίσω από αυτήν. Η Είσοδος είναι ελεύθερη προς το κοινό.

του Αγίου Διονυσίου Αρεοπαγίτου της Λεοντείου Σχολής Νέας Σμύρνης, στη συμβολή των οδών Ραιδεστού και Βυζαντίου, με ώρα προσέλευσης τις 19:00. Το «Ex Intimis Cordis» είναι μια ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα έκδοση αφιερωμένη στη μουσική, στους ανθρώπους της

Σας Προσκαλούμε να Γίνετε Μέλη του Φίλωνα

Τα μέλη του Φίλωνα αποτελούν τη βάση και τους κύριους αποδέκτες του έργου του και των δράσεων του. Μέλη του Φίλωνα μπορεί να είναι:

- *φυσικά πρόσωπα*
- *εκπρόσωποι φορέα οργανισμού*
- *τιμής ένεκεν*

Ως μέλη του Φίλωνα:

- *ενημερώνεστε για τις εργασίες, τα προγράμματα, τις εκδηλώσεις και εκδόσεις του σωματείου σε τακτική βάση*
- *συμμετέχετε στις επιστημονικές και άλλες επιτροπές ανάλογα με την ειδικότητα και τα ενδιαφέροντα σας*
- *συμμετέχετε σε όλες τις εκδηλώσεις μας*

Προνόμια και οφέλη για τα μέλη του Φίλωνα:

- *Τακτική και έγκαιρη ενημέρωση για όλες τις εκδηλώσεις και τους διαγωνισμούς του Φίλωνα*
- *Συμμετοχή με μειωμένο κόστος σε όσες από τις εκδηλώσεις (σεμινάρια, διαγωνισμούς) υπάρχει κόστος εγγραφής. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η συμμετοχή των μελών είναι εντελώς δωρεάν.*
- *Μειωμένη τιμή αγοράς των εκδόσεων του Φίλωνα (30 με 50%).*
- *Δωρο-κουπόνια εκπτώσεων για αγορά μουσικών οργάνων από συνεργαζόμενα καταστήματα*
- *Μειωμένη τιμή σε εκδηλώσεις συνεργαζόμενων φορέων με τον Φίλωνα*
- *Αποστολή μία φορά το δίμηνο του ηλεκτρονικού μαγκαζίνο (Newsletter) του Φίλωνα*
- *Τα μέλη έχουν τη δυνατότητα συμμετοχής σε σειρά συμβουλευτικών επιτροπών και ομάδων εργασίας που συστήνει ο Φίλωνας*
- *Προνομιακή μεταχείριση σε περίπτωση προβολής και διαφήμισης*

Αίτηση για μέλος του σωματείου μας μπορείτε να υποβάλλετε μέσω της ιστοσελίδας του Φίλωνα **εδώ.** Για την

έγκριση της αίτησης σας θα ενημερωθείτε μέσω mail σε σύντομο χρονικό διάστημα. Παροτρύνουμε επίσης τα μέλη και υποψήφια μέλη να στηρίξουν την προσπάθεια του σωματείου και στα social media ακολουθώντας **εδώ** τη σελίδα μας στο facebook.

«ΕΧΕΙΣ ΑΡΓΗΣΕΙ» της Αντωνίας Οικονόμου και του Παντελή Πιλάβιου

από τις 11 – 14 Νοεμβρίου – Τζάμια Κρύσταλλα

Ο χρόνος είναι ένα μεγάλο οικοδόμημα. Ίσως το μεγαλύτερο. Ίσως, λοιπόν, χρειάζεται να κατεδαφιστεί. Ίσως είναι απαραίτητο να κατεδαφιστεί. Ίσως και να επιβάλλεται. Η Αντωνία Οικονόμου, χορογράφος - χορεύτρια και ο Παντελής Πιλάβιος, συνθέτης - μουσικός, συνδημιουργούν το χοροθεατρικό έργο «ΕΧΕΙΣ ΑΡΓΗΣΕΙ», που θα παρουσιαστεί για τέσσερις παραστάσεις στον χώρο Τζάμια Κρύσταλλα. Στο πλαίσιο ενός νέου residency στο Τζάμια Κρύσταλλα, οι δύο καλλιτέχνες, που έχουν συνεργαστεί και στο παρελθόν στο έργο «the great nothing» της Οικονόμου, πειραματίστηκαν με τον χρόνο, την κίνηση και τον ήχο,

διαμορφώνοντας έναν μοναδικό χωροχρόνο, που λειτουργεί με τους δικούς τους κανόνες.

Ο χρόνος δεν είναι μια αφηρημένη έννοια. Είναι μια παρουσία. Ένα ακόμα σώμα μέσα στον χώρο. Παρακολουθεί, διακόπτει, προλαβαίνει, χωρίζει - και ίσως τελικά χορογραφεί τη σχέση των υπόλοιπων. Η αδυναμία να προλάβεις γίνεται σωματική - μπαίνει στο κεφάλι σαν χορωδία, σαν οδηγία, σαν πίεση - μικρές μάχες απέναντι σε κάτι που δεν μπορείς ακριβώς να δεις. Ο χρόνος ζει μέσα στο σώμα, ανάμεσα στο να ακούσεις και στο να απαντήσεις. Ο χρόνος δεν είναι ρολόι. Είναι κυνηγός. Τόσο υπομονετικός, που δεν χρειάζεται να σε κυνηγήσει· απλώς περιμένει να περάσεις. Το ΕΧΕΙΣ ΑΡΓΗΣΕΙ ξεκινά από ένα συναίσθημα που γνωρίζουμε πολύ καλά: την επίμονη, την σχεδόν παράλογη αίσθηση ότι είμαστε ήδη πίσω. Πίσω από τη μέρα, πίσω από τη δουλειά μας, πίσω από τις ίδιες μας τις ζωές..

IMPRO SHOTS 2026

an improvisation platform

13 -15 Νοεμβρίου, M54

Τα Impro Shots είναι μια πλατφόρμα αφιερωμένη στον παραστατικό αυτοσχεδιασμό και την άμεση σύνθεση. Ξεκίνησε το 2025 με δύο βασικές επιθυμίες: να αναδείξει τον αυτοσχεδιασμό όχι μόνο ως ερευνητική διαδικασία αλλά και ως παραστατική πρακτική, και να δημιουργήσει έναν χώρο όπου μια κοινότητα αυτοσχεδιασμού μπορεί να συναντιέται, να ανταλλάσσει εργαλεία, να μοιράζεται τη σκηνή και να αλληλοϋποστηρίζεται. Φέτος, η πλατφόρμα διευρύνεται με εργαστήρια, παραστάσεις, συναντήσεις, μουσική και πολύ χορό!.

Παρασκευή 13 Νοεμβρίου | 20.30-22.30

performers: Martin Kilvadi, Ειρήνη Κουρούβανη, Νάντη Γωγούλου, Πωλίνα Κρεμαστά, Θένια Αντωνιάδου, Κωνσταντίνος Χαιρέτης, Αγνή Παπαδέλη-Ρωσσέτου, Κωνσταντίνα Μπάρκουλη, Ανθή Στασινού. live music: Δήμος Βρύζας και Θοδωρής Ζιάρκας

Σάββατο 14 Νοεμβρίου | 20.30-22.30

performers: Κάντυ Καρρά, Πένυ Ελευθεριάδου, Στάλη Συμεών, Όλγα Καλαντζή, Χρυσάνθη Φύτιζα, Άγγελος Παπαδόπουλος, Ελενή Ρόμπερτς Καζούρη, Ηρώ Βασάλου, Άννα Καλογερά. live music: Γιώργος Δούσος και Θωμάς Μελετέας

Κυριακή 15 Νοεμβρίου | 17.00-19.00

performers: Ανδρονίκη Μαραθάκη, Άρτεμις Λαμπίρη, Χριστίνα Καραγιάννη, Βασιλική Τσαγκάρη, Ινώ Ρήγα, Κατερίνα Γιαννούλη, Mary Katherine Sheehan, Άννα Ανουσακη, Μαρία Πασχαλίδου. live music: Δημήτρης Λώλης

Κυριακή 15 Νοεμβρίου | 20.30-22.30

performers: Μίνα Ανανιάδου, Βιτόρια Κωτσάλου, Αναστασία Βαλσαμάκη, Ελπινίκη Σαριπανίδου, Χριστίνα Ράινχαρτ, Άννα Απέργη, Έλτον Πέτρη, Μαρία Φουντούλη, Άντζυ Σαρηγεωργίου. live music: Σοφία Καμαγιάννη και Tim Ward.

flux playground

19 - 20 & 26 - 27 Νοεμβρίου, ΠΛΥΦΑ - Κτήριο 7Α

Το flux playground είναι ένα ρευστό πεδίο συνάντησης του σώματος, με τον ήχο, την κίνηση, την εικαστική εγκατάσταση, τον σκηνογραφικό χώρο και τις τεχνολογίες διάδρασης. Πρόκειται για μια πολυμεσική επιτέλεση τριών εγχόρδων διατάξεων σε έναν ρευστό χάρτινο υλικό χώρο. Στην soloperformance επαναπροσδιορίζεται ο σωματικός χώρος μέσα από την παραγωγή χάρτινων ενδυμάτων, ηχοτοπίων και σχεδίων σε κίνηση. Το σώμα στην επιτελεστική εγκατάσταση αναζητά τρόπους χειρισμού και ενσωμάτωσης σε διάλογο με τα ενεργά

αντικείμενα (τις διατάξεις, τα διαδραστικά αυτοσχέδια μουσικά όργανα, τις χάρτινες επιφάνειες, κ.ά). Τα διαλογικά μουσικά γλυπτά προέκυψαν από μπρικολάζ (bricolage) στοιχείων επίπλων και μικρο-υλικών, καθώς με την επανάχρηση και την ανακύκλωση ρομπότ παιχνιδιών.

Το χοροκινητικό παραστατικό γεγονός είναι μια εξελισσόμενη δράση που συνδυάζει τον χορό, τηνκίνηση του σώματος με την εικαστική πράξη. Αποτελεί αναφορά στις σωματικές πειραματικέςperformances, -των Charlotte Moorman & Nam June Paik (Fluxus cello, 1969), -των Christo & Jeanne-Claude, (Wendy, Wedding dress & Evening dress, 1967), στην πρώιμη ρομποτική τέχνη του Akira Kanayama(Painting machine, 1957) της πρωτοπορίας των Gutai.

DREAM by Nefelopetra

22 Νοεμβρίου – 13 Δεκεμβρίου, Θέατρο Αυλαία

Η Nefelopetra, η πιο ανατρεπτική και πολυσχιδής Καλλιτεχνική Ομάδα της Αθήνας , επιστρέφει δυναμικά με μια νέα Παραγωγή «Dream» που συγκεντρώνει τις πιο αγαπημένες , συγκινητικές και εντυπωσιακές Δημιουργίες της . Μετά από 12 χρόνια συνεχών επιτυχιών , Sold Out εμφανίσεων στα μεγαλύτερα Θέατρα και Bar Theatres της Πρωτεύουσας , περιοδείες σε όλη την Ελλάδα , αλλά και Διεθνείς Προσκλήσεις σε Εξωτικούς Προορισμούς όπως οι Μαλδίβες και οι Σευχέλες , η Nefelopetra παρουσιάζει στην Σκηνή του Θεάτρου Αυλαία στον Πειραιά , για 4 ΜΟΝΑΔΙΚΕΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ τη

νέα της μουσικο-ακροβατική παράσταση «Dream» .

Το «Dream» είναι ένα ονειρικό υπερθέαμα,για Μικρούς και Μεγάλους , είναι ένα σύγχρονο, ποιητικό ταξίδι στον κόσμο του ονείρου, της ανθρώπινης επικοινωνίας και της ελευθερίας. Σε μια εποχή όπου ο φόβος, η σύγκρουση και ο θόρυβος απομακρύνουν τους ανθρώπους, 6 πολυτάλαντοι performers αναζητούν την ουσία της ανθρώπινης ύπαρξης μέσα από τη ζωντανή μουσική, τον χορό και την ακροβατική τέχνη.

- Πρωτότυπες μουσικές συνθέσεις
- Δυναμικές χορογραφίες
- Εναέρια ακροβατικά
- Εντυπωσιακές σκηνικές εικόνες
- Ζωντανή Μουσική
- Τραγούδι
- Αιθέριες Χορογραφίες
- Εντυπωσιακές Εικόνες που κόβουν την ανάσα
- Φαντασία , όνειρο πάθος για την τέχνη και χορός .....στον αέρα.....

Μια παράσταση που μας ταξιδεύει μέσα από στιγμές που αγαπήθηκαν και χειροκροτήθηκαν , τώρα ξαναζωντανεύουν επί σκηνής με την υπογραφή της Nefelopetra. Αφεθείτε στην Μαγεία μας . If you are a Dreamer...Come in ! Μια καθηλωτική σκηνική εμπειρία διάρκειας 60 λεπτών, όπου η μουσική συναντά την κίνηση και το όνειρο γίνεται μια διαδρομή προς τη σύνδεση, την ελπίδα και την ελευθερία.

«CHORA: A Land Within» & «Les Tulipes»

23 – 24 Νοεμβρίου, ΠΛΥΦΑ, Κτήριο 7Α

HDAY Company - Dance Athens Youth Company παρουσιάζει στο Θέατρο ΠΛΥΦΑ, στις 23 και 24 Νοεμβρίου 2026, ένα δίπτυχο σύγχρονου χορού με τα έργα «CHORA: A Land Within» και «Les Tulipes». Επτά χορεύτριες δίνουν

ζωή σε δύο ξεχωριστά χορογραφικά σύμπαντα, που εξερευνούν τη μνήμη, την ταυτότητα και τη θηλυκότητα μέσα από την κίνηση και τη σωματική παρουσία..

Το «CHORA: A Land Within» είναι ένα νοσταλγικό ταξίδι στον χρόνο και τη μνήμη, όπου οι προσωπικές και οι συλλογικές διαδρομές συναντιούνται μέσα από την κίνηση των σωμάτων. Επτά χορεύτριες συνθέτουν ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο τοπίο αναμνήσεων, αναζητώντας την ισορροπία ανάμεσα στο ατομικό και το κοινό βίωμα. Με οδηγούς τη μουσική και τα κοστούμια, η χορογραφία διατρέχει τον ταραγμένο 20ό αιώνα, τις μετακινήσεις πληθυσμών και τις μεταμορφώσεις των πολιτισμικών ταυτοτήτων, ανασύροντας ίχνη από τόπους που χάθηκαν, μνήμες που επιμένουν και πατρίδες που συνεχίζουμε να κουβαλάμε μέσα μας, ενώ ο κόσμος γύρω μας αλλάζει αδιάκοπα.

«Titan Prometheus»

26 - 27 Νοεμβρίου, Δημοτικό Θέατρο Βόλου, «ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ»

Ο Στέφανος Δημουλάς, χορογράφος και χορευτής με έδρα το Λονδίνο, απόφοιτος του Royal Conservatoire of Scotland, με συνεργασίες στη Royal Opera House και το National Geographic, πρώτος Έλληνας χορευτής στη λίστα Forbes 30 Under 30 Europe (Arts & Culture, 2023) και κριτής στο

ελληνικό Dancing With The Stars, επιστρέφει στην πόλη που τον γέννησε με την παραγωγή «Titan Prometheus» — ξεκινώντας φέτος ελληνική περιοδεία με προορισμό το Λονδίνο. Το «Titan Prometheus», σε χορογραφία Στέφανου Δημουλά, συνδυάζει κλασικό και σύγχρονο χορό με στοιχεία physical theatre, διάρκειας 58 λεπτών (χωρίς διάλειμμα), επαναπροσδιορίζοντας την τραγωδία του Αισχύλου «Προμηθέας Δεσμώτης» σε σύγχρονο πλαίσιο.

Η παράσταση ακολουθεί τον Προμηθέα καθώς αμφισβητεί τις εντολές του Δία για χάρη των θνητών, υποβάλλεται σε τιμωρία και αγωνίζεται με έννοιες όπως θυσία, τόλμη, κοινωνικά στερεότυπα, γυναικεία ενδυνάμωση. Η πρωτότυπη μουσική του Ερμή Γεραγίδη συνδυάζει έγχορδα, πιάνο και ηλεκτρονικές επεξεργασίες, ενώ τα σκηνικά και κοστούμια της Ηλένιας Δουλαδίρη εναλλάσσονται μεταξύ μεγαλοπρέπειας και μινιμαλιστικής αφαιρετικότητας, δημιουργώντας μια έντονα ατμοσφαιρική σκηνική εμπειρία.

Η παράσταση πρωτοπαρουσιάστηκε το 2021 σε δύο sold out παραστάσεις στο Αρχαίο Θέατρο Δημητριάδας στον Βόλο. Μέρος της παραγωγής παρουσιάστηκε διεθνώς στην Κίνα και, πριν το έργο ταξιδέψει στο Λονδίνο το 2027, ξεκινά τώρα περιοδεία στην Ελλάδα — επιστρέφοντας πρώτα στην πόλη όπου γεννήθηκε, σε συνεργασία με τον Δήμο Βόλου.

Μόσχα δεν υπάρχει πια, του Σταύρου Μόσχη στο Ίδρυμα

Μιχάλης Κακογιάννης

από 09 Νοεμβρίου

Στο μεταίχμιο μεταξύ αναχώρησης και παραμονής, μια στάση λεωφορείου. Η Ιρίνα, η Όλγα και η Μάσα έχουν φτάσει εκεί με όλα τους τα πράγματα, αποφασισμένες να φύγουν. Κουβαλούν όσα χωράνε από μια ζωή που άφησαν πίσω τους και περιμένουν το λεωφορείο για τη Μόσχα. Κι αν δεν έρθει ποτέ; Η ιστορία ξεκινά ακριβώς εκεί που τελειώνουν οι «Τρεις Αδελφές». Η δραματουργία του Τσέχωφ συναντά ένα νέο κείμενο, και σταδιακά η γνώριμη αφήγηση ραγίζει. Εκεί που σώπασαν οι λέξεις, μιλούν το σώμα και η σιωπή. Η παράσταση ξεκινά από κάτι οικείο και προχωρά, απαλά, προς κάτι ίσως ανοίκειο..

Στην καρδιά της παράστασης βρίσκεται η γυναίκα: η προσδοκία, η επιθυμία που περιμένει να εκπληρωθεί, η ανάγκη να ξεφύγει από τον εγκλωβισμό που πονά. Μιλά για την αναζήτηση ενός τόπου που δεν καταπιέζει, δεν τραυματίζει και δεν σκοτώνει, κυριολεκτικά ή μεταφορικά. Για τις ζωές που αναβάλλονται. Για όσα κληρονομούν και όσα κουβαλούν τα γυναικεία σώματα. Και για τη στιγμή που η υπόσχεση ενός καλύτερου τόπου φτάνει στα χείλη, με μια μικρή αλλά σημαντική φράση: «Ως εδώ». Η παράσταση «Μόσχα δεν υπάρχει πια» ανεβαίνει για 10 μόνο παραστάσεις στο Ίδρυμα Μιχάλης Κακογιάννης, από τις 9 Νοεμβρίου 2026, κάθε Δευτέρα και Τρίτη στις 21.00.

«Ψάχνουμε συνέχεια, δεν είναι αλήθεια; Να ζήσουμε αλλού, να δουλέψουμε αλλού, να αρχίσουμε από κάπου αλλού, να γίνουμε ίσως κάτι άλλο. Όμως, έτσι, ξεχάσαμε να κατοικήσουμε εδώ. Αυτή τη στιγμή. Ακριβώς εδώ. Στο σώμα μας, τη φωνή και τη σκέψη μας. Αν καταφέρναμε αυτό, θα ήμασταν έτοιμοι να ξεκινήσουμε για τη «Μόσχα». Αν υπάρχει τελικά. Γιατί, ξεκινώντας, βρήκαμε δρόμους που μάλλον δε διασχίζονται. Βέβαια, λέμε πως υπάρχει. Και μετά από λίγο αρχίζει πάλι το ψάξιμο. Η «Μόσχα» είναι ένας τόπος που χωράει το καθένα από εμάς. Μόνο που μάλλον χρειάζεται ακόμη πολύς κόπος για να φτιαχτεί..»

Θα σε λέω Μαρία, σε σκηνοθεσία Γιάννη Σκουρλέτη ξανά στο bijoux de kant HOOD στο Θησείο

από 09 Νοεμβρίου

Ο Νοέμβριος έρχεται στο bijoux de kant HOOD με το «Θα σε λέω Μαρία» μια παράσταση βασισμένη σε διηγήματα του Γιάννη Παλαβού η οποία μετά την θερμή ανταπόκριση της περσινής σεζόν επαναλαμβάνεται, για περιορισμένο αριθμό παραστάσεων, από 9 Νοεμβρίου.

Το «Θα σε λέω Μαρία» επισκέπτεται τη βαθιά ζωή της ελληνικής επαρχίας για να αναρωτηθεί πάνω στη διττή σημασία και

ερωτηματική φύση της έννοιας άνθρωπος μέσα στα συντρίμμια της ιστορίας, το σκληρό αγροτικό περιβάλλον και τη σύγχρονη εποχή. Ο χαρακτήρας διατρέχει παράφορα ένα τοπίο τριγμών που ακροβατεί ανάμεσα στην ομορφιά και τη βία, τον χριστιανισμό και την αρχαία λατρεία, την αλήθεια και την ψευδαίσθηση. Παιδιά, γονείς, αλεπούδες, σπουργίτια, χωράφια, άγιοι και οι καρποί μιας κερασιάς που ανθίζει κάτω απ' το νερό αφηγούνται με τον τρόπο τούς τους αναβαθμούς και τα στάσιμα της θρησκείας, τα δαιμονικά θαύματα των εθίμων και τις απαγορευμένες επιθυμίες του ανθρώπου. Το έργο αποτελεί μια λιτανεία, αλλά και ένα δοξαστικό, μία τελετουργία ιερής θεοφαγίας σ' ένα τοπίο αρχέγονης μέθεξης. Μια περιδιάβαση στην κρυμμένη Ελλάδα του μυστικισμού, του παγανισμού και της παραδοξότητας που σώθηκε από την αλωνιστική μηχανή του εξορθολογισμού. Μια μαρτυρία και μια αλληγορία για το σημερινό άνθρωπο που κρυφά μέσα του ποθεί τον ανορθολογισμό και επιζητά μύχια το αλλόκοτο, το παράδοξο, το θαυματουργικό..

Δωσίλογοι, του Μενέλαου Χαραλαμπίδη από την ομάδα Elephas tiliensis στο Θέατρο Χώρα

από 02 Νοεμβρίου

Το Θέατρο του Νέου Κόσμου παρουσιάζει για πρώτη φορά στη σκηνή τους Δωσίλογους του Μενέλαου Χαραλαμπίδη, σε θεατρική διασκευή και σκηνοθεσία της ομάδας Elephas tiliensis (Δημήτρης Αγαρτζίδης & Δέσποινα Αναστάσογλου). Η παράσταση ανεβαίνει στο Θέατρο Χώρα. Ένα πραγματικό εκδοτικό φαινόμενο, οι Δωσίλογοι γνώρισαν πρωτοφανή απήχηση για ιστορικό βιβλίο, με αλλεπάλληλες επανεκδόσεις και χιλιάδες αντίτυπα, φέρνοντας στο επίκεντρο της δημόσιας συζήτησης ένα από τα πιο σκοτεινά και για δεκαετίες αποσιωπημένα κεφάλαια της νεότερης ελληνικής Ιστορίας. Ο Μενέλαος Χαραλαμπίδης, ένας από τους σημαντικότερους σύγχρονους ερευνητές της περιόδου της Κατοχής και της Αντίστασης, βασίζεται σε πολυετή έρευνα, πρωτογενείς πηγές, μαρτυρίες και αρχειακό υλικό, φωτίζοντας την πολιτική, οικονομική και ένοπλη συνεργασία με τις δυνάμεις Κατοχής.

Συνεχίζοντας την έρευνά τους πάνω στο αρχειακό υλικό και το πολιτικό θέατρο, μετά τα Μαγικά Βουνά του Γιώργου Κοτζιούλα και Τα γενέθλια της Ζωρζ Σαρή, οι Elephas tiliensis δουλεύουν πάνω στην ιστορική μελέτη του Μενέλαου Χαραλαμπίδη και επιστρέφουν στις πρωτογενείς πηγές, τις ιστορικές μαρτυρίες και τα ντοκουμέντα της εποχής. Μέσα από αυτά τα υλικά επιχειρούν να προσεγγίσουν τη σκληρή πραγματικότητα της Κατοχής, παρακολουθώντας την πορεία που οδήγησε από τη συνεργασία με τις δυνάμεις Κατοχής στα ειδικά δικαστήρια των δωσίλογων και στους μηχανισμούς εξουσίας που συνέβαλαν στην ατιμωρησία. Μεταφέροντας για πρώτη φορά αυτό το θέμα-ταμπού στη θεατρική σκηνή, η παράσταση αναμετριέται με τη συνεργασία, την προδοσία και την Αντίσταση, τη δικαιοσύνη και την ατιμωρησία, ανοίγοντας ξανά τη συζήτηση για ένα από τα πιο σύνθετα και τραυματικά κεφάλαια της σύγχρονης ελληνικής Ιστορίας.

Lacrimosa ή το Απέπρωτο,

του Θανάση Τριαρίδη για 2η χρονιά στο θέατρο Noūs Creative Space

02 – 25 Οκτωβρίου

Η παράσταση "Lacrimosa ή το Απέπρωτο" του Θανάση Τριαρίδη, έπειτα από μια επιτυχημένη σεζόν, ανεβαίνει για 2η χρονιά στην κεντρική σκηνή του θεάτρου Noūs Creative Space, για λίγες π αραστάσεις.

Ένα ζεύγος επιτυχημένων δικηγόρων εξαφανίζεται μυστηριωδώς, αφήνοντας πίσω τους τα εντεκάχρονα τότε παιδιά τους (ένα αγόρι και ένα κορίτσι), καθώς και κάποιους ακατάληπτους στίχους σε ένα μωβ τετράδιο. Έντεκα χρόνια μετά, τα δύο παιδιά, που πια είναι γύρω στα είκοσι δύο, αποφασίζουν να ξανασκεφτούν εκείνη τη νύχτα — να την αναπαραστήσουν — με μια αυτοσχέδια τελετή. Το παιχνίδι ρόλων ξεκινά, ο Κ (το αγόρι) και η Ρ (το κορίτσι) επιλέγουν να υποδυθούν τους γονείς τους εκείνη τη νύχτα. Με αυτήν την πράξη προσπαθούν να κατανοήσουν τι συνέβη, ποια ήταν τα αίτια της εξαφάνισης, ποιοι ήταν οι γονείς τους — και τι σχέση είχαν με τα παιδιά που ήταν τότε.

"Το LACRIMOSA είναι ένα προγραμματικά αποτυχημένο έργο για την μεγάλη αποτυχία

της ζωής να ερμηνεύσει τον εαυτό της. Αφηγείται (μάλλον) την ιστορία των δύο αδελφών που γυρεύουν να γίνουν οι χαμένοι γονείς τους – ή και την ιστορία της Σχισμής που ρουφάει την ματαιότητά μας. Ο θαμπός κόσμος της νόησης, οι παραισθήσεις, οι διασαλευμένες ταυτότητες, τα λειψά μας όνειρα, τα ζωτικά μας τραύματα, η απονενοημένη ερημία μας – όλα παραδίδονται στη Σχισμή. Ένα έργο για τους ανθρώπους που γυρεύουν να σκοτώσουν έναν νοητό εαυτό για να ανοιχτούν σε κάτι καινούργιο – μα σε τι; Στον κόσμο της Lacrimosa δεν υπάρχει πεπρωμένο για τους ανθρώπους – για το είδος μας. Υπάρχει μια τρύπα που θα μας ρουφήξει, μια Σχισμή που θα μας εκβάλλει στην μήτρα της μάνας μας. Εκεί όπου η αγάπη είναι το αντίθετο της αλήθειας. ”

Οι Βρικόλακες, του Χένρικ Ίψεν σε σκηνοθεσία Χάρη Πεχλιβανίδη στο Θέατρο Αμαλία

06 – 22 Νοεμβρίου

Ένα παιδί επιστρέφει στο σπίτι του. Ξέρει όσα του έκρυψαν. Αναγνωρίζει τα ψέματα που ειπώθηκαν για να το προστατεύσουν, τις σιωπές μέσα στις οποίες μεγάλωσε. Τώρα στέκεται απέναντι στη μητέρα του και διεκδικεί τη ζωή του.

Σε ένα σπίτι που αφήνει το φως να περνά αλλά κρατά τα μυστικά του, μια οικογένεια οδηγείται στην καταστροφή. Το παιδί που έμαθε να ζει σαν φάντασμα μέσα στο ίδιο του το σπίτι θέλει πια το φως. Η γνώση και η αγάπη του για τη ζωή γίνονται η φωτιά που απειλεί να τα σαρώσει όλα.

Μετά την επιτυχία των παραστάσεων και την μεγάλη ανταπόκριση του κοινού που εξάντλησε τις θέσεις για δύο σεζόν, η Όλια Λαζαρίδου ερμηνεύει σε ένα νέο κύκλο παραστάσεων, από τις 6 Νοεμβρίου έως τις 20 Δεκεμβρίου 2026, τη θεατρική διασκευή της νουβέλας του Λέοντος Τολστόι «Ο θάνατος του Ιβάν Ιλίτς» σε σκηνοθεσία της Δανάης Ρούσσου, σε ένα χώρο που διαμορφώνεται στην κατοικία την ίδια του Ιβάν Ιλίτς. Καθώς έχουν απομείνει λίγα εισιτήρια, προτείνεται οι θεατές να κάνουν εγκαίρως την κράτηση τους.

Ο Χάρης Πεχλιβανίδης σκηνοθετεί τους «Βρικόλακες» του Χένρικ Ίψεν στο Θέατρο Αμαλία, με αφετηρία την εξέγερση ενός παιδιού απέναντι σε όσα κληρονόμησε χωρίς να τα επιλέξει.

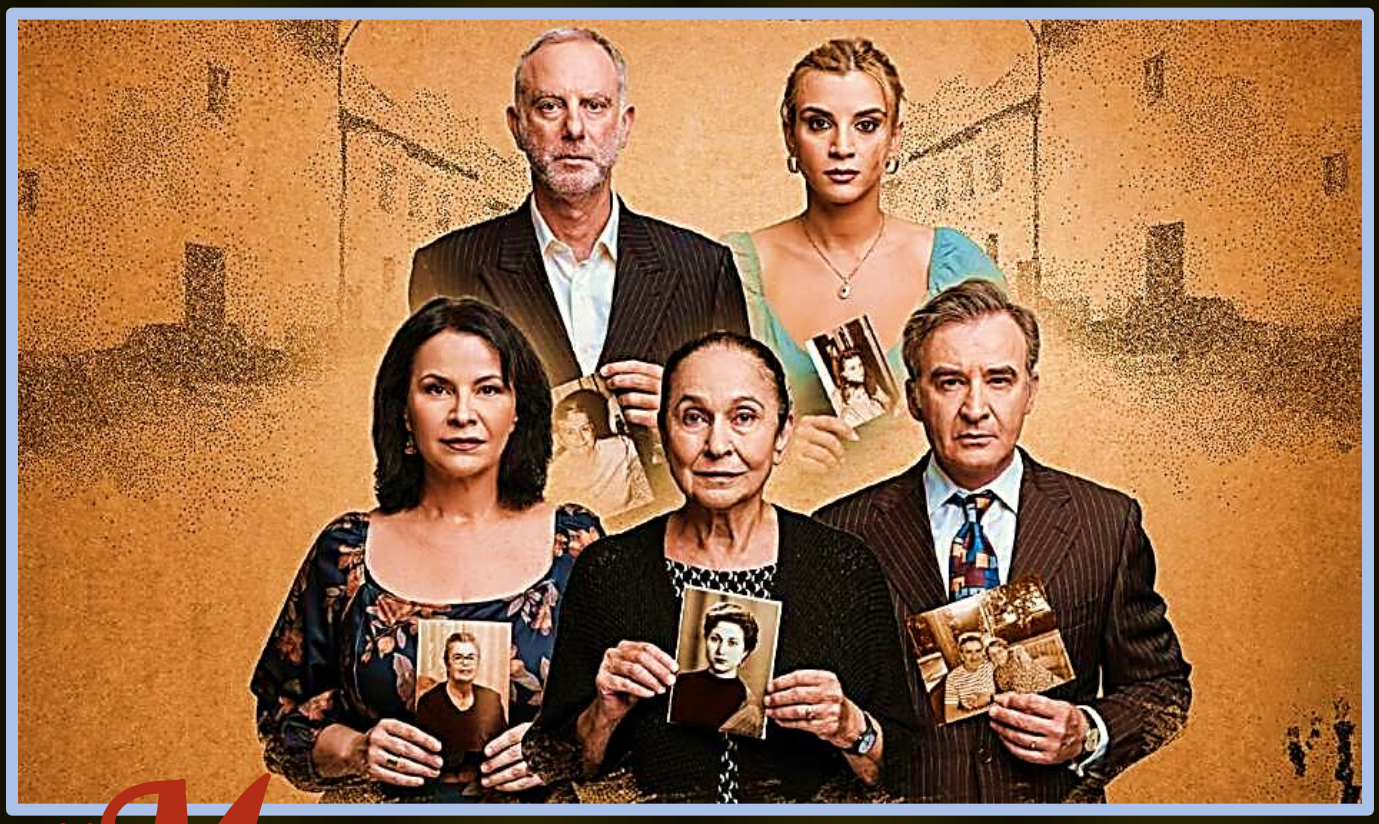
Ο Θάνατος του Ιβάν Ιλίτς,

του Λέοντος Τολστόι με την Όλια Λαζαρίδου ξανά στην Οικία Ιλίτς

από τις 07 Νοεμβρίου

Μέσα σε μια προπολεμική πολυκατοικία μία υπηρέτρια μαζεύει τα πράγματα κάποιου που δε ζει πια και αφηγείται την ιστορία του. Μια ιστορία απλή, ενός ανθρώπου συνηθισμένου σαν κι εμάς. Με την ίδια προδιαγεγραμμένη πορεία.

Ο Τολστόι, στοχάζεται με σπαρακτικό και συνάμα κωμικό τρόπο πάνω στις έννοιες της ζωής και του θανάτου. «...Είναι ο θάνατος. Αυτή η η λέξη, που τόσο φοβόμαστε να αντιμετωπίσουμε μόνοι μας...» – Κωστής Παπαγιώργης.

«Μάνα, Μητέρα, Μαμά», του Γιώργου Διαλεγμένου σε σκηνοθεσία Μάνου Καρατζογιάννη στο Θέατρο Άλμα

από 21 Οκτωβρίου

Η Non Grata Productions παρουσιάζει στο Θέατρο Άλμα, από την Τετάρτη 21 Οκτωβρίου το εμβληματικό έργο του Γιώργου Διαλεγμένου «Μάνα, Μητέρα, Μαμά», σε σκηνοθεσία Μάνου Καρατζογιάννη. Ένα πικρά κωμικό και βαθιά ανθρώπινο έργο για την οικογένεια, τη μνήμη, τη μοναξιά και τη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα.

Είναι η πρώτη μας λέξη. Με τα χρόνια, το «μαμά» γίνεται «μάνα», ύστερα «μητέρα» και στο τέλος πάλι «μαμά». Το έργο του Γιώργου Διαλεγμένου δεν είναι θεατρικό, είναι ένα κομμάτι από τον κόσμο μας. Όχι γιατί εμπεριέχει την αρχή, τη ρίζα μας, την ίδια μας τη μάνα και την σχέση μας μαζί της, άρα και τη σχέση μας με την γενέθλια γη, αλλά γιατί κάθε του σχεδόν λέξη είναι μέρος της νεοελληνικής μας λαλιάς, κάθε του σιωπή είναι τόσο γνώριμη όσο εκείνες που στέκονται πάνω από τα κεφάλια του σπιτιού μας. Η Αθήνα αλλάζει καθημερινά πρόσωπο, το ίδιο και οι κάτοικοί της για να επιβιώσουν.

Μια ηλικιωμένη μητέρα πιέζεται από τους γιους και τις νύφες της να δώσει το σπίτι της. Παρά την προσπάθεια της να αντισταθεί στο τέλος δίνει την έγκρισή της.

Ανάμεσα στη σάτιρα και τη συμπόνια, ο συγγραφέας κατορθώνει και φτιάχνει μια κωμωδία που σε κάνει να κλαις κι ένα δράμα που γελάς. Μέσα από τον ρυθμό και τον αυθορμητισμό της καθημερινότητας, οι ήρωες του έργου ζουν «μεταξύ βόθρου και ουρανού», όπως ο ίδιος ο Διαλεγμένος αναφέρει, μέσα σε μια άγρια οικονομική ανασφάλεια, σε έναν κοινωνικό και πολιτικό μαρασμό. Με μια μοναδική τεχνική γένεσης του θεατρικού λόγου, το έργο θέτει πολλά περισσότερα από το θέμα της τρίτης ηλικίας, θέτει το θέμα της ίδιας της ύπαρξης, το αδιέξοδο δηλαδή ως κανόνα πλέον του νεοελληνικού μας βίου. Ο Μάνος Καρατζογιάννης, με μακρά θητεία στο ελληνικό έργο, σκηνοθετεί το πικρά κωμικό, στο βάθος σπαρακτικό «αριστούργημα» του Γιώργου Διαλεγμένου, όπως το είχε χαρακτηρίσει ο γεννήτορας του ελληνικού μεταπολεμικού θεάτρου Ιάκωβος Καμπανέλλης, δεκαπέντε χρόνια μετά το τελευταίο του ανέβασμα στην Αθήνα.

Η Παραμόρφωση, του Γιάννη Αποσκίτη στο Θέατρο Σημείο

από τις 13 Νοεμβρίου

«Έχει χάσει τελείως τα λογικά του" , ήταν οι πρώτες αντιδράσεις φίλων και αστυνομικών όταν ο Γιάννης Αποσκίτης τους δήλωσε πως η "Παραμόρφωση" είναι ένα έργο που δεν έγραψε ποτέ, το οποίο όμως ισχυρίζεται ότι παίζεται ήδη εδώ και καιρό στο Θέατρο Σημείο. Ήθελα πολύ να ασχοληθώ με το είδος του whodunnit" , είπε, "σίγουρα το θέμα του χωρισμού, της άρρικτης σχέσης του έρωτα και του πένθους, αλλά και η σχέση μου με τον πατέρα μου και την παραγωγή έπαιξαν σημαντικό ρόλο σε όλο αυτό." Είπε καπνίζοντας αυτάρεσκα το iqos του.

«Μπορώ να πω ότι όλα ξεκινήσαν σε ένα διαμέρισμα στην οδό Πυθίας 13 στην

Κυψέλη – κάπου εκεί τελειώνει η Παραμόρφωση και αρχίζει το πραγματικό μυστήριο.” είπε, και μετά πέθανε.

Μαύρη κωμωδία, θρίλερ μυστηρίου ή σκοτεινή φάρσα; Δεν απάντησε ποτέ σε αυτό το ερώτημα. Ευτυχώς οι Χαρά Μάτα Γιαννάτου, η Μαριαλένα Ηλία, ο Ηλίας Μουλάς, ο Πάνος Παπαδόπουλος, και ο Κωνσταντίνος Πλεμμένος θα βρίσκονται εκεί για να λύσουν την υπόθεση.

Ο Αμερικάνικος Βούβαλος, του Ντέιβιντ Μάμετ σε σκηνοθεσία Γιάννη Μπέζου στο Θέατρο Αριστοτέλειον

από 13 Νοεμβρίου

Πενήντα χρόνια μετά την πρώτη του παρουσίαση, ο Γιάννης Μπέζος σκηνοθετεί το εμβληματικό έργο του Ντέιβιντ Μάμετ (David Mamet), «Αμερικάνικος Βούβαλος». Ένα έργο-ορόσημο της σύγχρονης αμερικανικής δραματουργίας, που φέρνει στο φως τη γυμνή αλήθεια ενός κόσμου σε ηθική κατάρρευση· την αποδόμηση του αμερικανικού ονείρου, τη μοναξιά, την ανάγκη για αγάπη και τη σκληρότητα μιας κοινωνίας που τα μετρά όλα με όρους κέρδους.

». Στο νέο του έργο ο Αποσκίτης μας οδηγεί σε γοητευτικά παράλογους κόσμους μέσω της ιδιοσυγκρασιακής του γραφής, σε έναν πειραματισμό με το ύφος των κλασικών έργων μυστηρίου και την πρόσμειξη με το είδος της μακάβριας φάρσας. Το αποτέλεσμα; Ένας υπαρξιακός στοχασμός πάνω στις ερωτικές σχέσεις, την αδυναμία του ανθρώπου για αλλαγή, την θνησιγένεια αλλά και την επαναστατική δύναμη που μπορεί να γεννήσει ο Έρωτας.

Πρωταγωνιστεί ο Γιώργος Νινιός που μετά την πολυσυζητημένη του ερμηνεία στο “Τσιτάχ. Η ερημιά του τερματοφύλακα” επιστρέφει για να ενσαρκώσει έναν ρόλο κυνικό και τρυφερό ταυτόχρονα, έναν ήρωα χαμένο στον λαβύρινθο των αντιφάσεών του. Δίπλα του, οι Αντώνης Κρόμπας και Σταύρος Τσουμάνης συγκροτούν ένα εκρηκτικό τρίγωνο σχέσεων, φόβου, ματαίωσης και “υπόγειας” αγάπης.

Σημείωμα του Γιάννη Μπέζου για το έργο: «Η σκηνή του θεάτρου Σημείο μετατρέπεται σε ασφυκτικό πεδίο σύγκρουσης, όπου η φιλί-α, η επιθυμία και η προδοσία συνυπάρχουν

στην πιο ωμή, αλλά και ευάλωτη εκδοχή τους. Ένα εμβληματικό έργο που επανέρχεται για να μας υπενθυμίσει την θολότητα του αμερι-κανικού ονείρου. Τρεις άνθρωποι παγιδευμένοι σε ψευδαισθήσεις επιτυχίας. Η ακατάσχετη φλυαρία τους και η θορυβώδης συμπεριφορά τους, πολύ απλά, υπογραμμίζουν την ακι-νησία τους. Και για άλλη μια φορά υπάρχει «μία σπίθα τρεμόσβηστη» – όπως λέει και ο Μανώλης Αναγνωστάκης– να μας παρηγορήσει. Η ευαισθησία, πάντα καλά κρυμμένη, α-ποκαλύπτεται έστω και καθυστερημένα. Πενήντα χρόνια μετά την παρθενική του παρουσίαση, ο Αμερικάνικος Βούβαλος, είναι πεισματικά παρών.»

Αναδεικνύοντας την Λαίδη Μάκβεθ ουσιαστική πρωταγωνίστρια, ο Δημήτρης Αθανίτης εστιάζει στο κεντρικό ζευγάρι του εμβληματικού Σαιξπηρικού έργου. Στην μεσαιωνική Αγγλία, ο ευγενής Μάκβεθ αφού συντρίψει τους επαναστάτες, ανταμείβεται με έναν τίτλο αλλά επιστρέφοντας από τη μάχη, παίρνει χρησμό ότι θα αποκτήσει ακόμη και το στέμμα. Η γυναίκα του τον σπρώχνει να κάνει τον χρησμό πραγματικότητα, καθώς ο ίδιος ο βασιλιάς έρχεται με τους γιους του για μια νύχτα στον πύργο τους.

Λαίδη Μάκβεθ, από τον Δημήτρη Αθανίτη για 4ο χρόνο στο Θέατρο Βαφείο

από τις 04 Νοεμβρίου

Η παράσταση, πιστή στο πρωτότυπο, φωτίζει τα δύο βασικά πρόσωπα, την δυνατή ερωτική σχέση τους και το πάθος τους για εξουσία, που τους οδηγεί σε μια περιδίνηση από ηθικά διλήμματα και ανεξέλεγκτες καταστάσεις.

Το αριστούργημα του Σαίξπηρ ανεβαίνει για 4η συνεχόμενη χρονιά στη σκηνή του θεάτρου Βαφείο, σε μια ατμοσφαιρική παράσταση που αναδεικνύει τον λόγο του Σαίξπηρ, βάζει επίκαιρα ερωτήματα και μεταφέρει την αίσθηση της ανάτασης που μόνο τα μεγάλα έργα μπορούν να δώσουν.

.

Όταν οι νέοι καλλιτέχνες έμαθαν να μη φοβούνται: Ομαδική έκθεση στο Μουσείο Γ. Γουναρόπουλου

από 11 Νοεμβρίου έως 23 Ιανουαρίου 2027

Το Μουσείο Γ. Γουναρόπουλου παρουσιάζει από 11 Νοεμβρίου 2026 έως 23 Ιανουαρίου 2027, την περιοδική έκθεση Όταν οι νέοι καλλιτέχνες έμαθαν να μη φοβούνται. Γουναρόπουλος, Κανέλλης, Ελευθεριάδης, Λουκόπουλος. Η έκθεση αναδεικνύει πώς ο ζωγράφος Γιώργος Γουναρόπουλος (1889-1977) λειτούργησε, κατά τη δεκαετία του 1930, ως «δάσκαλος» για τους νεότερούς του

καλλιτέχνες Ορέστη Κανέλλη (1910-1979), Τάκη Ελευθεριάδη (1911-1987) και Κλέαρχο Λουκόπουλο (1906-1995). Μέσα από την αντιπαραβολή έργων που παρέμεναν άγνωστα στην έρευνα και στο κοινό ή δεν είχαν εκτεθεί για δεκαετίες, φωτίζονται οι υφολογικές συνάφειες των τεσσάρων καλλιτεχνών και ο συνεχής διάλογός τους, θέτοντας ένα σπουδαίο ερευνητικό ζήτημα: πώς ο Γουναρόπουλος στάθηκε τότε πρότυπο πολλών Ελλήνων καλλιτεχνών, μαθαίνοντάς τους «να μη φοβούνται» να υποστηρίξουν το νέο.

Επιμέλεια έκθεσης: Σπύρος Μοσχονάς, Δρ Ιστορίας της τέχνης και Διονυσία Γιακουμή, Δρ Ιστορίας της τέχνης – Επιμελήτρια, Μουσείο Γ. Γουναρόπουλου..

"Εικαστικές Διαπλάσεις": Ο Κώστας Ευαγγελάτος παρουσιάζει τη νέα του έκθεση στο Πολεμικό Μουσείο Αθηνών

14 Νοεμβρίου – 14 Δεκεμβρίου

Μια νέα ατομική έκθεση του ζωγράφου, ποιητή και θεωρητικού της τέχνης Κώστα Ευαγγελάτου φιλοξενείται στο Πολεμικό Μουσείο Αθηνών από τις 14 Νοεμβρίου έως τις 14 Δεκεμβρίου 2026. Με τίτλο "Εικαστικές Διαπλάσεις", η έκθεση συγκεντρώνει ζωγραφικές συνθέσεις και γλυπτικές κατασκευές, μέσα από τις οποίες

αναδεικνύεται η προσωπική εικαστική γλώσσα του δημιουργού.

Στα έργα αναδύονται αφαιρετικές ανθρώπινες μορφές, πρόσωπα, γραμματογραφικά συμπλέγματα και γεωμετρικά επίπεδα, ενώ δεν απουσιάζουν οι αιθέριες, συμβολικές φιγούρες. Οι συνθέσεις συνδυάζουν αρχαϊκά και ρεαλιστικά περιγράμματα με έντονες χρωματικές τονικότητες, αποχρώσεις και απρόσμενες εικαστικές συζεύξεις. Το αποτέλεσμα διαμορφώνει ένα πεδίο όπου η μορφή, το χρώμα και το σύμβολο συνυπάρχουν, αφήνοντας χώρο για προσωπικές αναγνώσεις από τον θεατή.

Το έργο του Κώστα Ευαγγελάτου έχει απασχολήσει ιστορικούς τέχνης και θεωρητικούς, οι οποίοι έχουν αναφερθεί στην ιδιαιτερότητα της εικαστικής του γραφής, στην ποιητική διάσταση των συνθέσεών του και στη σχέση ανάμεσα στο χρώμα, τη μορφή και το σύμβολο. Ο ακαδημαϊκός και ομότιμος καθηγητής του ΕΚΠΑ Χρύσανθος Α. Χρήστου, γράφοντας για την έκθεση "Scriptorium II" στο Κέντρο Τεχνών του Δήμου Αθηναίων το 2010, είχε επισημάνει τον "καθαρά προσωπικό ποιητικό" χαρακτήρα του έργου του, ο οποίος, όπως σημείωνε, βασίζεται τόσο στην ποιότητα του σχεδίου όσο και στην εσωτερικότητα και την εκφραστική δύναμη του χρώματος.

Από την πλευρά του, ο ιστορικός τέχνης και καθηγητής πανεπιστημίου Στέλιος Λυδάκης είχε συνδέσει τις μορφές του καλλιτέχνη με την ανθρώπινη ανάγκη να αναγνωρίζει γνώριμα σχήματα μέσα στις εικόνες του ουρανού και του σύμπαντος. Στο κείμενό του για την έκθεση του Ευαγγελάτου στο Μουσείο της Πόλεως των Αθηνών το 2016, περιέγραφε τις συνθέσεις του ως ένα παιχνίδι φωτεινών και σκοτεινών σημείων, χρωμάτων και σχημάτων που αποκτούν συμβολική υπόσταση.

Αναφορές στην ποιητική και διαχρονική διάσταση των έργων του έχουν κάνει επίσης η ιστορικός τέχνης Ευαγγελία Νάκα, η ιστορικός τέχνης και τεχνοκριτικός Ντόρα Ηλιοπούλου-Ρογκάν, καθώς και ο ιστορικός τέχνης και λογοτέχνης Λεόντιος Πετμεζάς. Στα κείμενά τους αναδεικνύονται η αφαιρετική προσέγγιση της ανθρώπινης μορφής, η αρμονία των χρωματικών και μορφολογικών στοιχείων και η ελευθερία του καλλιτέχνη απέναντι σε καθιερωμένες τεχνοτροπίες..

Λίλα Στεργιοπούλου –

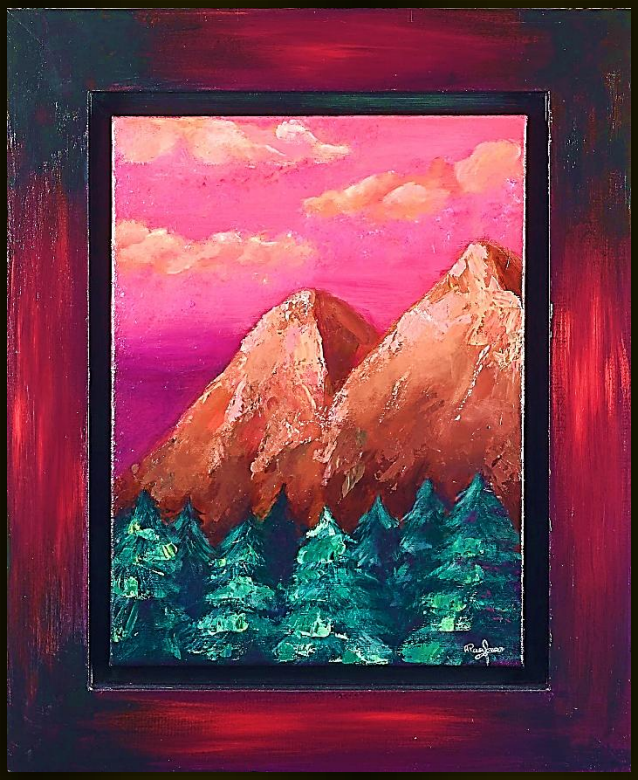
Χρωματικές Διαδρομές: Έκθεση στο Ίδρυμα Εικαστικών Τεχνών Τσιχριτζή

έως 15 Νοεμβρίου

Υπάρχουν στιγμές που η εικόνα μπορεί να πει όσα δεν μπορούν να ειπωθούν με λόγια. Συναισθήματα, μνήμες, εσωτερικές αναζητήσεις και προσωπικές διαδρομές βρίσκουν χώρο στον καμβά και μεταμορφώνονται σε χρώμα. Με αυτή την αφετηρία, η εικαστικός Λίλα Στεργιοπούλου παρουσιάζει την πρώτη ατομική της έκθεση ζωγραφικής, με τίτλο «Χρωματικές Διαδρομές», στον εμβληματικό χώρο του Ιδρύματος Εικαστικών Τεχνών Τσιχριτζή, στην Κηφισιά, από τις 3 έως τις 15 Νοεμβρίου 2026..

Η σχέση της Λίλας Στεργιοπούλου με τη ζωγραφική ξεκίνησε το 2020, μέσα από μια βαθιά προσωπική ανάγκη έκφρασης, σε μια περίοδο έντονων βιωμάτων. Υπό την καθοδήγηση δασκάλας των Καλών Τεχνών, άρχισε να ανακαλύπτει τα πρώτα στοιχεία της προσωπικής της εικαστικής ταυτότητας. Η πρώτη της συμμετοχή σε έκθεση, το 2024, αποτέλεσε το πρώτο σημαντικό βήμα μιας πορείας που συνεχίστηκε μέσα από επιλεγμένες ομαδικές εκθέσεις και παρουσιάσεις σε γκαλερί.

Σήμερα, με την πρώτη της ατομική έκθεση, η καλλιτέχνης κάνει ένα ακόμη βήμα, παρουσιάζοντας στο κοινό έναν κόσμο όπου το χρώμα δεν αποτελεί απλώς αισθητικό στοιχείο, αλλά γίνεται τρόπος έκφρασης. Οι «Χρωματικές Διαδρομές» είναι ένα ταξίδι μέσα από διαφορετικές διαθέσεις, εντάσεις και συναισθήματα. Οι χρωματικές επιφάνειες, οι αντιθέσεις και οι μεταβάσεις δημιουργούν έναν εικαστικό χώρο στον οποίο ο θεατής καλείται να σταθεί, να παρατηρήσει και κυρίως να αισθανθεί..

Αντιγόνη Παγώνα – Στις κορυφές του Ονείρου: Έκθεση στην γκαλερί Andie Art

ως τις 21 Νοεμβρίου

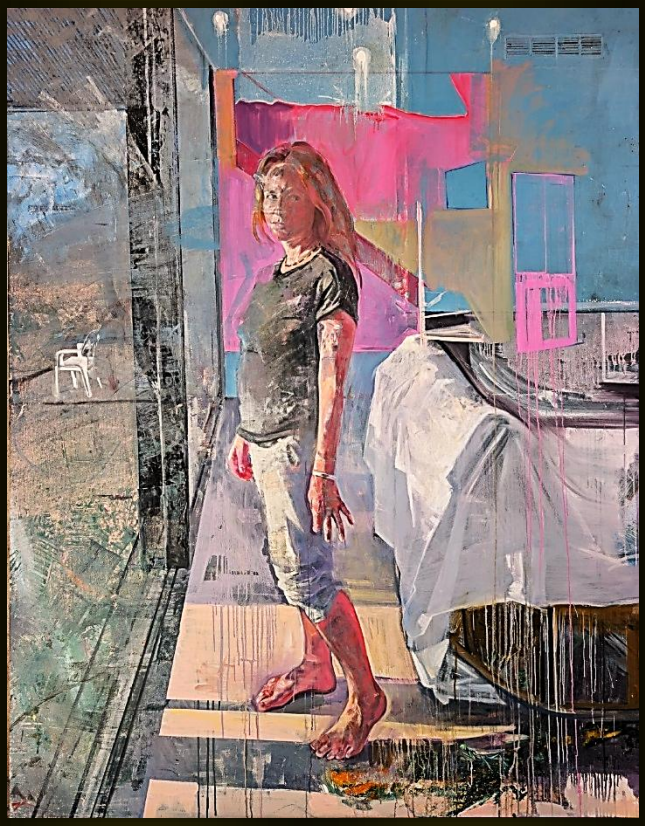
Νοητό ταξίδι στα βουνά των παιδικών της χρόνων, κάνει η εικαστική δημιουργός, ζωγράφος και φωτογράφος Αντιγόνη Παγώνα, με την πρώτη της ατομική, θεματική έκθεση ζωγραφικής, που με τίτλο «Στις κορυφές του Ονείρου», εγκαινιάζεται στην Andie Art Γκαλερί σε επιμέλεια της ιστορικού τέχνης Αννίτας Πατσουράκη. Πρόκειται για μια εντυπωσιακή σειρά έργων τέχνης, που είναι εμπνευσμένη από τις οροσειρές του Μονακό και τα χιονισμένα βουνά της Ελβετίας, όπου μεγάλωσε και έζησε η Αντιγόνη Παγώνα.

«Η τιτλοφορούμενη σειρά "Στις κορυφές του ονείρου" είναι μία ενδιαφέρουσα προσέγγιση τοπιογραφικού ύφους, ατμοσφαιρικής και ονειρικής διάστασης», σημειώνει η ιστορικός της τέχνης Αννίτα Πατσουράκη, στο σημείωμά της για την έκθεση. «Η δημιουργός αναπολεί τα νεανικά της βιώματα στη γενέτειρά της, τις όμορφες αναμνήσεις από τους ορεινούς περιπάτους των σχολικών εκδρομών, την αγάπη και τη δεξιοτεχνία της στα χειμερινά αθλήματα..

Με θεματική συνέπεια, εικονολατρική προσήλωση και υπέρμετρο ζήλο, αποτυπώνει το προσωπικό της ύφος με αναγνωρίσιμη ταυτότητα. Οροσειρές μεγάλου όγκου και επιβλητικού ύψους, με χαρακτηριστικό γνώρισμα τις έντονες, αιχμηρές, οξείες, διαπεραστικές απολήξεις και σχεδόν πάντα χιονισμένες τις κορυφές τους, αφήνουν ανεπαίσθητη υπόνοια για την εισαγωγή διαφορετικών, ελάχιστα καμπυλόγραμμων κορυφογραμμών. Η Αντιγόνη Παγώνα, συνδυάζει αρμονικά την τραχιά όψη του βουνού με έναν ήπιο, γλυκό ουρανό και αβίαστα μεταφέρει συναισθήματα γαλήνης, ηρεμίας και περισυλλογής. Χρησιμοποιεί εξαιρετικά τις φωτεινές αντανακλάσεις και καθοδηγεί επιδέξια το βλέμμα του θεατή πάνω στις κορυφές των βουνών.

Χρήστος Τσιμάρης – MONOBLOC: Έκθεση στην Γκαλερί Έρση

05 Νοεμβρίου – 12 Δεκεμβρίου

Η Γκαλερί Έρση την Πέμπτη 5 Νοεμβρίου 2026 παρουσιάζει την ατομική έκθεση ζωγραφικής του Χρήστου Τσιμάρη. Πορτρέτα, συνθέσεις με ανθρώπινες μορφές, εσωτερικοί, ιδιωτικοί χώροι, σκηνές της καθημερινότητας. Ο Χρήστος Τσιμάρης στα έργα του κατορθώνει να φτάσει σε αξιόλογα αισθητικά αποτελέσματα με ακρίβεια στην καταγραφή των τονικών μετατοπίσεων, με σύνθεση μετωπική και προσεκτικά υπολογισμένη, ώστε να ισορροπεί και να συγκρατεί την ποικιλία των σχημάτων. Σχεδιάζει με χρώμα, χωρίς περιττές λεπτομέρειες, η πινελιά του ελεύθερη, δυναμική και σίγουρη, έρχεται σε ορισμένα σημεία με την ατημέλητη ροή της να υπενθυμίσει τη χειροποίητη προέλευση του έργου.

Αξιοποιώντας ρεαλιστικά, εξπρεσιονιστικά και αφαιρετικά στοιχεία, οι συνθέσεις του αποπνέουν μια ιδιαίτερη ευαισθησία και αλήθεια, συλλαμβάνουν πειστικά μέσα στον ζωγραφικό χώρο τη φυσική υπόσταση των προσώπων και τον σωμάτων, δημιουργούν ρυθμό που μεταδίδεται σε ολόκληρη τη ζωγραφική επιφάνεια και στον οποίο υποτάσσονται όλα τα επιμέρους στοιχεία. Ο ζωγράφος με αμεσότητα αποτυπώνει τον κόσμο του, κατορθώνοντας να υπερβεί την απλή αφηγηματική απόδοση, προσδίδοντας μια περισσότερο ψυχογραφική και κάποιες φορές, κριτική διάσταση. Ξεκινώντας από την ορατή πραγματικότητα μεταγράφει, μέσα από καθαρά εικαστικές αξίες, την ανθρώπινη συνθήκη σε άμεση συνάρτηση με ψυχικές και συναισθηματικές καταστάσεις..

Η πιο κοινή καρέκλα στον κόσμο είναι η MONOBLOC. Δημιουργήθηκε από έναν άγνωστο σχεδιαστή που δεν αναγνωρίστηκε ποτέ γι' αυτό το

επίτευγμα, κι όμως επηρέασε αθόρυβα ολόκληρο τον κόσμο, όπως συμβαίνει τόσο συχνά με την πραγματική χρηστικότητα. Στην Ελλάδα, είναι το απόλυτο σύμβολο της υπαίθριας κοινωνικότητας, αφού τη συναντά κανείς σε κάθε πανηγύρι, αυλή και γωνιά της επικράτειας. Στο εργαστήριό μου βρέθηκε σχεδόν τυχαία. Ήταν απλώς διαθέσιμη εκεί, ένα αντικείμενο χωρίς καλλιτεχνικές αξιώσεις, που δεν χρειαζόταν να είμαι προσεκτικός μην το λερώσω με τις μπογιές μου. Κάπως έτσι, μέσα από αυτή τη διαθεσιμότητα, έγινε συνειδητά ο δικός μου «θρόνος». Έχω ζωγραφίσει τα περισσότερα από τα μοντέλα μου καθισμένα σε αυτήν, χωρίς αρχικά να προσπαθώ να κάνω μια μεγάλη δήλωση. Γρήγορα όμως έγινε προφανές ότι το έργο μου δεν αφορούσε την προσπάθεια να ζωγραφίσω κάποιον με εντυπωσιακό τρόπο. Άρχισε να αφορά αυτή την ταπεινή πλαστική καρέκλα που προσφέρει έναν χώρο ανάπαυσης στην ανθρώπινη παρουσία, την ευαλωτότητα, τα συναισθήματα και τις αισθήσεις.

Ο Στέφανος Δασκαλάκης στα Τρίκαλα – Η σημαντική έκθεση ζωγραφικής εγκαινιάζει τον πολιτιστικό θεσμό «Γέφυρες»

έως τον Μάρτιο 2027

Ένα σημαντικό εικαστικό γεγονός για τη Θεσσαλία διοργανώνει το Κοινωφελές Ίδρυμα Λεωνίδα Κ. Μακρή – ιατρού, εγκαινιάζοντας, το Σάββατο 7 Νοεμβρίου 2026 στις 7.30 μ.μ., στη Στέγη Τέχνης & Πολιτισμού στα Τρίκαλα, την αναδρομική έκθεση του διακεκριμένου Έλληνα ζωγράφου Στέφανου Δασκαλάκη, με τίτλο «Στέφανος Δασκαλάκης: 1993–2026». Η έκθεση θα διαρκέσει έως τις 7 Μαρτίου 2027 και αποτελεί την εναρκτήρια διοργάνωση του νέου πολιτιστικού θεσμού «Γέφυρες» που οραματίστηκε και υλοποιεί το Ίδρυμα, με στόχο την παρουσίαση σημαντικών εικαστικών και πολιτιστικών γεγονότων πανελλαδικής εμβέλειας και την ανάδειξη των Τρικάλων και της Θεσσαλίας ως δυναμικών κέντρων τέχνης, παιδείας και

πολιτισμού. Η ονομασία του θεσμού παραπέμπει στις γέφυρες του ποταμού Ληθαίου, χαρακτηριστικό στοιχείο της ταυτότητας της πόλης, συμβολίζοντας παράλληλα τη σύνδεση της καλλιτεχνικής δημιουργίας με την κοινωνία.

Η έκθεση προσφέρει στο κοινό την ευκαιρία να γνωρίσει την καλλιτεχνική διαδρομή ενός από τους σημαντικούς εκπροσώπους της σύγχρονης ελληνικής παραστατικής ζωγραφικής. Μέσα από το έργο του Δασκαλάκη αναδεικνύεται η σταθερή προσήλωση στην ανθρώπινη μορφή, στην παρατήρηση και στη ζωγραφική ως μέσο διερεύνησης της ανθρώπινης παρουσίας. Με ιδιαίτερη έμφαση στη σχέση του φωτός, του χρώματος και της σύνθεσης, η ζωγραφική του συνδυάζει την αμεσότητα της παρατήρησης με μια βαθύτερη αναζήτηση της ουσίας των πραγμάτων. Η έκθεση αποτελεί μια πρόσκληση στον θεατή να προσεγγίσει τη ζωγραφική όχι μόνο ως αναπαράσταση της πραγματικότητας, αλλά και ως προσωπική, βιωματική εμπειρία.

Ο τίτλος «1993–2026» ορίζει το χρονικό πλαίσιο της παρουσίασης και παραπέμπει σε μια εκτενή περίοδο της δημιουργικής πορείας του καλλιτέχνη. Η παρουσίαση φιλοδοξεί να φέρει το κοινό σε ουσιαστική επαφή με το έργο ενός δημιουργού που έχει διαμορφώσει μια ξεχωριστή θέση στη σύγχρονη ελληνική τέχνη.

Ιώ Μαθιανάκη – Ζωγραφική: Έκθεση στην Mataroa Gallery

έως τις 22 Νοεμβρίου

Προσόψεις πολυκατοικιών, μπαλκόνια, φωτισμένα παράθυρα, δωμάτια και λουλούδια συνθέτουν έναν ζωγραφικό κόσμο που αναδεικνύει την αθέατη συχνά ποιότητα του καθημερινού. Ζωγραφίζοντας εκ του φυσικού, η Ιώ Μαθιανάκη παρατηρεί τις μεταβολές του φωτός και των χρωμάτων, αποτυπώνοντας την εύθραυστη ισορροπία μιας στιγμής λίγο πριν αλλάξει.

Στα νυχτερινά τοπία της, η Αθήνα αποκτά μια σχεδόν ιδιωτική ζωή. Τα φωτισμένα παράθυρα υποδηλώνουν ανθρώπινες ιστορίες, χωρίς να τις αφηγούνται. Στους εσωτερικούς χώρους, τα απλά αντικείμενα διατηρούν τα ίχνη της ανθρώπινης παρουσίας. Με τρυφερότητα, χωρίς εξιδανίκευση, η ζωγραφική της αφήνει χώρο στην προσωπική μνήμη και στο βλέμμα του θεατή. Στη Mataroa Gallery, οι μεγάλες τζαμαρίες φέρνουν τη ζωγραφισμένη πόλη σε συνομιλία με τη ζωή του δρόμου. Η έκθεση προσκαλεί το κοινό να σταθεί μπροστά στο γνώριμο και να ανακαλύψει έναν διαφορετικό τρόπο να το κοιτάζει.

Βασίλης Ζωγράφος – Your Success Will Astonish Everyone: Έκθεση στην γκαλερί Λόλα Νικολάου

05 – 28 Νοεμβρίου 2026

Στη ζωγραφική του Βασίλη Ζωγράφου η υλικότητα και η φωτεινότητα του χρώματος δημιουργούν μια οπτική απτικότητα που μετατρέπει την επιφάνεια του καμβά σε πεδίο αισθητηριακής εμπειρίας. Κάθε αφηγηματικό στοιχείο ή θραύσμα από την ιστορία της τέχνης που ενσωματώνεται στη σύνθεση λειτουργεί ως συνδιαλλαγή του παρελθόντος με τον σημερινό τρόπο απομάγευσης των εικόνων. Η ρεαλιστική απόδοση συνυπάρχει με την αναίρεση της ψευδαίσθησης στο σχεδόν μονοχρωματικό φόντο, ανοίγοντας πολλαπλές δυνατότητες ερμηνείας με μεταφορές και αλληγορίες που προσδίδουν αμφισημίες. Κάθε έργο γίνεται έτσι μια στοχαστική πράξη πάνω στα όρια της αναπαράστασης, προσκαλώντας τον θεατή σε μια διερεύνηση της ζωγραφικής, όπου το βλέμμα και η αίσθηση της αφής συναντώνται.

Η έκθεση "Belle Époque"

φέρνει το Παρίσι στο Ίδρυμα Γουλανδρή

31 Οκτωβρίου – 15 Φεβρουαρίου 2027

Με επίκεντρο το Παρίσι, την περίφημη «Πόλη του Φωτός», η έκθεση εξετάζει την Μπελ Επόκ μέσα από ένα από τα πιο χαρακτηριστικά φαινόμενα της εποχής: την καλλιτεχνική αφίσα, η οποία από τα τέλη του 19ου αιώνα κατακτά τους δρόμους της πόλης και μετατρέπεται σε μια νέα, δυναμική μορφή οπτικής επικοινωνίας, που πολύ σύντομα θα κυριαρχήσει στην εξέλιξη της διαφήμισης αλλά και της γραφιστικής.

Περίπου 90 έργα αναδεικνύουν τη δημιουργική ιδιοσυγκρασία 15 σημαντικών καλλιτεχνών, ανάμεσά τους οι Henri de Toulouse-Lautrec, Alfons Mucha, Théophile-Alexandre Steinlen, Pierre Bonnard, Maurice Denis, Félix Vallotton και Henri-Gabriel Ibels. Μαζί τους παρουσιάζονται έργα των Jules Chéret, René Hermann-Paul, Émile Bernard, Claude-Émile Schuffenecker, George Bottini, Théo van Rysselberghe, Louis Anquetin και Wassily Kandinsky. Η έκθεση περιλαμβάνει επίσης σχέδια, ελαιογραφίες και παστέλ.

Η σκηνογραφία της έκθεσης, ενταγμένη οργανικά στην αφήγηση, ανασυνθέτει την ατμόσφαιρα του Παρισιού της Μπελ Επόκ. Με επίκεντρο τη σχέση της καλλιτεχνικής αφίσας με τον δημόσιο χώρο, το σκηνογραφικό περιβάλλον ανακαλεί την εικόνα και τον παλμό της παρισινής μητρόπολης, προσκαλώντας τον επισκέπτη σε μια εικαστική περιπλάνηση στην «Πόλη του Φωτός» Η έκθεση εστιάζει στις δεκαετίες 1880–1900, μια περίοδο κατά την οποία η έγχρωμη λιθογραφία τελειοποιείται, η αφίσα εξαπλώνεται μαζικά στον αστικό χώρο και η τυπωμένη εικόνα αποκτά πρωταγωνιστικό ρόλο στην καθημερινή ζωή. Από τις διαφημίσεις θεαμάτων, καμπαρέ και ποδηλάτων έως τις νέες μορφές κατανάλωσης, μετακίνησης και ψυχαγωγίας, η αφίσα γίνεται οπτικός καθρέφτης μιας κοινωνίας που αλλάζει με πρωτοφανή ταχύτητα.

Το Παρίσι της Μπελ Επόκ είναι μια πόλη σε διαρκή κίνηση. Τα μεγάλα βουλεβάρτα του Haussmann, ο ηλεκτροφωτισμός, το μετρό, τα πολυκαταστήματα, τα θέατρα, τα καφέ-κονσέρ και τα καμπαρέ μεταμορφώνουν την καθημερινότητα και δημιουργούν έναν νέο αστικό πολιτισμό. Η αφίσα ακολουθεί αυτή τη ριζική αλλαγή και κατακτά κάθε διαθέσιμη επιφάνεια της πόλης, μετατρέποντας τον δρόμο σε μια ανοιχτή γκαλερί. Με τολμηρές συνθέσεις, έντονα χρώματα και νέες γραφιστικές λύσεις, μεταφέρουν στην αφίσα την αισθητική αναζήτηση της εποχής και συμβάλλουν στην ανάδειξή της σε αυτόνομη καλλιτεχνική μορφή. Η αφίσα γίνεται έτσι κάτι πολύ περισσότερο από διαφήμιση: γίνεται ένα εφήμερο αλλά εξαιρετικά εύγλωττο χρονικό της σύγχρονης ζωής.

Παράλληλα, η έκθεση φωτίζει τις πολλές και συχνά αντικρουόμενες όψεις της Μπελ Επόκ. Πίσω από την εικόνα μιας λαμπερής και ανέμελης εποχής βρίσκονται οι έντονες κοινωνικές ανισότητες, οι δύσκολες συνθήκες ζωής της εργατικής τάξης, οι πολιτικές και ιδεολογικές συγκρούσεις, αλλά και οι μεγάλες αλλαγές που διαμορφώνουν τη σύγχρονη κοινωνία. Το Παρίσι είναι το επίκεντρο αυτών των αναταράξεων και αποτυπώνει τις τεχνολογικές, βιομηχανικές και κοινωνικές ανατροπές που συντελούνται με πρωτοφανή ταχύτητα και αλλάζουν ριζικά τις συνθήκες ζωής. Η υπόθεση Dreyfus, η διεύρυνση των ατομικών ελευθεριών, η άνθηση της ψυχαγωγίας και η σταδιακή διαμόρφωση μιας νέας καταναλωτικής κουλτούρας συνθέτουν ένα πολύ πιο σύνθετο πορτρέτο της εποχής.

Οι 100 κιθάρες επιστρέφουν στο Μέγαρο με τον Βαγγέλη Μπουντούνη, τη Μάρω Ραζή και τους String Demons

13 Νοεμβρίου – Μέγαρο Μουσικής Αθηνών

Μια «κιθαριστική ορχήστρα» συναντά επί σκηνής τέσσερις παιδικές και νεανικές χορωδίες, σε μια σύμπραξη μεγάλης κλίμακας. Το ταλέντο και η νεανική ενέργεια των ελλήνων κιθαριστών καταλαμβάνουν, στην κυριολεξία, κάθε εκατοστό της σκηνής, δημιουργώντας ένα εντυπωσιακό ηχητικό και οπτικό αποτέλεσμα. Η συναυλία αποτελεί συνέχεια των ιστορικών εμφανίσεων που καθιέρωσε από το 1984 ο Βαγγέλης Μπουντούνης.

Το πρόγραμμα περιλαμβάνει ένα ανατρεπτικό ρεπερτόριο που εκτείνεται από τον Πάχελμπελ έως τον Άστορ Πιατσόλλα και από μουσική κινηματογράφου, όπως ο Νονός του Νίνο Ρότα και η Αμελί– μέχρι

παραδοσιακά τραγούδια και αγαπημένες μελωδίες του Μίκη Θεοδωράκη και άλλων ελλήνων συνθετών. Special guests της βραδιάς είναι οι String Demons.

9ο Φεστιβάλ Μπαρόκ Μουσικής: Ludwig Van Beethoven – Σονάτες για Βιολί και Φορτεπιάνο

14 Νοεμβρίου, Μέγαρο Μουσικής Θεσσαλονίκης

Δύο εξαιρετικοί και διεθνούς φήμης μουσικοί, με καθοριστική παρουσία και ενεργή συμμετοχή στον χώρο της παλαιάς μουσικής και της ιστορικά τεκμηριωμένης ερμηνείας, ο Shunske Sato στο βιολί και η Shuann Chai στο φορτεπιάνο, παρουσιάζουν ένα απαιτητικό και γεμάτο αντιθέσεις πρόγραμμα αφιερωμένο στις Σονάτες για βιολί και φορτεπιάνο του Beethoven.

Η φωτεινή 5η Σονάτα σε φα μείζονα op. 24, η "Άνοιξη" , ένα έργο γεμάτο λυρισμό και αισιοδοξία, συνομιλεί με τη σκοτεινή αδερφή της, την 4η Σονάτα σε λα ελάσσονα op. 23, που γράφτηκε την ίδια περίοδο αλλά χαρακτηρίζεται από ένταση και δραματική ορμή.

Οι 12 Παραλλαγές πάνω στην άρια "Se vuol ballare" του Mozart, ένα από τα πρώιμα έργα του Beethoven που γράφτηκε το 1792, αναδεικνύουν τη δεξιοτεχνία των οργάνων με ευρηματικότητα, χιούμορ και συνθετική φρεσκάδα. Αντίθετα, η μνημειώδης 7η Σονάτα σε ντο ελάσσονα op. 30, έργο της ώριμης περιόδου, διακατέχεται από πάθος και τρικυμιώδη ενέργεια και αντανακλά την εσωτερική πάλη και την προσωπική κρίση του συνθέτη.

Ρεσιτάλ πιάνου Παναγιώτη Τροχόπουλου

14 Νοεμβρίου – Ωδείο Αθηνών

Το Ωδείο Αθηνών υποδέχεται το Σάββατο 14 Νοεμβρίου 2026, στις 20:00, στην Αίθουσα Άρης Γαρουφαλής, τον διακεκριμένο πιανίστα Παναγιώτη Τροχόπουλο, σε ένα ξεχωριστό και υψηλών ερμηνευτικών απαιτήσεων ρεσιτάλ πιάνου. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει εμβληματικά έργα του κλασικού και ρομαντικού ρεπερτορίου, καθώς και σημαντικές μεταγραφές για πιάνο, αναδεικνύοντας τον πλούτο και τις εκφραστικές δυνατότητες του οργάνου. Οι ακροατές θα έχουν την ευκαιρία να απολαύσουν συνθέσεις των Alexander Scriabin, Frédéric Chopin, Franz Schubert σε μεταγραφή Franz Liszt, Johann Sebastian Bach σε μεταγραφή Ferruccio Busoni, καθώς και τη συναρπαστική Σουίτα από τον «Πετρούσκα» του Igor Stravinsky.

Ουρανία Γκάσιου - Έργα για Εκκλησιαστικό Όργανο

15 Νοεμβρίου, Μέγαρο Μουσικής Αθηνών

Αυτό το κυριακάτικο μεσημέρι, η Ουρανία Γκάσιου, οργανίστα και επιμελήτρια του εκκλησιαστικού οργάνου του Μεγάρου, μας προσκαλεί να απολαύσουμε από κοντά ένα από τα πιο

επιβλητικά και εντυπωσιακά μουσικά όργανα, με ιστορία που ξεκινά από την ελληνική αρχαιότητα. Αν και συχνά ταυτίζεται με τη λατρευτική μουσική, το εκκλησιαστικό όργανο που δεσπόζει στην Αίθουσα Χρήστος Λαμπράκης, με τους 6.080 αυλούς και τα τέσσερα κλαβιέ, διαθέτει έναν ανεξάντλητο πλούτο ηχοχρωμάτων και εκφραστικών δυνατοτήτων. Μέσα από έργα του κλασικού και σύγχρονου ρεπερτορίου, το πρόγραμμα αποκαλύπτει τον συναρπαστικό ηχητικό κόσμο του οργάνου και προσφέρει μια αξέχαστη εμπειρία ακρόασης σε μικρούς και μεγάλους.

Στο πλαίσιο του Φεστιβάλ Μουσικής Δωματίου, το κουαρτέτο φαγκότων Ensemble Reflektor παρουσιάζει ένα ιδιαίτερο μουσικό πρόγραμμα στο Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης. Τέσσερις διακεκριμένοι μουσικοί, οι Eugénie Ricard, Peter Amann Dercksen, Florian Bensch-Kania και Ρέα Πικίου, με τη συμμετοχή της κρουστού Πανάγιω Καραμούζη, συνθέτουν ένα ξεχωριστό ηχητικό σύνολο, αναδεικνύοντας τις απρόσμενες εκφραστικές δυνατότητες του φαγκότου. Το πρόγραμμα διατρέχει διαφορετικές εποχές και μουσικά είδη, από τον Michel Corrette και τον Astor Piazzolla έως τους Verdi, Borodin, Puccini και

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ: JOHANN SEBASTIAN BACH, Passacaglia and Fugue

MARCEL DUPRÉ, Le monde dans l' attente du Sauveur από τη Symphonie Passion, έργο.23

GEORGE FRIDERIC HANDEL, Κοντσέρτο για Όργανο, έργο.4 ερ. 4 (μεταγραφή για όργανο Hermann Keller)

JOHANN SEBASTIAN BACH, Chaconne σε ρε ελάσσονα από τη 2η Παρτίτα για βιολί, BWV 1004 (μεταγραφή για όργανο Henri Messerer) ιο.

Κουαρτέτο φαγκότων Ensemble Reflektor

16 Νοεμβρίου – Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης

Humperdinck, ενώ περιλαμβάνει και μια ιδιαίτερη προσέγγιση στο «My Favorite Things» των John Coltrane και Alexander Silverio, καθώς και έργο του Ράικο σε επεξεργασία του Florian Bensch-Kania. Μια μουσική συνάντηση που υπόσχεται να αναδείξει την πολυμορφία και την ηχοχρωματική ευελιξία ενός οργάνου με ξεχωριστή προσωπικότητα..

Το Παιδί Μέσα από την Πένα Κορυφαίων Συνθετών και Ποιητών

18 Νοεμβρίου – Αποθήκη Γ', Λιμάνι Θεσσαλινίκης

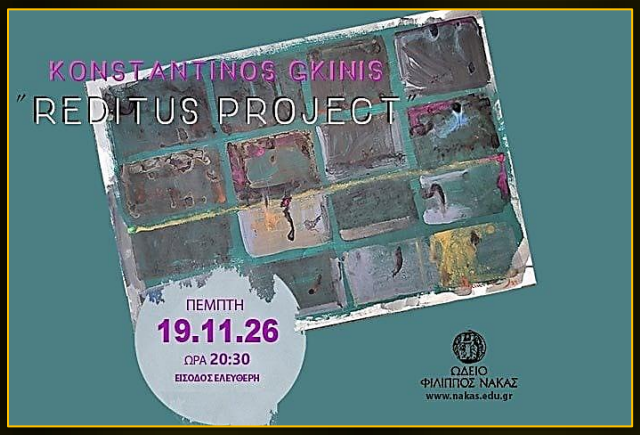

Στην έντεχνη μουσική δημιουργία, το παιδί ως θεματολογία κατέχει ξεχωριστή θέση. Η σχετική εργογραφία ξεκινά κυρίως από τον 19ο αιώνα, ως απόρροια της ρομαντικής ευαισθησίας. Το πιο κοινό τραγούδι σε όλους τους λαούς και πολιτισμούς είναι το νανούρισμα του μωρού. Πολλοί συνθέτες έγραψαν μελωδικά νανουρίσματα, με γνωστότερο σήμερα αυτό του Μπραμς.

Ιδιαίτερα πρωτότυπο θεωρείται το σαρδόνιο και τρομακτικό νανούρισμα του Μπρίτεν, ο οποίος το έγραψε για τα ζωηρά παιδιά που αντιστέκονται στον ύπνο και ταλαιπωρούν τους γονείς τους. Το ζήτημα της βρεφικής θνησιμότητας φαίνεται να προβλημάτισε ιδιαίτερα διάφορους συνθέτες, όπως ο Σούμπερτ, ο Μάλερ, ο Μασνέ, ο Ραχμάνινοφ κ.ά. Οι παιδικές αναμνήσεις και η παιδική αθωότητα ενέπνευσαν συνθέτες όπως ο Μπελίνι, ο Μέντελσον, ο Σούμαν, ο Μουσόργκσκι κ.ά., ενώ οι φυσικές ανάγκες και τα καπρίτσια ενός μωρού διακωμωδήθηκαν μοναδικά από τη σατιρική πένα του Ροσίνι. Μέσα από την κραυγή ενός παιδιού ο Ντεμπισί εξέφρασε την οργή και την αγωνία του για τις φρικαλεότητες του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου.

Η θεματολογία του παιδιού άγγιξε και τις ευαίσθητες χορδές Ελλήνων συνθετών, όπως ο Καλομοίρης, ο Λαμπελέτ, ο Σπάθης, ο Ευαγγελάτος, ο Σισιλιάνος, ο Δραγατάκης κ.ά. Στη συναυλία θα παρουσιαστούν αντιπροσωπευτικά έργα για φωνή και πιάνο

κορυφαίων ξένων και Ελλήνων συνθετών, οι οποίοι εμπνεύστηκαν από το παιδί.

Konstantinos Gkinis Reditus Project

19 Νοεμβρίου – Ωδείο Φίλιππος Νάκας

Το project Reditus αποτελεί μια καινοτόμο μουσική πρωτοβουλία που εστιάζει στη δημιουργία εικόνων στον ακροατή μέσω πρωτότυπων συνθέσεων. Με ποικίλες μουσικές φόρμες και ρυθμικά μοτίβα, δημιουργείται μια φανταστική ολότητα που καλεί το κοινό να βυθιστεί σε ένα ζωντανό και δυναμικό μουσικό ταξίδι. Βασικό στοιχείο του Reditus αποτελεί ο αυτοσχεδιασμός, ο οποίος ενισχύει την αμεσότητα και την αυθεντικότητα της κάθε στιγμής. Το Reditus καλεί το κοινό να βιώσει την τέχνη της μουσικής μέσα από την αυθόρμητη δημιουργία και την ειλικρινή έκφραση, αποδεικνύοντας ότι η μουσική είναι μια ζωντανή διαδραστική διαδικασία, γεμάτη εκπλήξεις και συναισθηματική δύναμη..

Ακούμε τους νέους – Ρεσιτάλ πιάνου Δανιήλ Κολανιάν

20 Νοεμβρίου – Ωδείο Αθηνών

Το Ωδείο Αθηνών φιλοξενεί το ρεσιτάλ πιάνου του Δανιήλ Κολανιάν. Η εκδήλωση πραγματοποιείται με την συνεργασία του Ωδείου Αθηνών στο πλαίσιο της σειράς συναυλιών "Ακούμε τους Νέους" που συνδιοργανώνεται από το Άλκηστις Τόγια Σοπράνο, Δημοσθένης Φιστουρής Τενόρος, Θανάσης Τρικούπης Πιάνο).

Καλογεροπούλειο Ίδρυμα, το Σωματείο ΔΙΑΖΩΜΑ και το Μέγαρο Μουσικής Αθηνών.

Το καινοτόμο πρόγραμμα "Ακούμε τους Νέους" είναι ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα στήριξης νεοεμφανιζόμενων μουσικών στο πεδίο της κλασικής μουσικής με συναυλίες, ηχογραφήσεις και φεστιβάλ, που έχει ως στόχο να συστήσει τους νέους μουσικούς στο μελλοντικό τους κοινό. Συγχρόνως επιδιώκει να πραγματοποιεί συναυλίες κλασικής μουσικής σε μη συμβατικούς χώρους, όπως αρχαία θέατρα και εν γενεί πολιτιστικά μνημεία. Υλοποιείται χάρη στη συνέργεια του Καλογεροπούλειου Ιδρύματος με το σωματείο ΔΙΑΖΩΜΑ, το Μέγαρο Μουσικής Αθηνών και το Τρίτο Πρόγραμμα, ενώ συνεργάζεται με μεγάλους πολιτιστικούς φορείς της χώρας μας όπως οι Κρατικές Ορχήστρες Αθήνας και Θεσσαλονίκης, η Underground Youth Orchestra, το Πολιτιστικό και Συνεδριακό Κέντρο Ηρακλείου και το Διεθνές Φεστιβάλ Κλασικής Μουσικής Σύρου SYRREO. Με την υποστήριξη των χορηγών/εταιρικών μελών Ίδρυμα Καπετάν Βασίλη και Κάρμεν Κωνσταντακόπουλου, Vinci/ Ολυμπία Οδός, Διεθνής Αερολιμένας Αθηνών και Περιφέρεια Πελοποννήσου.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ: Johann Sebastian Bach / Ferruccio Busoni, Chaconne σε ρε ελάσσονα, BWV 1004
Ludwig van Beethoven, Σονάτα για πιάνο No. 23 σε φα ελάσσονα, έργο 57 ("Appassionata")
Aram Khachaturian, Ποίημα για σόλο πιάνο
Franz Liszt, Σονάτα σε σι ελάσσονα, S.178

Μπράμς – Λουγκάνσκου

20 Νοεμβρίου, Μέγαρο Μουσικής Αθηνών

Ο Ρώσος μαέστρος Στανισλάβ Κοτσανόφσκυ και ο συμπατριώτης του βιρτουόζος του πιάνου Νικολάι Λουγκάνσκου δεν διάγουν απλώς επιτυχημένες διεθνείς καριέρες· το όνομά τους έχει φτάσει να είναι ταυτισμένο με το απόγειο της ποιητικότητας, της λεπτότητας και της ευαισθησίας. Τόσο η ερμηνεία του πρώτου στην τελευταία και από κάθε άποψη ωριμότερη Συμφωνία του Γιοχάνες Μπραμς, όσο και η συμπόρευση των δύο καλλιτεχνών στο κολοσσιαίο Δεύτερο

Κοντσέρτο του Γερμανού Ρομαντικού συνθέτη αναμένονται καθηλωτικές και αντάξιες του βάθους των δύο αυτών εμβληματικών συμφωνικών έργων του γερμανικού ρομαντισμού.

Πρόγραμμα Εκδήλωσης: ΓΙΟΧΑΝΕΣ ΜΠΡΑΜΣ (1833-1897), Κοντσέρτο για πιάνο και ορχήστρα αρ. 2 σε σι ύφεση μείζονα, έργο 83, Συμφωνία αρ. 4 σε μι ελάσσονα, έργο 98.

Από τον 20ό αιώνα στον J. S. Bach | Γιώργος Αρνής, κοντραμπάσο Παναγιώτης Γιαννακάκης, πιάνο

20 Νοεμβρίου, Ωδείο Φίλιππος Νάκας

Μια διαδρομή που ξεκινάει από μερικές από τις πιο σύγχρονες τάσεις του 20ού αιώνα με αποκορύφωμα τον Νίκο Σκαλκώτα, για να ξαναγυρίσει στις θεμελιώδεις αρχές της μουσικής τέχνης όπως συνοψίστηκαν από τον J. S. Bach τρεις αιώνες πρωτύτερα.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ:

Paul Hindemith (1895-1963) - Sonata (1949):

I. Allegretto

II. Scherzo. Allegro assai

III. Molto adagio – Recitativo – Lied. Allegretto grazioso

Paul Pierné (1874-1962) - Nocturne (αρχικά γραμμένο για βιολοντσέλο)

Γιάννης Κακλαμάνης (1965) - Κομμάτι

Νίκος Σκαλκώτας (1904-1949)

Passacaglia για σόλο πιάνο (από τα 32 κομμάτια για σόλο πιάνο 1940-1941)

Σερενάτα για κοντραμπάσο και πιάνο (αρχικά γραμμένη για βιολοντσέλο)

Τρυφερή μελωδία (1949)

J. S. Bach (1685-1750) - Σονάτα No 2 σε Ρε μείζονα BWV 1028 (αρχικά γραμμένη για βιόλα ντα γκάμπα)

5ο Διεθνές Φεστιβάλ

Μουσικής Δωματίου: Simply Quartet

21 Νοεμβρίου, Μέγαρο Μουσικής Θεσσαλονίκης

Το εξαιρετικά ευρύ ρεπερτόριο του Simply Quartet εκτείνεται από έργα της πρώιμης κλασικής περιόδου έως έργα σύγχρονων συνθετών. Η ερμηνευτική ταυτότητα του συνόλου διαμορφώθηκε μέσα από κοινές σπουδές στη Βιέννη και στενή συνεργασία με σημαντικούς μέντορες, ενώ η διεθνής του πορεία έχει ήδη σημαδευτεί από σημαντικές διακρίσεις και εμφανίσεις σε κορυφαίες ευρωπαϊκές αίθουσες. Με βαθιά προσήλωση στην παρτιτούρα, οι τέσσερις μουσικοί προσεγγίζουν κάθε έργο μέσα από σχολαστική μελέτη και ερευνητική διάθεση.

Από τον νεανικό Schubert και τον ώριμο Brahms έως την ιδιαίτερη μουσική γλώσσα της Priaulx Rainier, το πρόγραμμα καλύπτει περισσότερο από έναν αιώνα δημιουργίας. Το Κουαρτέτο αρ. 8 σε σι ύφεση μείζονα, D 112 του Schubert, γραμμένο το 1814, όταν ο συνθέτης ήταν μόλις 17 ετών, αποκαλύπτει ήδη τη χαρακτηριστική λυρική του ευχέρεια. Το Κουαρτέτο εγχόρδων της Priaulx Rainier, έργο του 1939 και μία από τις σημαντικές συνθέσεις της πρώτης δημιουργικής περιόδου της Νοτιοαφρικανής συνθέτριας, φέρνει στο προσκήνιο μια διαφορετική, σύγχρονη μουσική γλώσσα, με ιδιαίτερη έμφαση στον ρυθμό και το ηχόχρωμα.

Παρότι ο Brahms χαρακτήριζε το τρίτο και τελευταίο του Κουαρτέτο εγχόρδων αρ. 3, έργο 67 «ένα μικρό ασήμαντο έργο», έμελλε αργότερα να γίνει το αγαπημένο του. Το συνέθεσε το καλοκαίρι του 1875 και ξεχωρίζει για τον φωτεινό χαρακτήρα, τη ρυθμική ζωντάνια και την ευρηματική γραφή του.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ: F. Schubert: Κουαρτέτο εγχόρδων αρ. 8 σε σι ύφεση μείζονα, D 112, έργο 168 (posth)

P. Rainier: Κουαρτέτο εγχόρδων

J. Brahms: Κουαρτέτο εγχόρδων αρ. 3 σε σι ύφεση μείζονα, έργο 67.

Συναυλία Μουσικής

Δωματίου – Θ. Κουβάτης, Μ. Τζέλησι

21 Νοεμβρίου, Ωδείο Αθηνών

«Ο Θεολόγος Κουβάτης και η Μυρτώ Τζέλησι γνωρίστηκαν το 2016 στην Ουτρέχτη της Ολλανδίας κατά τη διάρκεια των μεταπτυχιακών σπουδών τους. Κοινό σημείο αναφοράς υπήρξε ο Martyn van den Hook, υπό την καθοδήγηση του οποίου ως καθηγητή πιάνου και μουσικής δωματίου, εξερεύνησαν το ρεπερτόριο μουσικής δωματίου των Mozart, Beethoven, Schubert, Brahms, Debussy κ.ά. Δέκα χρόνια μετά, η μουσική τούς φέρνει ξανά κοντά. Με αφετηρία τις διαφορετικές μουσικές τους διαδρομές και τις εμπειρίες που μεσολάβησαν, συμπράττουν εκ νέου για να παρουσιάσουν ένα πρόγραμμα πρόκληση με μουσική για βιολί και πιάνο από τα τέλη του 19ου αιώνα μέχρι και σήμερα.” Θ. Κουβάτης, Μ. Τζέλησι

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΑΥΛΙΑΣ:

Olivier Messiaen, Thème et variations για βιολί και πιάνο

George Enescu, Ballade (Balada) σε μι μείζονα για βιολί και ορχήστρα έργο 4α (μεταγραφή για βιολί και πιάνο)

Κωστής Κριτσωτάκης, Ιωνικοί Χοροί για βιολί και πιάνο

Ottorino Respighi, Σονάτα για βιολί και πιάνο σε σι ελάσσονα P. 110.

Marmara Flute Orchrestra in concert

21 Νοεμβρίου, Ωδείο Φίλιππος Νάκας

Το Σάββατο 21 Νοεμβρίου, στις 19:00, το κοινό θα έχει την ευκαιρία να απολαύσει μια ξεχωριστή συναυλία με την Marmara Flute Orchestra, ένα από τα σημαντικότερα σύνολα φλάουτων της Τουρκίας, με έδρα το Πανεπιστήμιο Marmara της Κωνσταντινούπολης.

Υπό τη διεύθυνση της ιδρύτριας και μαέστρου της ορχήστρας, Ece Karşal, και με σ ολίστ τη διακεκριμένη φλαουτίστα Lelya Bayramoğullari, η συναυλία παρουσιάζει ένα πολυσυλλεκτικό μουσικό πρόγραμμα που γε φυρώνει διαφορετικές εποχές, μουσικές παρ αδόσεις και πολιτισμούς.

Από τις χαρακτηριστικές συνθέσεις των Karl Jenkins, Μίκη Θεοδωράκη και John Lennon & Paul McCartney έως παραδοσιακές μελωδίες της Τουρκίας, της Ουκρανίας και της Βενεζουέλας, το πρόγραμμα αναδεικνύει τον πλούτο των ηχοχρωμάτων και τις ιδιαίτερες εκφραστικές δυνατότητες της ορχήστρας φλάουτων. Περιλαμβάνει επίσης έργα και διασκευές των Eugene Magalif, Βασίλη Παπαδόπουλου και άλλων σύγχρονων δημιουργών, ορισμένα από τα οποία είναι αφιερωμένα στη σολίστ της συναυλίας.

Η Marmara Flute Orchestra, με σημαντική διεθνή παρουσία, βραβεύσεις και πρωτοποριακές καλλιτεχνικές και εκπαιδευτικές δράσεις, αποτελεί ένα δυναμικό μουσικό σύνολο που διευρύνει διαρκώς τα όρια και τις εκφραστικές δυνατότητες της ορχήστρας φλάουτων..

Τ καλά Όπερας με την

Nadine Sierra

22 Νοεμβρίου, Μέγαρο Μουσικής Θεσσαλονίκης

Η Αμερικανίδα Ναντίν Σιέρα θεωρείται παγκοσμίως ως ένα από τα πλέον λαμπερά αστέρια της όπερας στις μέρες μας. Η φωνητική της ομορφιά, η άψογη τεχνική της και η πλούσια μουσικότητά των ερμηνειών της έχουν προκαλέσει το θαυμασμό στα σπουδαιότερα θέατρα και αίθουσες συναυλιών του κόσμου. Η κάτοχος των υψηλού κύρους βραβείων 'Richard Tucker' και 'Beverly Sills Artist Award' παρουσιάζει στη σκηνή του Μεγάρου Μουσικής Θεσσαλονίκης μαζί με την Κ.Ο.Θ. ένα υπέροχο γκαλά όπερας με γνωστές άριες του ρεπερτορίου, υπό τη μουσική διεύθυνση του διάσημου Ισπανού μαέστρου Πάμπλο Μιέλγκο, Μουσικού Διευθυντή της Florida Grand Opera.

Catherine Larsen

Maguire – Underground Youth Orchestra

22 Νοεμβρίου, Μέγαρο Μουσικής Αθηνών

Η Κάθριν Λάρσεν Μαγκουάιρ επιστρέφει για ακόμη μία φορά για να διευθύνει την Underground Youth Orchestra. Η συνεργασία της διεθνώς καταξιωμένης μαέστρου με την ορχήστρα συνεχίζεται με μια βραδιά αφιερωμένη σε

δύο εμβληματικά έργα του παγκόσμιου ρεπερτορίου. Το αριστουργηματικό Κοντσέρτο για βιολοντσέλο του Έντουαρντ Έλγκαρ, με σολίστ τον Ματέο Σεστάνι, και τη Σεχραζάντ του Νικολάι Ρίμσκι-Κόρσακοφ, ένα από τα πιο αγαπημένα συμφωνικά έργα του ρεπερτορίου.

Lutèce και Cyprien Katsaris – Τραγούδι και πιάνο

24 Νοεμβρίου, Μέγαρο Μουσικής Αθηνών

Στη χρυσή εποχή του γαλλικού τραγουδιού, το Παρίσι των καμπαρέ, των μεγάλων μπουλβάρ, της Μονμάρτρης και των μύθων της μποέμικης ζωής μάς ταξιδεύει ο κορυφαίος δεξιοτέχνης του πιάνου Κυπριανός Κατσαρής. Ο διεθνώς καταξιωμένος καλλιτέχνης, βαθύς γνώστης της γαλλικής μουσικής, παρουσιάζει ένα μελωδικό πορτρέτο της Πόλης του Φωτός μέσα από τα τραγούδια της Εντίθ Πιαφ, του Σαρλ Τρενέ, του Σαρλ Αζναβούρ, του Ζακ Μπρελ, της Νταλιντά και του Μπενζαμέν Μπιολέ. Από το νοσταλγικό Παρίσι μιας άλλης εποχής έως τις μέρες μας, το

πρόγραμμα συνδυάζει τις μεγάλες επιτυχίες του γαλλικού σανσόν με χαρακτηριστικές συνθέσεις των Ερίκ Σατί, Νταριούς Μιγιώ και Φρανσίς Πουλένκ, και αναδεικνύει τη διαχρονική συνομιλία δύο κόσμων που ανέκαθεν τροφοδοτούσαν ο ένας τον άλλον.

Μέσα σ' ένα όνειρο – Κυριακή Μεσημέρι στο Μέγαρο

29 Νοεμβρίου, Μέγαρο Μουσικής Αθηνών

«Το όνειρο είναι η βασιλική οδός προς το ασυνείδητο» έγραφε ο Φρόυντ. Από αυτή τη σκέψη γεννιέται μια μουσική αφήγηση, από τον βιολονίστα Βασίλη Σούκα και την πιανίστα Έλενα Χριστοδούλου. Κάθε έργο αποτελεί σταθμό σε μια διαδρομή από τον ύπνο στην αφύπνιση: το Σεληνόφως και το Νανούρισμα του Φωρέ ανοίγουν την πύλη του ονείρου, η Σονάτα για βιολί σε σολ ελάσσονα του Ντεμπυσσύ και το Ελεγειακό ποίημα του Υζαΰ οδηγούν στα βαθύτερα στρώματα του ασυνείδητου, ενώ η σπάνια Σονάτα για βιολί σε σολ μείζονα του Γκιγιώμ Λεκέ κορυφώνει την εσωτερική αναζήτηση. Με το Après un rêve του Φωρέ επιστρέφουμε

στη συνείδηση, έχοντας βιώσει εκείνη τη σιωπηλή μεταμόρφωση που μόνο οι θεραπευτικές ιδιότητες του ονείρου και της μουσικής μπορούν να γεννήσουν.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ:

GABRIEL FAURÉ, Clair de lune, Berceuse, Après un rêve

CLAUDE DEBUSSY, Σονάτα για βιολί σε σολ ελάσσονα, L140

EUGÈNE YSAŸE, Poème élégiaque, έργο 12

GUILLAUME LEKEU, Σονάτα για βιολί σε σολ μείζονα ο

Οι ρυθμοί της Νότιας Αμερικής - Κουιντέτο Ξύλινων Πνευστών

30 Νοεμβρίου, Ίδρυμα Εικαστικών Τεχνών και Μουσικής Βασίλη και Μαρίνας Θεοχαράκη

Το Κουιντέτο Ξύλινων Πνευστών της Κρατικής Ορχήστρας Αθηνών προσκαλεί το κοινό σε ένα μουσικό ταξίδι γεμάτο πάθος, χρώμα και ζωντάνια, με επίκεντρο τη μουσική παράδοση της Νότιας Αμερικής. Μια βραδιά που σφύζει από μελωδίες, ρυθμό και συγκίνηση, μας ταξιδεύει στη γοητευτική μουσική περιοχή,

όπου η βραζιλιάνικη ζωντάνια συναντά τη νοσταλγική γοητεία του τάνγκο, αναδεικνύοντας τη μοναδική μουσική ταυτότητα μιας ολόκληρης ηπείρου.

Πρόγραμμα Εκδήλωσης:

Έργα των Χούλιο Μεντάλια, Κάρλος Γαρδέλ, Γιάκομπ Γκάντε, Χεράρδο Μάτος Ροντρίγκες, Φρανσίσκο Κανάρο, Ανίμπαλ Τρόιλο, Ισαάκ Αλμπένιθ και Άστορ Πιατσόλλα.

Τ καλά όπερας, Ολύμπια

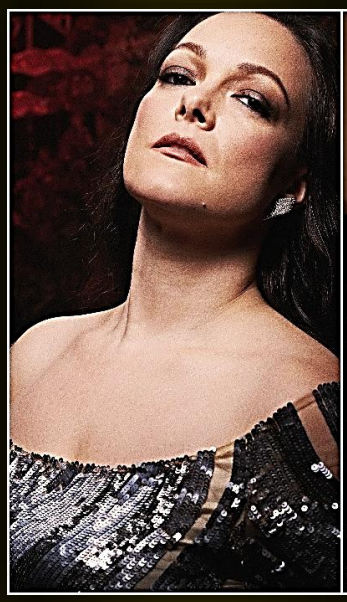
12/10/2026 (το άρθρο είναι της Δρος Ιστορικής Μουσικολογίας – Πιανίστα και μέλους του Δ.Σ. του Φίλωνα Δήμητρας Χόνδρου)

Παρακολουθήσαμε στο Ολύμπια-Δημοτικό Θέατρο Μαρία Κάλλας το πολυαναμενόμενο γκαλά όπερας με τη διεθνούς φήμης Ιταλίδα σοπράνο, Eleonora Buratto. Συμμετείχε η Συμφωνική ορχήστρα και η χορωδία του Δήμου Αθηναίων, με μαέστρο τον πολυτάλαντο και ανερχόμενο επίσης Ιταλό (Emanuele Quaranta). Το ρεπερτόριο που παρουσιάστηκε ήταν αμιγώς Ιταλικό με εξαίρεση την Carmen του Bizet, ενώ χρονικά, κινήθηκε κατά μήκος του long siècle και συγκεκριμένα, από το 1849 με την Εισαγωγή της όπερας Luisa Miller του Verdi-έργο που άνοιξε τη βραδιά, μέχρι το 1904, με τη Madama Butterfly του Puccini που αποτέλεσε τον τελευταίο σταθμό της συναυλίας.

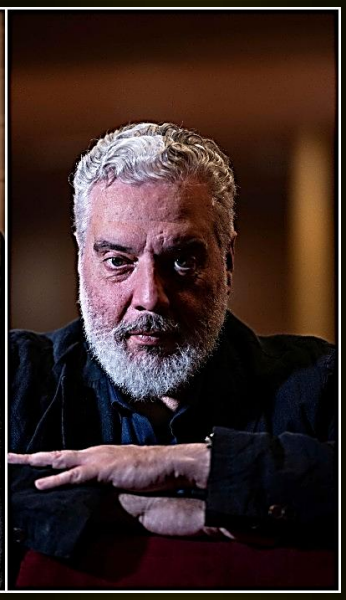
Η Buratto, έκανε entrée με την άρια υψηλών απαιτήσεων «Ritorna vinvitor» από την Aida (1871) του Giuseppe Verdi, την οποία απέδωσε εξαιρετικά-αν και εμφανώς τρακαρισμένη. Αποθεώθηκε στο «Pace mio Dio» από τη Forza del destino (1861) του ιδίου, όπου εκεί μπήκε στο κλίμα της βραδιάς. Οι φωνητικές της ικανότητες και δυνατότητες, ξεδιπλώθηκαν στην ομολογουμένως δύσκολη άρια της Leonora από τον Trovatore (1853) και πάλι του Verdi «D' amor sull' ali rosee», ακολουθούμενη από το ντουέτο με τον Conte di Luna «Mira, d' acerbe lagrime», με το οποίο έκλεισε το πρώτο μέρος του gala.

Το δεύτερο μέρος, άφησε πίσω το βερντιάνικο ρεπερτόριο και στράφηκε στον βερισμό. Μετά το ορχηστρικό Intermezzo από τη Manon Lescaut (1893) του Puccini, η σολίστ της βραδιάς ερμήνευσε εκπληκτικά την άρια «Io son l' umile ancella» από Andriana Lecouvreur (1902) του Francesco Cilea, προκαλώντας σε επευφημίες το κοινό.

Το αποκορύφωμα της βραδιάς πάντως, ήταν οι τελευταίες δύο πολύ αγαπητές και δημοφιλέστατες άριες. Η πρώτη, από την όπερα La Vally (1892) του Alfredo Catalani «Ebben? Ne andrò lontana» και η δεύτερη, το «Un bel di vedremo» από τη Madama Butterfly (1904) του Puccini, τις οποίες απέδωσε με πάθος ξεσηκώνοντας το κοινό, οδηγώντας στο encore που δεν ήταν άλλο από το «Vissi d' arte», όπου απελευθερωμένη από τα δεσμά του προγράμματος, έδωσε τον καλύτερό της εαυτό συγκινώντας τους παρευρισκόμενους.

Οφείλουμε να ομολογήσουμε, πως εκτός από το πολύ ωραίο χρώμα φωνής που διαθέτει, η Buratto εξέπληξε με την άνεση με την οποία χρησιμοποίησε τη voce di petto για να αποδώσει τις χαμηλότερες περιοχές, θυμίζοντας παλαιότερες Ιταλίδες τραγουδίστριες. Μελανό σημείο της φωνητικής της προβολής, ήταν οι πολύ υψηλές συχνότητες με χαμηλή δυναμική (pianissimi) κυρίως στον Verdi. Κατά γενική ομολογία, ο βερισμός της ταιριάζει καλύτερα.

Θερμή υποδοχή επιφύλαξε το κοινό για τον διεθνή μας βαρύτονο και διευθυντή του θεάτρου Τάσση Χριστογιαννόπουλο, ερμηνεύοντας με τον δικό του μοναδικό θεατρικό τρόπο, την άρια της τέταρτης πράξης από τον Macbeth (1847) του Verdi «Pietà, rispetto, amore» εισπράττοντας ένα θερμότατο χειροκρότημα, όπως και την άρια του Escamillio της δεύτερης πράξης από το μοναδικό γαλλικό έργο που συμπεριλήφθηκε στο ρεπερτόριο, την Carmen (1875) του Bizet.

Αξιοπρεπέστατη ήταν η εμφάνιση της χορωδίας του Δήμου Αθηναίων υπό τη διδασκαλία του Σταύρου Μπερή, που ερμήνευσαν αγαπημένα χορωδιακά της οπερατικής φιλολογίας, όπως το χορωδιακό των τσιγγάνων και των ταυρομάχων από την Traviata (1853), το χορωδιακό των Σκωτσέζων προσφύγων από τον Macbeth και το χορωδιακό των Εβραίων σκλάβων από τον Nabucco (1842) του Verdi, καθώς και το χορωδιακό της τέταρτης πράξης από την Carmen. Θα ήταν καλό να επισημανθεί,

πως τόσο η ορχήστρα όσο και η χορωδία αλλάζουν πρόσωπο όταν διευθύνονται από έναν έμπειρο μαέστρο-κυρίως από μετάκληση από το εξωτερικό. Αναρωτιόμαστε μήπως αυτό θα έπρεπε να συμβαίνει συχνότερα, ώστε τέτοιου είδους τριβές να φέρουν γρηγορότερα τα επιθυμητά αποτελέσματα για τα σύνολα του Δήμου μας. Chapeau στον Quaranta, γιατί εκτός από καλός καπετάνιος (μάζεψε χωρίς φαμφάρες τα παραστρατήματα), κατάφερε να αποσπάσει τον καλύτερο και συμπαγέστερο ήχο από την ορχήστρα για ένα τόσο απαιτητικό ρεπερτόριο.

Κλείνοντας, θα πρέπει επίσης να πούμε ένα μεγάλο μπράβο σε όλους τους συντελεστές που ασχολούνται με την κατάρτιση του προγράμματος, γιατί μας δίνεται η ευκαιρία να ακούσουμε και να θαυμάσουμε καλλιτέχνες μεγάλου βεληνεκούς, όπως η Eleonora Buratto και ο Emanuele Quaranta.

Μουσικό Ημερολόγιο Νοεμβρίου

Καλωσορίστε στο «Μουσικό Ημερολόγιο», τη στήλη που επιμελείται η καθηγήτρια μουσικής, παιδαγωγός και συγγραφέας κα Μαρία Παπαδάτου και μέλος της Γ.Σ. του Π.Κ.Π. «Ο ΦΙΛΩΝ» που ξυπνά κάθε μήνα την μαγεία της μουσικής μέσα στο αέναο ρολόι του χρόνου. Κάθε μέρα του μήνα γίνεται ένα μικρό μουσικό κεφάλαιο, ένα ξεχωριστό κομμάτι της ιστορίας που αγγίζει την ψυχή και αναζωογονεί τις αναμνήσεις μας. Μέσα από αυτές τις σελίδες, θα ανακαλύπτετε στιγμές γεννημένες από μελωδίες και ρυθμούς, γεγονότα που, σαν σιωπηλοί θησαυροί, αφηγούνται την εξέλιξη και το πάθος του μουσικού κόσμου. Ελάτε να ταξιδέψουμε μαζί στα μονοπάτια της μουσικής, όπου κάθε ημερομηνία κρύβει τη δική της μοναδική ιστορία και κάθε νότα μας θυμίζει το ανεξίτηλο αποτύπωμα της τέχνης στον χρόνο.

1η Νοεμβρίου

- Το 1830 ο Φρεντερίκ Σοπέν εγκαταλείπει για τελευταία φορά την πατρίδα του, τη Βαρσοβία, στην Πολωνία. Φεύγει για τη Βιέννη με ένα φλιτζάνι πολωνικό χώμα που τελικά απλώνεται στο φέρετρο του.
- Το 1954 κάνει το ντεμπούτο της η σοπράνο Μαρίας Κάλλας στην όπερα «Νόρμα» του Μπελίνι στην Αμερική, στο Σικάγο του Ιλινόις.

2 Νοεμβρίου

- Το 1877 παρουσιάζεται για πρώτη φορά το Τέταρτο Κοντσέρτο για Πιάνο του Καμίγ Σεν-Σανς, με σολίστα τον ίδιο τον συνθέτη, στο Παρίσι.
- Το 1900 αναδιοργανώνεται η Schola Cantorum του Παρισιού ως μουσική σχολή, από τον Βινσάν ντ'Ιντύ.
- Το 1960 φεύγει από τη ζωή ο μαέστρος Δημήτρης Μητρόπουλος από καρδιακή προσβολή, κατά τη διάρκεια πρόβας της 3ης Συμφωνίας του Μάλερ με την Ορχήστρα της Σκάλας του Μιλάνου.

3 Νοεμβρίου

- Το 1801 γεννιέται ο Ιταλός συνθέτης Βιντσέντζο Μπελίνι στην Κατάνια της Σικελίας (απεβ. Παρίσι, 23.09.1835).
- Το 1949 κάνει το ντεμπούτο του ο μαέστρος Όττο Κλέμπερερ με τη συμφωνική του BBC.
- Το 1993 φεύγει από τη ζωή στα 97 του χρόνια ο Λέον Θέρεμιν, εφευρέτης ηλεκτρονικών μουσικών οργάνων (γεν. Μόσχα, 27.08.1896).

4 Νοεμβρίου

- Το 1737 εγκαινιάζεται η Όπερα Σαν Κάρλο στη Νάπολη, η παλαιότερη, συνεχώς εν λειτουργία, όπερα στον κόσμο.
- Το 1783 κάνει πρεμιέρα στο Λιντς της Αυστρίας η Συμφωνία αρ. 36 του Βόλφγκανγκ Αμαντέους Μότσαρτ.
- Το 1841 γεννιέται ο Πολωνός συνθέτης και πιανίστας Καρλ Τάουζιγκ στη Βαρσοβία - πιθανότατα υπήρξε ο καλύτερος μαθητής του Φραντς Λιστ (απεβ. Λειψία, 17.07.1871).
- Το 1847 φεύγει από τη ζωή στη Λειψία ο Γερμανός συνθέτης και πιανίστας Φέλιξ Μέντελσον. Ο Ρόμπερτ Σούμαν συνθέτει εις μνήμη του το Erinnerung (περιλαμβάνεται στο Άλμπουμ για τους νέους) (γεν. Αμβούργο, 03.02.1809).
- Το 1909 ο Σεργκέι Ραχμάνινωφ δίνει το 1ο του ρεσιτάλ πιάνου στις ΗΠΑ, στο Smith College.

5 Νοεμβρίου

- Το 1887 γεννιέται στη Βιέννη ο Αυστριακός πιανίστας Πάουλ Βίτγκενσταϊν. Έχασε το δεξί του χέρι στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο αλλά συνέχισε να παίζει με το αριστερό. Ο Ραβέλ έγραψε γι αυτόν το Κοντσέρτο για το αριστερό χέρι (απεβ. Νέα Υόρκη, 03.03.1961).
- Το 1895 γεννιέται ο γαλλικής καταγωγής, Γερμανός πιανίστας και συνθέτης, Βάλτερ Γκίζεκινγκ στη Λυόν (απεβ. Λονδίνο, 26.10.1956).
- Το 1921 γεννιέται ο Ουγγρο-Γάλλος βιρτουόζος πιανίστας και συνθέτης Γκιόργκι Τζίφρα. Υπήρξε παιδί-θαύμα και θεωρείται ένας από τους μεγαλύτερους πιανίστες του εικοστού αιώνα (απεβ. 15.01.1994).
- Το 1926 παρουσιάζεται στη Βαρκελώνη σε 1η εκτέλεση το Κοντσέρτο για τσέμπαλο, έγχορδα και πνευστά του Μανουέλ ντε Φάγια. Ερμηνεύει η Γουάντα Λαντόφσκα στο τσέμπαλο, ενώ διευθύνει ο ίδιος ο συνθέτης.

6 Νοεμβρίου

- Το 1795 φεύγει από τη ζωή ο Βοημός συνθέτης και βιολιστής Γίρι Αντονίν Μπέντα (γεν. Τσεχική Δημοκρατία 30.06.1722).
- Το 1860 γεννιέται ο Πολωνός πιανίστας, συνθέτης και πολιτικός Ιγνάτιος Γιαν Παντερέφσκι στην Κιρούλιβκα (απεβ. Νέα Υόρκη, 29.06.1941).
- Το 1893 φεύγει από τη ζωή ο Ρώσος συνθέτης Πιοτρ Ίλιτς Τσαϊκόφσκι στην Αγία Πετρούπολη, σε ηλικία 53 ετών (γεν.-Βότκινσκ, 07.05.1840).
- Το 2016 φεύγει από τη ζωή ο σπουδαίος Ούγγρος πιανίστας, μαέστρος και συνθέτης Ζολτάν Κότσις (γράφεται Kocsis) στη Βουδαπέστη, όπου είχε επίσης γεννηθεί (30.05.1952).

7 Νοεμβρίου

- Το 1785 γεννήθηκε στο Κάσσελ ο Γερμανός πιανίστας και συνθέτης Φρίντριχ Καλκμπρένερ (απεβ. Ανγκιάν-λε-Μπαιν, 10.06.1849).
- Το 1924 πρωτοπαρουσιάζεται στις ΗΠΑ η σουίτα για πιάνο του Μοντέστ Μουσόργκσκι "Εικόνες από μια Έκθεση" σε μεταγραφή / ενορχήστρωση του Μωρίς Ραβέλ. Την ερμηνεύει η Συμφωνική Ορχήστρα της Βοστώνης, υπό τη διεύθυνση του Σερζ Κουσεβίτσκι.
- Το 1934 παρουσιάζεται σε 1η εκτέλεση η "Ραψωδία πάνω σε ένα θέμα του Παγκανίνι" του Σεργκέι Ραχμάνινωφ στη Βαλτιμόρη των ΗΠΑ, με σολίστ τον ίδιο το συνθέτη.
- Το 2003 κάνει το ντεμπούτο του στο Carnegie Hall της Νέας Υόρκης ο πιανίστας Lang Lang, με έργα των Σούμαν, Χάυντν, Σούμπερτ, Ταν Νταν, Σοπέν και Λιστ.

8 Νοεμβρίου

- Το 1890 φεύγει από τη ζωή σε ηλικία 67 ετών ο Βέλγος οργανίστας και συνθέτης Σεζάρ Φρανκ (γεν. Λιέγη, 10.12.1822).
- Το 1830 η εντεκάχρονη, τότε, πιανίστρια Κλάρα Βικ (και μετέπειτα σύζυγος του Σούμαν) δίνει στη Λειψία το πρώτο της ρεσιτάλ.
- Το 1890 φεύγει από τη ζωή ο Γάλλος συνθέτης Σεζάρ Φρανκ, στο Παρίσι (γεν., Λιέγη, 10.12.1822)
- Το 1949 η Μαρία Κάλλας πραγματοποιεί τις πρώτες εμπορικές ηχογραφήσεις της στο Τορίνο της Ιταλίας.

9 Νοεμβρίου

- Το 1766 ο Λεοπόλδος Μότσαρτ και τα παιδιά του ολοκληρώνουν την ευρωπαϊκή τους περιοδεία στο Μόναχο και επιστρέφουν στο Σάλτσπουργκ.
- Το 1881 ο Μπραμς ως σολίστ ερμηνεύει για πρώτη φορά το 2ο Κοντσέρτο του για Πιάνο στη Βουδαπέστη.
- Τα 73α γενέθλια του γιορτάζει φέτος ο πιανίστας, μαέστρος, καθηγητής πιάνου και συνθέτης Δημήτρης Τουφεξής! Γεννήθηκε στην Αίγυπτο το 1953.
- Το 1957 φεύγει από τη ζωή σε ηλικία 84 ετών ο Ιταλός κλασικός πιανίστας και συνθέτης Εττόρε Ποτσόλι (γεν. Σερένιο, 22.07.1873).
- Το 1991 φεύγει από τη ζωή σε ηλικία 70 ετών από καρδιακή προσβολή,, ο Ιταλο-Γάλλος ηθοποιός και τραγουδιστής Ιβ Μοντάν (γεν., Ιταλία, 13.10.1921).

10 Νοεμβρίου

- Το 1668 γεννιέται ο Γάλλος συνθέτης και οργανίστας Φρανσουά Κουπερέν στο Παρίσι, όπου και απεβίωσε, στις 11.09.1733.

- Το 1928 γεννιέται ο Ιταλός συνθέτης Ένιο Μορικόνε στη Ρώμη, όπου και απεβίωσε, στις 06.07.2020.

11 Νοεμβρίου

- Το 1922 το BBC μεταδίδει το πρώτο του μουσικό πρόγραμμα στο Λονδίνο.
- Το 1983 έφυγε από τη ζωή ο Αρμένιος πιανίστας και συνθέτης Άρνο Μπαμπατζανιάν (γεν. Γιερεβάν, 22.01.1921)

12 Νοεμβρίου

- Το 1833 γεννιέται ο Ρώσος συνθέτης Αλεξάντρ Μποροντίν στην Αγία Πετρούπολη, όπου και απεβίωσε στις 27.02.1887
- Το 1902 ο Ενρίκο Καρούζο ηχογραφεί το Vesti la giubba από το I Pagliacci του Leoncavallo και γίνεται ο πρώτος δίσκος που πούλησε ένα εκατομμύριο αντίτυπα.
- Το 1905 γεννιέται ο Έλληνας συνθέτης, μαέστρος και μουσικολόγος Σόλων Μιχαηλίδης, στη Λευκωσία της Κύπρου (απεβ. Αθήνα, 10 Σεπτεμβρίου 1979)
- Το 1940 η Disney κυκλοφορεί την 3η ταινία της, Fantasia, εμπνευσμένη από κομμάτια της κλασικής μουσικής, με τον Λέοπολντ Στοκόφσκι στην διεύθυνση της Ορχήστρας της Φιλαδέλφειας.
- Το 2013 φεύγει από τη ζωή ο Βρετανός συνθέτης Τζον Τάβενερ. Είχε γεννηθεί στο Γουέμπλεϊ στις 28.01.1944

13 Νοεμβρίου

- Το 1868 φεύγει από τη ζωή ο σπουδαίος συνθέτης όπερας Τζοακίνο Ροσίνι στο Παρίσι, σε ηλικία 86 ετών (γεν. Πέζαρο, 29.02.1792)
- Το 1874 γεννιέται η Γαλλίδα πιανίστρια Μαργκερίτ Λονγκ στη Νιμ (απεβ. Παρίσι, 13.02.1966)
- Το 1951 φεύγει από τη ζωή ο Ρώσος πιανίστας και συνθέτης Νικολάι Μέντνερ σε ηλικία 71 ετών, στο Λονδίνο (γεν. Μόσχα, 05.01.1880)

14 Νοεμβρίου

- Το 1719 γεννιέται ο Γερμανοαυστριακός συνθέτης Λεοπόλδος Μότσαρτ, και πατέρας του Βόλφγκανγκ, στο Άουγκσμπουργκ (γεν. Σάλτσπουργκ, 28.05.1787)
- Το 1778 γεννιέται ο Αυστριακός πιανίστας και συνθέτης Γιόχαν Νέπομουκ Χούμελ στη Μπρατισλάβα της Σλοβενίας. (απεβ. Βαϊμάρη, 17.10.1837)
- Το 1805 γεννιέται η Γερμανίδα πιανίστρια και συνθέτρια Φάννυ Μέντελσον-Χένσελ, και αδελφή του Φέλιξ, στο Αμβούργο. (απεβ. Βερολίνο, 14.05.1847)
- Το 1900 γεννιέται ο Αμερικάνος συνθέτης, καθηγητής σύνθεσης και συγγραφέας Άαρον Κόπλαντ στο Μπρούκλιν της Νέας Υόρκης, όπου και απεβίωσε στις 02.12.1990.
- Το 1915 φεύγει από τη ζωή στη Δρέσδη ο Αυστριακός πιανίστας,

δάσκαλος και συνθέτης Τεοντόρ Λετσετίτσκι (γεν. Λαντσούτ, 22.06.1830)

- Το 1946 φεύγει από τη ζωή ο Ισπανός συνθέτης Μανουέλ ντε Φάγια, στην Άλτα Γκράτσια της Αργεντινής. Είχε γεννηθεί στην Κάντιθ της Ισπανίας στις 23.11.1876, - για λίγες μόνο ημέρες, δεν πρόλαβε να γιορτάσει τα 70α του γενέθλια.

15 Νοεμβρίου

- Το 1787 φεύγει από τη ζωή ο Γερμανός συνθέτης Κρίστοφ Βίλιμπαλντ Γκλουκ, στα 73 έτη του, στη Βιέννη (γεν. Έρασμπαχ, 02.07.1714)
- Το 1914 γεννιέται στην Αβάνα ο κουβανικής καταγωγής Αμερικανός πιανίστας και μαέστρος Χόρχε Μπολέτ. Μεταξύ των δασκάλων του ήταν ο Λέοπολντ Γκοντόφσκι και ο Μορίς Ρόζενταλ – ο τελευταίος διάσημος μαθητής του Φραντς Λιστ (απεβ. Καλιφόρνια, 16.10.1990)
- Τα 84α του κεράκια σβήνει φέτος ο Αργεντινο-ισραηλινός πιανίστας και μαέστρος Ντάνιελ Μπάρενμποϊμ. Γεννήθηκε στις 16 Νοεμβρίου 1942 στο Μπουένος Άιρες.

16 Νοεμβρίου

- Το 1766 γεννιέται ο Γάλλος βιολονίστας, συνθέτης και δάσκαλος και συνθέτη Ροντόλφ Κρόιτσερ στις Βερσαλλίες. Το 1810, ένα σπασμένο χέρι έβαλε τέλος στην καριέρα του ως βιρτουόζος. Το όνομα του συνδέεται με τον Μπετόβεν, που του αφιέρωσε τη σονάτα για βιολί και πιάνο έργο 47, που όμως δεν ερμήνευσε ποτέ. (απεβ. Γενεύη, 06.01.1831)
- Το 1848 ο Σοπέν παίζει πιάνο σε έναν πολωνικό φιλανθρωπικό χορό στο Guildhall του Λονδίνου. Είναι εξαντλημένος από τη φυματίωση που τον βασάνιζε - αυτή θα είναι η τελευταία του συναυλία.
- Το 1894 κάνει το ντεμπούτο του ένας νέος αστέρας της όπερας: ο Ενρίκο Καρούζο! Τραγουδά στο έργο L'Amico Francesco του Mario Morelli στο Teatro Nuovo της Νάπολης.

17 Νοεμβρίου

- Το 1891 κάνει το ντεμπούτο του στο Carnegie Hall των ΗΠΑ ο Ιγκνάτσι Γιαν Παντερέφσκι, παραμονή των γενεθλίων του! Παίζει το 4ο Κοντσέρτο για Πιάνο του Saint-Saens με την Ορχήστρα της Συμφωνικής Εταιρείας της Νέας Υόρκης.
- Το 1934, κάνει το ντεμπούτο του, επίσης στην Νέα Υόρκη, ο Αυστριακός, μονόχειρας πιανίστας Πολ Βίτγκενσταϊν, με το Κοντσέρτο για το αριστερό χέρι του Μορίς Ραβέλ, και τη Συμφωνική Ορχήστρα της Βοστώνης.
- Το 1959 φεύγει από τη ζωή ο Βραζιλιάνος συνθέτης, πιανίστας και μαέστρος Εϊτόρ Βίλα-Λόμπος στα 72 έτη του στο Ρίο ντε Τζανέιρο, όπου και είχε γεννηθεί στις 5 Μαρτίου 1887.

18 Νοεμβρίου

- Το 1786 γεννιέται ο Γερμανός πιανίστας, συνθέτης, κριτικός και μαέστρος, Καρλ Μαρία φον Βέμπερ στο Οϊτιν (απεβ. Λονδίνο, 05.06.1826)
-
- Το 1860 γεννιέται ο Πολωνός πολιτικός, πρώτος πρωθυπουργός της Πολωνίας, πιανίστας, μαέστρος και συνθέτης Ιγκνάτσι Γιαν Παντερέφσκι στην Κουρίλιβκα (απεβ. Νέα Υόρκη, 29.06.1941)

19 Νοεμβρίου

- Το 1828 φεύγει από τη ζωή ο Αυστριακός συνθέτης Φράντς Σούμπερτ στη Βιέννη, σε ηλικία μόλις 31 ετών. Υπήρξε ένας από τους πιο πολυγραφότατους συνθέτες, και ένας από τους ελάχιστους που δεν είχε δικό του πιάνο. Τάφηκε κοντά στον Μπετόβεν, στου οποίου την κηδεία είχε παραστεί ενώ γνώριζε πως και η δική του ζωή πλησιάζει στο τέλος της (γεν. Βιέννη, 31.01.1797)
- Το 1921 γεννιέται στη Βουδαπέστη ο Ούγγρο-Ελβετός πιανίστας Γκέζα Άντα (απεβ. Ζυρίχη, 13.06.1976)
- Τα 82α γενέθλια της γιορτάζει φέτος η Ελληνίδα μέτζο σοπράνο Αγνή Μπάλτσα! Γεννήθηκε στη Λευκάδα στις 19 Νοεμβρίου του 1944 και έκανε το ντεμπούτο το 1968 ως Cherubino στους Γάμους του Φίγκαρο του Βόλφανγκ Αμαντέους Μότσαρτ.

20 Νοεμβρίου

- Το 1752 φεύγει από τη ζωή ο Τζον Σορ, που εφηύρε το διαπασών το 1711.
- Το 1894 φεύγει από τη ζωή ο Ρώσος μαέστρος, συνθέτης, πιανίστας και δάσκαλος Άντον Ρουμπινστάιν στο Πέτερχοφ, μία εβδομάδα πριν τα 65α του γενέθλια. Υπήρξε ο ιδρυτής του Ωδείου της Αγίας Πετρούπολης και σημαντικός υποστηρικτής του Πιοτρ Ίλιτς Τσαϊκόφσκι (γεν. Μολδαβία, 28.11.1829)
- Το 1897 γεννιέται η Αυστραλή πιανίστρια, συνθέτρια και παιδαγωγός Μάργκαρετ Σάδερλαντ στην Αδελαΐδα (απεβ. Μελβούρνη, 17.08.1984)

21 Νοεμβρίου

- Το 1695 φεύγει από τη ζωή ο Άγγλος συνθέτης Χένρι Πέρσελ σε ηλικία 36 ετών, στο Γουέστμινστερ του Λονδίνου, όπου είχε γεννηθεί το 1659.
- Το 1868, ο Ιταλός συνθέτης Τζοακίνο Ροσίνι τάφηκε στο Παρίσι, στο νεκροταφείο Περ Λασέζ, ανάμεσα στους τάφους των συνθετών Σοπέν, Μπελίνι και Κερουμπίνι, υπό τους ήχους του σαξοφώνου του Αντόλφ Σαξ.
- Το 1938 φεύγει από τη ζωή ο πολωνικής καταγωγής Αμερικανός πιανίστας και συνθέτης Λεοπόλντ Γκοντόφσκι, σε ηλικία 68 ετών, στη Νέα Υόρκη (γεν. Βίλνιους, 13.02.1870)

- Το 1904 γεννήθηκε η Ελληνίδα πιανίστρια Μαρίκα Παπαϊωάννου στην Αθήνα, όπου και απεβίωσε στις 2 Ιουλίου του 1994.

22 Νοεμβρίου

- Το 1710 γεννιέται ο Γερμανός συνθέτης Βίλχελμ Φρίντεμαν Μπαχ, ο μεγαλύτερος γιος του Γιόχαν Σεμπάστιαν, στη Βαϊμάρη (απεβ. Βερολίνο, 01.07.1784)
- Το 1913 γεννιέται ο Άγγλος συνθέτης, μαέστρος και πιανίστας Μπέντζαμιν Μπρίτεν στο Λόουστοφτ (απεβ. Άλντεμπουργκ, 04.12.1976)
- Το 1928 πρωτοπαρουσιάζεται το Μπολερό του Μορίς Ραβέλ στην Opera Comique, στο Παρίσι. Η Ida Rubinstein χορεύει, ενώ ο ίδιος ο συνθέτης διευθύνει.

23 Νοεμβρίου

- Το 1876 γεννιέται στην Κάντιθ ο Ισπανός πιανίστας, συνθέτης και μαέστρος Μανουέλ ντε Φάγια (γεν. Άλτα Γκράτσια, 14.11.1946)
- Το 1903, πραγματοποιεί το αμερικανικό ντεμπούτο του ο Ενρίκο Καρούζο στην Νέα Υόρκη, στη Μετροπόλιταν Όπερα, με τον Ριγκολέττο. Η παράσταση ήταν τόσο επιτυχημένη που παρέμεινε στη MET για το υπόλοιπο της καριέρας του.
- Το 1993 φεύγει από τη ζωή η Ρωσίδα πιανίστρια, συνθέτρια και δασκάλα Τατιάνα Νικολάγεβα, στα 69 έτη της, στο Σαν Φρανσίσκο (γεν. Μπριάνσκ, 04.05.1924)

24 Νοεμβρίου

- Το 1817 γεννιέται ο Γερμανός πιανίστας, συνθέτης και δάσκαλος Φριτς Σπίντλερ στο Βόρτσμπαχ, γνωστός για εκπαιδευτικές σονατίνες του (απεβ. Δρέσδη, 26.12.1903)
- Το 1868 γεννιέται ο Αμερικανός συνθέτης και πιανίστας Σκοτ Τζόπλιν κοντά στο Μάρσαλ του Τέξας, επονομαζόμενος και ως ο "βασιλιάς του ράγκταϊμ" (απεβ. Νέα Υόρκη, 01.04.1917)
- Το 1934 γεννιέται ο Ρώσος συνθέτης Άλφρεντ Σνίτκε στο Ένγκελς (απεβ. Αμβούργο, 03.08.1998)

25 Νοεμβρίου

- Το 1785 γεννιέται ο Αυστριακός συνθέτης Φραντς Γκρούμπερ στο Χόχμπουργκ-Αχ, γνωστός για τη σύνθεση του αγαπημένου χριστουγεννιάτικου τραγουδιού "Άγια Νύχτα" (απεβ. Σάλτσπουργκ, 07.06.1863)
- Το 1896 φεύγει από τη ζωή ο συνθέτης και κιθαριστής Σπυρίδων Ξύνδας στην Αθήνα (γεν. Κέρκυρα, 08.06.1812)
- Το 1927 κάνει το σόλο ντεμπούτο του ο βιολονίστας Γεχούντι Μενουχίν σε ηλικία 11 ετών. Ερμηνεύει το Κοντσέρτο για Βιολί σε Ρε μείζονα, Op. 61 του Λούντβιχ βαν Μπετόβεν με την

Ορχήστρα Συμφωνικής Εταιρείας της Νέας Υόρκης.

- Τα 85α γενέθλια της γιορτάζει φέτος η πιανίστρια και συνθέτρια Ελένη Καραΐνδρου! Γεννήθηκε στις 25 Νοεμβρίου του 1941 στη Φωκίδα.

26 Νοεμβρίου

- Το 1760 ο 28χρονος τότε Φραντς Γιόζεφ Χάυντ νυμφεύεται την 31χρονη Μαρία Άννα Κέλερ στον Καθεδρικό Ναό του Αγίου Στεφάνου στη Βιέννη. Ήταν κόρη του κατασκευαστή περουκών Γιόχαν Πέτερ Κέλερ, ο οποίος βοήθησε τον Χάυντν στα χρόνια της φτώχειας του, προσλαμβάνοντας τον ως δάσκαλο μουσικής.
- Το 1915 γεννιέται ο Αμερικανός, πολυβραβευμένος πιανίστας, Ερλ Γουάιλντ στο Πίτσμπουργκ της Πενσυλβάνια (απεβ. Καλιφόρνια, 23.01.2010).
- Το 1997 παρουσιάζεται σε Α' εκτελεση το έργο του John Corigliano «Το Κόκκινο Βιολί» για βιολί και ορχήστρα, με σολίστ τον Τζόσουα Μπελ και τη Συμφωνική Ορχήστρα του Σαν Φρανσίσκο, υπό τη διεύθυνση του Robert Spano. Η μουσική αποτελεί το soundtrack της ομώνυμης ταινίας.

27 Νοεμβρίου

- Το 1896 γίνεται η πρεμιέρα του συμφωνικού ποιήματος του Ρίχαρντ Στράους «Τάδε έφη Ζαρατούστρα», εμπνευσμένο από το ομώνυμο φιλοσοφικό έργο του Φρίντριχ Νίτσε. Ο συνθέτης το διευθύνει στη Φρανκφούρτη.

28 Νοεμβρίου

- Το 1632 γεννιέται ο Γάλλος συνθέτης ιταλικής καταγωγής Ζαν Μπατίστ Λυλλύ στη Φλωρεντία, και θεωρείται ο πατέρας του γαλλικού Μπαρόκ (απεβ. Παρίσι, 22.03.1687)
- Το 1829 γεννιέται ο Ρώσος πιανίστας, συνθέτης, μαέστρος και καθηγητής από τους σπουδαιότερους της εποχής του, καθώς και ιδρυτής του περίφημου Ωδείου της Αγίας Πετρούπολης, Άντον Ρουμπινστάιν (απεβ. 20.11.1894)

29 Νοεμβρίου

- Το 1643 φεύγει από τη ζωή ο Ιταλός συνθέτης Κλαούντιο Μοντεβέρντι στη Βενετία σε ηλικία 76 ετών (γεν. Κρεμόνα, 15.05.1567)
- Το 1861 γεννιέται ο Έλληνας συνθέτης Σπυρίδων Σαμάρας στην Κέρκυρα. Ήταν ένας από τους διαπρεπέστερους Έλληνες συνθέτες και ο κορυφαίος της Επτανησιακής Σχολής. Διακρίθηκε στο χώρο της όπερας (απεβ. Αθήνα, 25.03.1917)
- Το 1924 έφυγε από τη ζωή ο Ιταλός συνθέτης όπερας Τζάκομο Πουτσίνι, στις Βρυξέλλες (γεν. Λούκα, 22.12.1858)

- Το 1963 φεύγει από τη ζωή ο Κουβανός πιανίστας και συνθέτης Ερνέστο Λεκούονα, σε ηλικία 67 ετών, στα Κανάρια Νησιά (γεν. Αβάνα, 06.08.1896)
- Το 2015 φεύγει από τη ζωή ο διακεκριμένος Έλληνας πιανίστας, δάσκαλος και διευθυντής ορχήστρας και χορωδίας, Γιώργος Χατζηνίκος, στην Αθήνα (γεν. Βόλος, 03.05.1923)

30 Νοεμβρίου

- Το 1719 ο Χέντελ γίνεται διευθυντής ορχήστρας της Βασιλικής Ακαδημίας.
- Το 1813 γεννιέται ο Γάλλος δεξιοτέχνης πιανίστας, δασκάλος και συνθέτης Σαρλ Βαλεντέν Αλκάν, στο Παρίσι, όπου και απεβίωσε στις 29 Μαρτίου του 1888.
- Το 1945 γεννιέται ο πολυβραβευμένος Ρουμάνος πιανίστας Ράντου Λούπου στο Γκαλάτι. Έκανε το ντεμπούτο του σε ηλικία δώδεκα ετών και είχε μία πλούσια σολιστική καριέρα (απεβ. Λωζάνη, 17.04.2022)
- Το 1954 φεύγει από τη ζωή ο Γερμανός μαέστρος Βίλχελμ Φούρτβενγκλερ στο Μπάντεν-Μπάντεν, σε ηλικία 68 ετών (γεν. Σόνεμπεργκ, 25.01.1886)

Ρουθ Μακένζι: «Πολιτιστικές συμπράξεις και συνεργασίες με την Ελλάδα»

Υπέρ της στενότερης πολιτιστικής συνεργασίας μεταξύ του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ελλάδας, στο πλαίσιο των προσπαθειών για εξεύρεση λύσης στο πρόβλημα των Γλυπτών του Παρθενώνα, τάχθηκε, μιλώντας αποκλειστικά στα «ΝΕΑ», η νέα υφυπουργός Πολιτισμού της Βρετανίας. Κληθείσα να τοποθετηθεί επί του διαρκούς αιτήματος για την επανένωση των αριστοτεχνημάτων της κλασικής αρχαιότητας στον γενέθλιο τόπο τους, η βαρόνη Ρουθ Μακένζι τόνισε ότι είναι «πολύ σημαντικό» να αναπτυχθούν νέες «πολιτιστικές συμπράξεις» μεταξύ των δύο κρατών.

«Εκτιμώ ότι έχει ιδιαίτερη σημασία οι ελληνικοί πολιτιστικοί φορείς και οι βρετανικοί πολιτιστικοί φορείς να συνεργαστούν πολύ στενά, όπως άλλωστε κάνουν ήδη», επισήμανε η υφυπουργός Πολιτισμού, αρμόδια για τις τέχνες, τα μουσεία και τα πολιτιστικά αγαθά. Ερωτηθείσα αν είναι αισιόδοξη ότι μπορεί

να βρεθεί μια κοινά αποδεκτή λύση και αν είναι πρόθυμη να συνομιλήσει με την ελληνική κυβέρνηση για τα Γλυπτά, σχολίασε: «Αυτό που μπορώ να πω είναι το εξής: είναι πολύ σημαντικό να αναπτύξουμε από κοινού συμπράξεις και συνεργασίες. Αυτή ήταν ανέκαθεν η προτεραιότητά μας και θα παραμείνει και στο μέλλον προτεραιότητα για εμάς».

Σε ερώτηση αν οι συνεργασίες στις οποίες αναφέρεται θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν και τα Γλυπτά του Παρθενώνα, χαμογέλασε, γνέφοντας καταφατικά. Η δήλωσή της περί «συνεργασιών» και «συμπράξεων» παραπέμπει ευθέως στη λεγόμενη «Σύμπραξη για τον Παρθενώνα» που «οραματίζεται» να συνάψει με την Ελλάδα ο πρόεδρος του Βρετανικού Μουσείου Τζορτζ Οσμπορν – η οποία, ωστόσο, εδράζεται στον δανεισμό των έργων του Φειδία, ενδεχόμενο που η Αθήνα, αυτονοήτως, απορρίπτει. Το στέλεχος της κυβέρνησης του Αντι Μπέρναμ δεν θέλησε να μπει σε λεπτομέρειες για το ποια λύση θα ήταν η ενδεδειγμένη ή τι θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν οι συνεργασίες που προτείνει. Τον περασμένο Ιούλιο «ΤΑ ΝΕΑ» αποκάλυψαν ότι ο Μπέρναμ υπήρξε, σταθερά από το 2001, ένθερμος υποστηρικτής της άνευ όρων μόνιμης επιστροφής των Γλυπτών στην Αθήνα – δημοσίευμα που αναπαρήχθη από μεγάλο μέρος του διεθνούς Τύπου. Στα τέλη του Αυγούστου, ωστόσο, ο νέος βρετανός πρωθυπουργός απεκδύθηκε τις παλαιότερες δηλώσεις και νομοθετικές πρωτοβουλίες του, υποστηρίζοντας ότι «τα Μάρμαρα είναι θέμα του Βρετανικού Μουσείου». Πρόσθεσε, όμως, ότι τάσσεται «υπέρ της χρήσης της βρετανικής πολιτιστικής διπλωματίας».

Προσκλήσεις για δράσεις Σύγχρονου Πολιτισμού και Νεότερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Το Υπουργείο Πολιτισμού δημοσιοποίησε τη Δευτέρα 19 Οκτωβρίου 2026 δώδεκα προσκλήσεις εκδήλωσης ενδιαφέροντος για την επιχορήγηση ή/και την παροχή αιγίδας πολιτιστικών δράσεων, στο πλαίσιο των προγραμμάτων «Δημιουργική Ελλάδα – Επιχορηγήσεις Σύγχρονου Πολιτισμού 2026» και «Ελληνικός Λαϊκός Πολιτισμός – Επιχορηγήσεις Νεότερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς 2026».

Για πρώτη φορά θεσπίζεται η διακριτή κατηγορία «Ελληνικός Λαϊκός Πολιτισμός», η οποία αφορά δράσεις για την ανάδειξη και τη διαφύλαξη της νεότερης πολιτιστικής κληρονομιάς. Στις σχετικές προσκλήσεις, οι επίσημοι τίτλοι και οι περιγραφές των προτάσεων πρέπει να διατυπώνονται στην ελληνική γλώσσα. Παράλληλα, προβλέπεται ειδικός συντελεστής προσαύξησης για προτάσεις από παραμεθόριες, ορεινές και νησιωτικές περιοχές, καθώς και από το σύνολο της ελληνικής περιφέρειας.

Η Υπουργός Πολιτισμού Λίνα Μενδώνη δήλωσε: «Με τις φετινές προσκλήσεις, ενισχύουμε τη σύγχρονη δημιουργία και τη διαφύλαξη της νεότερης πολιτιστικής μας κληρονομιάς, διευρύνοντας τις δυνατότητες στήριξης των φορέων σε ολόκληρη τη χώρα. Για πρώτη φορά, θεσπίζεται η διακριτή κατηγορία «Ελληνικός Λαϊκός Πολιτισμός», με στόχο την ανάδειξη της άυλης κληρονομιάς, των μουσείων και συλλογών νεότερου πολιτισμού, καθώς και των παραδόσεων της ελληνικής μουσικής και του χορού. Ιδιαίτερη σημασία αποδίδουμε στη γλώσσα ως φορέα πολιτισμού, ιστορικής μνήμης και συλλογικής ταυτότητας. Η καθιέρωση από την UNESCO της Παγκόσμιας Ημέρας Ελληνικής Γλώσσας αναδεικνύει τη διεθνή της σημασία. Παράλληλα, η πρόβλεψη για τη διατύπωση των τίτλων και των περιγραφών των προτάσεων στην ελληνική γλώσσα συνδέει έμπρακτα τη δημιουργία με τη γλωσσική μας κληρονομιά.

Μέσα από τις προσκλήσεις, επιδιώκουμε να προσφέρουμε ουσιαστικές δυνατότητες συμμετοχής στους φορείς της ελληνικής περιφέρειας, αναδεικνύοντας τον πλούτο, την πολυμορφία και τη δημιουργική δυναμική κάθε τόπου. Στόχος μας είναι να διευρύνουμε τις ευκαιρίες έκφρασης και να ενισχύσουμε την παρουσία των τοπικών δημιουργικών δυνάμεων στη ζωή της χώρας». Αναλυτικά οι προσκλήσεις:

· Δράσεις και προγράμματα για την προώθηση της καθολικής προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρία στον πολιτισμό.

· Δράσεις και προγράμματα για παιδιά και εφήβους έως 18 ετών.

· Δράσεις εικαστικών τεχνών, αρχιτεκτονικής, φωτογραφίας και design.

· Δράσεις μουσείων και πινακοθηκών.

· Επαγγελματικά σχήματα θεάτρου για την υλοποίηση θεατρικών παραγωγών, φεστιβάλ, περιοδειών και εκδηλώσεων.· Μουσικές παραστάσεις, φιλαρμονικές, φεστιβάλ μουσικής, περιοδείες και μουσικές εκδηλώσεις.

· Ομάδες κλασικού και σύγχρονου χορού για την υλοποίηση παραγωγών, φεστιβάλ, περιοδειών και εκδηλώσεων.

· Ψηφιακές δράσεις πολιτισμού.

· Πολυθεματικά φεστιβάλ και δράσεις.

«Ελληνικός Λαϊκός Πολιτισμός – Επιχορηγήσεις Νεότερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς 2026»

· Δράσεις για την ανάδειξη και τη διαφύλαξη της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς.

· Δράσεις μουσείων και συλλογών νεότερου πολιτισμού.

· Φεστιβάλ παραδοσιακών και δημοτικών χορών και μουσικής (φολκλορικά φεστιβάλ).

Οι προσκλήσεις απευθύνονται σε μη κερδοσκοπικά Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού ή Δημοσίου Δικαίου, με πολιτιστικούς ή/και κοινωφελείς σκοπούς, σύμφωνα με το καταστατικό τους. Για την υποβολή πρότασης, οι ενδιαφερόμενοι φορείς πρέπει να είναι εγγεγραμμένοι στο Μητρώο Πολιτιστικών Φορέων του Υπουργείου Πολιτισμού. Τα βήματα εγγραφής είναι διαθέσιμα εδώ. Οι ήδη εγγεγραμμένοι φορείς θα πρέπει να έχουν επικαιροποιήσει τα στΥΠΠΟοιχεία της Ταυτότητας του Φορέα, ώστε να είναι ορθά και πλήρη κατά τον χρόνο υποβολής της πρότασης.

Οι φορείς που δεν είναι εγγεγραμμένοι στο Μητρώο θα πρέπει να έχουν ολοκληρώσει τη διαδικασία εγγραφής έως και τις 13 Νοεμβρίου 2026. Ως ημερομηνία εγγραφής θεωρείται αποκλειστικά η ημερομηνία αποστολής της υπεύθυνης δήλωσης εγγραφής στο e-mail dpde@culture.gr και όχι η ημερομηνία ηλεκτρονικής υποβολής της Ταυτότητας του Φορέα. Οι ενδιαφερόμενοι φορείς θα πρέπει να υποβάλουν την πρότασή τους από τις 19/10/2026 έως και τις 30/11/2026 (ώρα λήξης υποβολής προτάσεων 17:00).

Έφυγε από τη Ζωή η πρόεδρος του ΚΘΒΕ Γιαννούλα Καρύμπαλη-Τσίπτσιου

Έφυγε από τη ζωή η Γιαννούλα Καρύμπαλη-Τσίπτσιου, εν ενεργεία πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου του Κρατικού Θεάτρου Βορείου Ελλάδος (ΚΘΒΕ) και ομότιμη καθηγήτρια της Νομικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ), βυθίζοντας στο πένθος τον νομικό, πανεπιστημιακό και καλλιτεχνικό κόσμο της Θεσσαλονίκης. Η Γιάννα Καρύμπαλη-Τσίπτσιου, γεννήθηκε στη Δράμα και ήταν πτυχιούχος της Νομικής Σχολής του ΑΠΘ, με

μεταπτυχιακό και διδακτορικό δίπλωμα στις Νομικές Επιστήμες, όλα με βαθμό «άριστα». Υπηρέτησε σε όλες τις βαθμίδες της ακαδημαϊκής ιεραρχίας και από το 2004 έως το 2020 ήταν καθηγήτρια πρώτης βαθμίδας στη Νομική Σχολή του ΑΠΘ, με αντικείμενο το Αστικό Δίκαιο. Το 2020 αναγορεύθηκε ομότιμη καθηγήτρια.

Διετέλεσε, μεταξύ άλλων, κοσμήτορας της Σχολής ΝΟΠΕ, πρόεδρος της Νομικής Επιτροπής του ΑΠΘ και διευθύντρια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Αστικό, Αστικό Δικονομικό και Εργατικό Δίκαιο». Υπήρξε επίσης πρόεδρος της Ένωσης Αστικολόγων και αντιπρόεδρος του Τελλογλείου Ιδρύματος Τεχνών. Από το 2019 ήταν πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου του ΚΘΒΕ. Το επιστημονικό της έργο επικεντρωνόταν κυρίως στο Αστικό και Κτηματολογικό Δίκαιο, καθώς και στο Δίκαιο των Αρχαιοτήτων, με σημαντική συγγραφική, ερευνητική και διδακτική δραστηριότητα. Ασχολήθηκε επίσης ιδιαίτερα με τη νομοθεσία που διέπει τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα. Υπήρξε μέλος σημαντικών επιστημονικών και πολιτιστικών φορέων, μεταξύ των οποίων η Ένωση Αστικολόγων, η Εταιρεία Νομικών Βορείου Ελλάδος, η Μακεδονική Ένωση Εμπορικού Δικαίου και η Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών.

Πληροφορούμενη την απώλεια της Γιάννας Καρύμπαλη-Τσίπτσιου, η υπουργός Πολιτισμού Λίνα Μενδώνη έκανε την ακόλουθη δήλωση: «Με ιδιαίτερη θλίψη πληροφορήθηκα την απώλεια της Γιάννας Καρύμπαλη-Τσίπτσιου, εξέχουσας επιστήμονα, αλλά και βαθιά καλλιεργημένου ανθρώπου και υποδειγματικής δημόσιας λειτουργού. Η Γιάννα Καρύμπαλη-Τσίπτσιου, η Γιαννούλα για τους στενούς της ανθρώπους, διέγραψε μια εξαιρετικά γόνιμη ακαδημαϊκή πορεία στη Νομική Σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, θεραπεύοντας επί δεκαετίες το αντικείμενο του Αστικού Δικαίου, διδάσκοντας εμπνευσμένα, αναδεχόμενη κομβικά διοικητικά καθήκοντα και καταλείποντας σημαντικό ερευνητικό έργο, με πολλές δημοσιεύσεις, ιδιαίτερα στο πεδίο της νομοθεσίας των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων, του δικαίου του κτηματολογίου και του δικαίου των αρχαιοτήτων. Η θητεία της στη θέση της Προέδρου του Διοικητικού Συμβουλίου του Κρατικού Θεάτρου Βορείου Ελλάδος -και προγενέστερα ως Αντιπροέδρου του Τελλογλείου Ιδρύματος Τεχνών- υπήρξε φυσική συνέχεια της προσφοράς της στα κοινά.

Από το 2019 μέχρι την πρόωρη απώλειά της, η Γιάννα Καρύμπαλη-Τσίπτσιου υπηρέτησε με αφοσίωση, μεράκι και ανυστεροβουλία το

ΚΘΒΕ, συμβάλλοντας τα μέγιστα στην επαναβεβαίωσή του ως κορυφαίου πολιτιστικού θεσμού όχι μόνο της Θεσσαλονίκης, αλλά ολόκληρης της χώρας. Συνδύασε με τον καλύτερο τρόπο τις βαθιές γνώσεις της με την εμπειρία της διοίκησης και πιστώνεται, μαζί με τους συνεργάτες της, την ανανεωμένη εξωστρέφεια και το όλο έκτυπο αποτύπωμα του ΚΘΒΕ στα πολιτιστικά μας πράγματα. Άνθρωπος προσιτός και απλός, προσηλωμένος στην αποτελεσματική δουλειά χωρίς εκζήτηση και άσκοπη δημοσιότητα, η Γιάννα υπήρξε, στην πολύχρονη συνεργασία μας, πολύτιμη συνεργάτιδα. Δυστυχώς, η απώλειά της έρχεται σε μια στιγμή που είχε ακόμη πολλά να δώσει και μας στερεί όχι μόνο τις υπηρεσίες της και την ευγενική μορφή, αλλά και τη φιλία της.

Στην οικογένειά της, τους μαθητές της και τους πολλούς φίλους της απευθύνω ειλικρινέστατα συλλυπητήρια»

Χαλκίδα: Θέατρο κάθε

Δευτέρα στην «Οδό Ονείρων» – Η νέα πολιτιστική πρόταση της πόλης

Η Οδός Ονείρων, εδώ και είκοσι χρόνια αποτελεί σημείο συνάντησης για τους φίλους της μουσικής στη Χαλκίδα. Από τον φετινό χειμώνα, η σκηνή της αποκτά έναν νέο ρόλο, φιλοξενώντας για πρώτη φορά θεατρικές παραστάσεις και δίνοντας στη Δευτέρα έναν ξεχωριστό πολιτιστικό προορισμό. Ένας χώρος που έχει συνδεθεί με τη μουσική, τις ζωντανές εμφανίσεις και τις αξέχαστες στιγμές για κοινό και καλλιτέχνες, διευρύνει τώρα την καλλιτεχνική του ταυτότητα και υποδέχεται μια διαφορετική μορφή ζωντανής δημιουργίας: το θέατρο.

Το «Θέατρο της Δευτέρας» έρχεται να εμπλουτίσει την πολιτιστική ζωή της Χαλκίδας, δημιουργώντας μια νέα σταθερή συνάντηση με τη θεατρική τέχνη, σε μια πόλη που την χειμερινή περίοδο διψάει για την αρχαιότερη των τεχνών.

Η Οδός Ονείρων, με αφετηρία την αγάπη για την τέχνη και την επιθυμία να προσφέρει στο κοινό της Χαλκίδας νέες πολιτιστικές εμπειρίες, φιλοδοξεί να καθιερώσει τη Δευτέρα ως μια ημέρα αφιερωμένη στη θεατρική έξοδο, στη συνάντηση με σημαντικά έργα και στη ζωντανή

επικοινωνία ανάμεσα στους ηθοποιούς και τους θεατές.

Η ονομασία «Θέατρο της Δευτέρας» παραπέμπει σε μια γνώριμη πολιτιστική μνήμη, και αποκτά μια σύγχρονη σημασία. Πρόκειται για τη δημιουργία μιας νέας θεατρικής συνήθειας, προσαρμοσμένης στις ανάγκες και τις δυνατότητες της Χαλκίδας του σήμερα.

Γιατί το θέατρο χρειάζεται σκηνές ανοιχτές, κοινό που διψάει για πολιτιστικές προτάσεις και χώρους που τολμούν να εξελίσσονται. Άλλωστε κάθε πόλη χρειάζεται τέτοιες αφορμές που φέρνουν τους ανθρώπους πιο κοντά. Από αυτόν τον χειμώνα, λοιπόν, η Δευτέρα στη Χαλκίδα αποκτά τη δική της θεατρική πρόταση.

Από την εγκατάλειψη στην πολιτιστική αναγέννηση: Η ιστορική «Βίλα Λουμίδη» στο Μαρούσι αποκτά νέα ζωή

Ένα σημαντικό κεφάλαιο στην ιστορία και την πολιτιστική διαδρομή του Αμαρουσίου ανοίγει με την πλήρη αποκατάσταση και επαναλειτουργία της ιστορικής «Βίλας Κασταλία», γνωστής και ως βίλας Λουμίδη. Ένα από τα χαρακτηριστικότερα τοπόσημα της πόλης, που για χρόνια παρέμενε αντιμέτωπο με τη φθορά του χρόνου και την εγκατάλειψη, διασώθηκε και μεταμορφώθηκε σε έναν σύγχρονο χώρο πολιτισμού, τεχνών και γραμμάτων, έτοιμο να αποτελέσει σημείο συνάντησης, δημιουργίας και πολιτιστικής έκφρασης για τους κατοίκους.

Η παράδοση της ανακαινισμένης «Βίλας Κασταλία» σηματοδοτεί την ολοκλήρωση μιας σημαντικής παρέμβασης για τη διάσωση της αρχιτεκτονικής και ιστορικής κληρονομιάς του Αμαρουσίου. Παράλληλα, δημιουργεί νέες δυνατότητες για την πολιτιστική ζωή της πόλης, καθώς το ιστορικό ακίνητο αποκτά πλέον έναν νέο, ουσιαστικό ρόλο στην καθημερινότητα της τοπικής κοινωνίας. Η αποκατάσταση του κτιρίου κρίθηκε αναγκαία, καθώς η παλαιότητά του, η πολυετής εγκατάλειψη και οι εκτεταμένες φθορές είχαν

δημιουργήσει σοβαρούς κινδύνους για τη στατικότητά του, φέρνοντας το ιστορικό ακίνητο αντιμέτωπο ακόμη και με το ενδεχόμενο κατάρρευσης.

Η παρέμβαση είχε ως βασική προτεραιότητα τη διάσωση του κτιρίου, την αποκατάσταση των ζημιών και την επαναφορά του σε ασφαλή και λειτουργική κατάσταση. Οι εργασίες πραγματοποιήθηκαν με ιδιαίτερη μέριμνα για τη διατήρηση και ανάδειξη της ιστορικής και αρχιτεκτονικής φυσιογνωμίας του διατηρητέου κτιρίου, συνδυάζοντας τον σεβασμό στην αρχική του ταυτότητα με τις σύγχρονες προδιαγραφές, ασφάλειας, προσβασιμότητας και λειτουργικότητας Με αυτόν τον τρόπο, η «Βίλα Κασταλία» δεν διασώθηκε απλώς ως ένα αρχιτεκτονικό κέλυφος, αλλά επανασυστήνεται στην πόλη ως ένας ζωντανός και ενεργός πολιτιστικός χώρος. Το έργο χρηματοδοτήθηκε από το Πράσινο Ταμείο και από ίδιους πόρους του Δήμου Αμαρουσίου, αποτελώντας μια σημαντική επένδυση στη διαφύλαξη της τοπικής πολιτιστικής κληρονομιάς

Μουσική και Δίκαιο: Πτυχές μιας Πολυσύνθετης Σχέσης

Η Κυπριακή Ακαδημία Επιστημών, Γραμμάτων και Τεχνών σε συνεργασία με τη Μουσικολογική Ένωση Κύπρου, τον Δικηγορικό Σύλλογο Λευκωσίας και τη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Λευκωσίας, διοργανώνει Συνέδριο με θέμα «Μουσική και Δίκαιο: Πτυχές μιας Πολυσύνθετης Σχέσης», στις 4-5 Δεκεμβρίου 2026 στο Πολιτιστικό Ίδρυμα της Τράπεζας Κύπρου.

Η σχέση μεταξύ μουσικής και δικαίου, μια σχέση δυναμική και πολυσύνθετη, απασχολεί ολοένα και περισσότερο την επιστημονική κοινότητα. Η αναζήτηση δικαιοσύνης σε μουσικά κείμενα, ιδίως σε τραγούδια, η σύγκρουση μεταξύ θεϊκής και ανθρώπινης δικαιοσύνης και η παρουσίαση

του τρόπου με τον οποίο το δίκαιο γίνεται κατανοητό στην πράξη, μας επιτρέπουν να προβληματιστούμε επί της πρόσληψης του δικαίου στη μουσική («Δίκαιο στη Μουσική»). Άλλη σημαντική ενότητα αφορά σε δίκες που αφορούν σε μουσικά έργα, ιδίως σε διαφορές πνευματικών δικαιωμάτων ή συμβάσεων, όπως και το γενικότερο καθεστώς προστασίας των μουσικών έργων («Μουσική στο Δίκαιο»).

Το Συνέδριο έχει ως στόχο να προχωρήσει σε μια αξιολόγηση της σχέσης μεταξύ των δύο κλάδων μέσα από πρωτότυπες συμβολές που θα προσεγγίζουν είτε το δίκαιο στη μουσική, είτε τη μουσική στο

δίκαιο. Ένας από τους διακεκριμένους ομιλητές του Συνεδρίου την 2η μέρα στις 5 Δεκεμβρίου είναι και η Δρα Δήμητρα Χόνδρου διδάκτωρ ιστορικής μουσικολογίας,

πιανίστα, μεταδιδακτορική ερευνήτρια Πανεπιστημίου Κρήτης και μέλος του ΔΣ του Π.Π.Κ. «Ο ΦΙΛΩΝ» η οποία θα αναπτύξει τη θεματική «Η πολυσύνθετη και δυναμική σχέση του Δικαίου στην Οπερατική Δημιουργία». Περισσότερες πληροφορίες για το Συνέδριο και το πρόγραμμα μπορείτε να βρείτε εδώ

Ο Πολιτιστικός Σύλλογος «Φοίνικας 1935» διοργανώνει τη Δευτέρα 16 Νοεμβρίου 2026, στις 19:00, στην Εστία Νέας Σμύρνης, μια ξεχωριστή πολιτιστική εκδήλωση με τίτλο «Της λαλιάς το ξεθώριασμα: Από τον πλούτο των ιδιωμάτων της ελληνικής γλώσσας στη λεξιπενία». Με αφετηρία τον προβληματισμό για τη σταδιακή φτώχεια

Της λαλιάς το ξεθώριασμα:

Από τον πλούτο των ιδιωμάτων της ελληνικής γλώσσας στη λεξιπενία

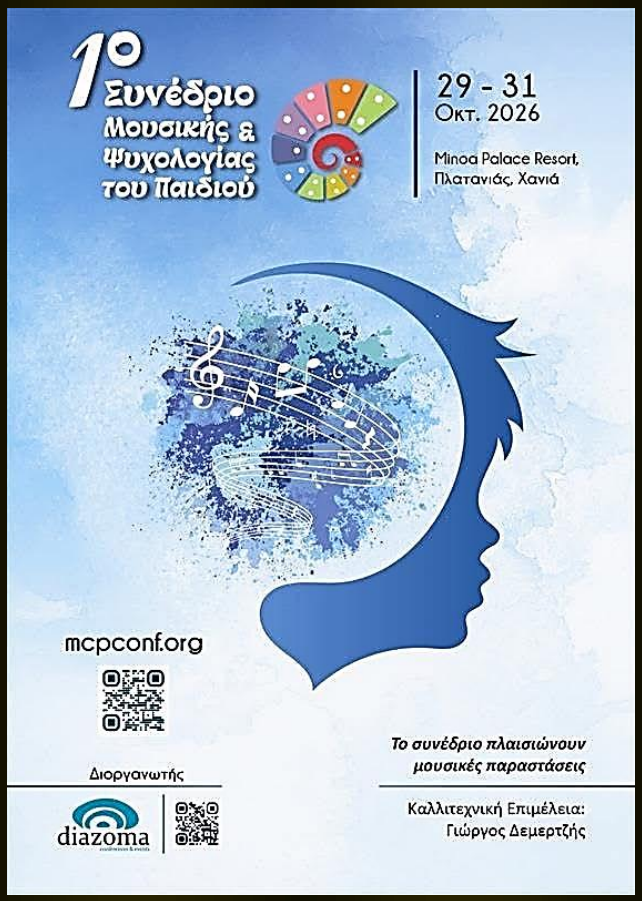
του καθημερινού μας λόγου, η εκδήλωση επιχειρεί να αναδείξει την απόσταση ανάμεσα στον ανεκτίμητο πλούτο της ελληνικής γλώσσας και στη συρρίκνωση των λέξεων που χρησιμοποιούμε στην καθημερινή επικοινωνία. Σε μια εποχή υπερπληροφόρησης και ψηφιακής υπερσύνδεσης, όπου η επικοινωνία γίνεται συχνά βιαστική και αποσπασματική, ανακύπτει ένα ουσιαστικό ερώτημα: πώς μια γλώσσα με τόσο βαθιά ιστορία, εκφραστική δύναμη και πολιτιστική παρακαταθήκη μπορεί να ξαναβρεί τη θέση που της αξίζει στη σκέψη και στην καθημερινή μας ζωή;

Την εκδήλωση θα πλαισιώσει μουσικά η Μπάντα Νέων του Φοίνικα, ενώ δίπλα στους νέους μουσικούς θα βρεθούν οι καταξιωμένοι ερμηνευτές Σπύρος και Μάκης Καραβιώτης. Ιδιαίτερη συμμετοχή θα έχει η

σοπράνο Σοφία Θεοδώρου, Έφορος και μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του Πανελλήνιου Πνευματικού Κέντρου «Ο ΦΙΛΩΝ». Στην εκδήλωση θα συμμετάσχουν επίσης τοπικοί σύλλογοι της Νέας Σμύρνης, προσθέτοντας τη δική τους ξεχωριστή πολιτιστική παρουσία.

Μια βραδιά αφιερωμένη στη γλώσσα ως φορέα μνήμης, ταυτότητας και πολιτισμού, αλλά και στην ανάγκη να διαφυλάξουμε τον πλούτο της, δίνοντας ξανά στις λέξεις τη δύναμη και το συναίσθημα που τους αξίζει.

1ο Συνέδριο Μουσικής & Ψυχολογίας του Παιδιού με την Συμμετοχή της Συγγραφέως, Πιανίστριας και Παιδαγωγού Μαρίας Παπαδάτου

Η πιανίστρια και συγγραφέας των «μαγικών βιβλίων του πιάνου» Μαρία Παπαδάτου παρουσίασε τη μέθοδό της «Τα Μαγικά Κλειδιά του Πιάνου» (Panas Music, 2025) στο 1ο Συνέδριο Μουσικής & Ψυχολογίας του Παιδιού, που πραγματοποιήθηκε υπό την Αιγίδα του Τμήματος Ψυχολογίας Πανεπιστημίου Κρήτης από 29 έως 31 Οκτωβρίου 2026 στο Minoa Palace Resort, στον Πλατανιά Χανίων.

Η παρουσίαση έγινε με δύο δράσεις: ως δίωρο εργαστήριο με τίτλο «Τα Μαγικά Κλειδιά του Πιάνου: Μια ολιστική και βιωματική προσέγγιση στην πιανιστική παιδαγωγική, μέσα από το πρίσμα της Μουσικής Ψυχολογίας» αλλά και ως η Ομιλία «Παίζοντας Πιάνο Χωρίς Κόπο: Φυσική Κίνηση, Εσωτερική Ακοή και Θετική Ανατροφοδότηση μέσω των "Μαγικών Κλειδιών του Πιάνου"».

Σύντομη περίληψη: «Τα περισσότερα παιδιά ξεκινούν το πιάνο με ενθουσιασμό. Πώς μπορεί ο ενθουσιασμός αυτός όχι μόνο να διατηρηθεί, αλλά και να μεγαλώσει; Η μέθοδος στηρίζεται στην Άτυπη Μάθηση (παρατήρηση, μίμηση, πειραματισμός, αυτοσχεδιασμός) και στη Συμμετρική

Αναστροφή (αξιοποίηση της φυσικής συμμετρίας των χεριών και του πληκτρολογίου). Παρουσιάζει την τεχνική ως σύνολο επιμέρους «κλειδιών», μέσα από εικόνες που καθοδηγούν τη φυσική κίνηση και καλλιεργούν την εσωτερική ακοή: μια προσέγγιση για την κατάκτηση του πιάνου με τη συμμετοχή της ψυχής και του σώματος.»

Το πρόγραμμα και περιλήψεις του Συνεδρίου μπορείτε να βρείτε εδώ. Για τα βιβλία της Μαρίας Παπαδάτου μπορείτε να ενημερωθείτε εδώ

Νοεμβριος: Ο Μήνας των Σκιών, του Χάρου και των Αόρατων Δυνάμεων - Μια περιπλάνηση στα σκοτεινά έθιμα, τις μεταφυσικές δοξασίες, τα ξόρκια και τις μυστηριακές τελετουργίες της ελληνικής υπαίθρου *(το κείμενο είναι του Γρηγόρη Μαλεβίτση, μέλος του Φίλωνα)*

Υπάρχει ένας μήνας του χρόνου που η ελληνική λαϊκή φαντασία τον έντυσε με ένα πέπλο μυστηρίου, φόβου και μεταφυσικής ανησυχίας. Είναι ο Νοέμβριος, ο τελευταίος μήνας του φθινοπώρου, όταν οι ημέρες μικραίνουν αισθητά, το σκοτάδι απλώνεται νωρίς πάνω από τα χωριά, οι βροχές και οι ομίχλες σκεπάζουν την ύπαιθρο και η φύση μοιάζει να αποσύρεται σιωπηλά από τον κόσμο των ζωντανών. Στην παραδοσιακή αγροτική κοινωνία, όπου η ζωή ήταν άρρηκτα συνδεδεμένη με τους ρυθμούς της φύσης, αυτή η εποχική μετάβαση δεν αποτελούσε απλώς μια αλλαγή του καιρού. Ήταν μια περίοδος κατά

την οποία η ανθρώπινη φαντασία έδινε σάρκα και οστά στους φόβους της, αναζητώντας εξηγήσεις για το ανεξήγητο και τρόπους προστασίας από τις αόρατες δυνάμεις που, σύμφωνα με τις λαϊκές δοξασίες, περιφέρονταν στον κόσμο.

Ο Νοέμβριος, γνωστός σε ορισμένες λαϊκές ονομασίες και ως «Σκιγιάτης», επειδή το φως λιγοστεύει και οι σκιές μεγαλώνουν, συνδέθηκε με τη φθορά της φύσης, την επιστροφή της υγρασίας, την απομόνωση της υπαίθρου και, κυρίως, με τον θάνατο. Ονομάστηκε ακόμη «Βροχάρης», εξαιτίας των συχνών βροχοπτώσεων, ενώ άλλες ονομασίες του, όπως «Χαμένος» και «Παχνιστής», αποτύπωναν τις ιδιαίτερες καιρικές και αγροτικές συνθήκες της εποχής.

Για τον άνθρωπο της υπαίθρου, η νύχτα δεν ήταν πάντοτε ένας χρόνος ανάπαυσης. Ήταν ο χρόνος των αόρατων επισκεπτών, των πνευμάτων, των δαιμονικών πλασμάτων και των ψυχών που, όπως πίστευε, μπορούσαν να επιστρέψουν από τον Κάτω Κόσμο. Τα σταυροδρόμια, τα πηγάδια, οι βρύσες, τα εγκαταλειμμένα σπίτια, τα γεφύρια και τα νεκροταφεία αποκτούσαν μια ιδιαίτερη, σχεδόν απαγορευμένη σημασία, καθώς θεωρούνταν τόποι όπου μπορούσε να εκδηλωθεί το υπερφυσικό. Η ομίχλη, ο άνεμος, οι παράξενοι ήχοι της νύχτας και οι σκιές στα μονοπάτια γίνονταν συχνά σημάδια της παρουσίας δυνάμεων που ο άνθρωπος δεν μπορούσε να ελέγξει.

Μέσα σε αυτό το κλίμα διαμορφώθηκε μια πλούσια λαϊκή μυθολογία γύρω από τον Χάρο, τις ψυχές των νεκρών, τους αγγέλους του θανάτου, τα στοιχειά και τα δαιμονικά πλάσματα. Δεν επρόκειτο, ωστόσο, για αντιλήψεις αποκλειστικά του Νοεμβρίου. Πολλές ανήκαν στο ευρύτερο σύστημα της ελληνικής λαϊκής θρησκευτικότητας και του ετήσιου εορτολογίου. Ο Νοέμβριος, όμως, με τις γιορτές του και τον ιδιαίτερο συμβολισμό του, αποτελούσε μια περίοδο κατά την οποία αυτές οι αντιλήψεις αποκτούσαν ξεχωριστή ένταση.

Από τις πιο χαρακτηριστικές μορφές της νεοελληνικής λαϊκής μυθολογίας είναι αναμφίβολα ο Χάρος. Η μορφή του, αν και συνδέεται ιστορικά με τον αρχαίο Χάροντα, τον βαρκάρη που μετέφερε τις ψυχές στον

Άδη, μεταμορφώθηκε στη νεότερη λαϊκή παράδοση σε προσωποποίηση του ίδιου του θανάτου. Δεν είναι πλέον απλώς εκείνος που οδηγεί τις ψυχές στον Κάτω Κόσμο, αλλά ο ίδιος ο αδυσώπητος επισκέπτης που περιπλανιέται ανάμεσα στους ανθρώπους, αναζητώντας τα θύματά του. Παρουσιάζεται συνήθως ως μαυροντυμένος καβαλάρης, επάνω σε ένα μαύρο άλογο, με σκοτεινό και απειλητικό παρουσιαστικό. Ο λαός τον αποκαλεί Χάρο, Χάροντα, Πικροχάροντα ή Μαυροκαβαλάρη, ενώ η παρουσία του κυριαρχεί στα δημοτικά τραγούδια, στα μοιρολόγια και στις παραδόσεις από κάθε γωνιά του ελληνικού χώρου.

Ο Χάρος, όμως, δεν ήταν πάντοτε ανίκητος στη λαϊκή φαντασία. Ο άνθρωπος προσπαθούσε να τον καθυστερήσει, να τον ξεγελάσει ή να τον αποτρέψει από το να επιστρέψει στο σπίτι του για να πάρει και άλλον άνθρωπο. Η αγωνία απέναντι στον θάνατο γέννησε μια σειρά από αποτροπαϊκές πράξεις, δηλαδή συμβολικές ενέργειες που αποσκοπούσαν στην απομάκρυνση του κακού. Μια ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα καταγραφή από την Άσσο της Πρέβεζας, το 1963, αναφέρει ότι όταν έφευγε ο νεκρός από το σπίτι, οι οικείοι του έσπαζαν ένα ποτήρι ή ένα πιάτο, πιστεύοντας ότι με τον θόρυβο και το σπάσιμο του αντικειμένου θα τρόμαζε ο Χάρος και δεν θα επέστρεφε για να πάρει κι άλλον. Το σπάσιμο του αντικειμένου λειτουργούσε συμβολικά ως διακοπή της συνέχειας του θανάτου. Ήταν σαν να έλεγαν στον αόρατο επισκέπτη πως είχε πάρει ήδη αυτό που ήθελε και πως δεν είχε δικαίωμα να επιστρέψει.

Εξίσου χαρακτηριστική είναι η πίστη ότι η ψυχή του νεκρού δεν απομακρυνόταν αμέσως από το σπίτι και εξακολουθούσε για κάποιο διάστημα να βρίσκεται κοντά στους οικείους της. Στην ίδια περιοχή της Άσσου καταγράφηκε η συνήθεια να παραμένει αναμμένο το καντήλι του νεκρού επί τρία μερόνυχτα, ενώ δίπλα του τοποθετούσαν ένα πιάτο με νερό, επειδή πίστευαν ότι η ψυχή μπορούσε να επιστρέψει και να πιει. Η αντίληψη αυτή αποκαλύπτει πόσο στενή θεωρούσε η παραδοσιακή κοινωνία τη σχέση ανάμεσα στον κόσμο των ζωντανών και στον κόσμο των νεκρών. Ο θάνατος δεν σήμαινε απαραίτητα την άμεση και οριστική αποχώρηση της ψυχής, αλλά ένα μεταβατικό διάστημα κατά το οποίο ο

νεκρός εξακολουθούσε να συνδέεται με το σπίτι, την οικογένεια και τον χώρο όπου είχε ζήσει.

Ακόμη και η γλώσσα μπορούσε να γίνει μέσο προστασίας από τον θάνατο. Σε διάφορες λαϊκές παραδόσεις συναντάμε την αποφυγή της ευθείας αναφοράς στο όνομα του Χάρου ή του θανάτου και την αντικατάστασή τους με ευφημισμούς, όπως «ο άλλος», «ο μαύρος» ή «ο ακατονόμαστος». Η αντίληψη αυτή βασιζόταν στη δύναμη που αποδιδόταν στον λόγο: αυτό που φοβάσαι δεν πρέπει να το επικαλείσαι, ούτε να το προσκαλείς προφέροντας το όνομά του.

Στις 8 Νοεμβρίου, η γιορτή των Αρχαγγέλων Μιχαήλ και Γαβριήλ, η λαϊκή φαντασία έστρεφε την προσοχή της σε μια άλλη μορφή που συνδεόταν με τον θάνατο: τον Αρχάγγελο Μιχαήλ. Στην ορθόδοξη εικονογραφία παρουσιάζεται συχνά ως πολεμιστής του ουρανού, κρατώντας σπαθί και ζυγαριά, ενώ σε πολλές λαϊκές παραδόσεις θεωρείται ο ψυχοπομπός, εκείνος δηλαδή που παραλαμβάνει την ψυχή του νεκρού και τη συνοδεύει στον άλλο κόσμο. Η εικόνα του είναι διττή. Από τη μία πλευρά αποτελεί τον προστάτη που πολεμά τις δυνάμεις του κακού και από την άλλη τον άγγελο που έρχεται να παραλάβει την ανθρώπινη ψυχή όταν φτάσει η ώρα της.

Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα είναι η παράδοση που τον θέλει να ζυγίζει τις ψυχές, γνωστή ως ψυχοστασία. Στην εικονογραφία αυτή, ο Αρχάγγελος κρατά μια ζυγαριά και ζυγίζει τις πράξεις του ανθρώπου, ενώ δαιμονικές μορφές προσπαθούν να επηρεάσουν το αποτέλεσμα. Η εικόνα αυτή εκφράζει την αγωνία του ανθρώπου για την τελική κρίση και τη μοίρα της ψυχής μετά τον θάνατο. Σε ορισμένες τοπικές δοξασίες της Θράκης αναφέρεται, μάλιστα, ότι την παραμονή της γιορτής των Ταξιαρχών οι άνθρωποι απέφευγαν να αφήνουν τα παπούτσια τους έξω από την πόρτα. Πίστευαν ότι αν ο Αρχάγγελος περνούσε και έβλεπε τα παπούτσια, θα μπορούσε να αναγνωρίσει τον ιδιοκτήτη τους και να τον πάρει μαζί του. Πρόκειται για μια ιδιαίτερα υποβλητική δοξασία, η οποία αποδίδει σε ένα απλό καθημερινό αντικείμενο τη δύναμη να αποκαλύψει την παρουσία του ανθρώπου στον άγγελο του θανάτου.

Στο ίδιο κλίμα εντάσσονται και οι αναφορές ότι ορισμένοι ηλικιωμένοι απέφευγαν να

κοιμηθούν βαριά τη συγκεκριμένη νύχτα, φοβούμενοι μήπως δεχθούν την επίσκεψη του λεγόμενου «Νυχτιάτη» αγγέλου. Οι επιμέρους αυτές δοξασίες δεν πρέπει να θεωρούνται ενιαίο ή πανελλήνια διαδεδομένο έθιμο, αποτυπώνουν όμως την ιδιαίτερη θέση που κατείχε ο Αρχάγγελος Μιχαήλ στη λαϊκή αντίληψη για το πέρασμα από τη ζωή στον θάνατο.

Εάν ο Χάρος συμβόλιζε τον φόβο του θανάτου, ο λύκος ενσάρκωνε έναν διαφορετικό, εξίσου πραγματικό φόβο της αγροτικής κοινωνίας. Για τον βοσκό, η επίθεση ενός λύκου μπορούσε να καταστρέψει μέσα σε μία νύχτα τον κόπο μιας ολόκληρης χρονιάς. Τα κοπάδια αποτελούσαν πολύτιμη περιουσία και βασική πηγή επιβίωσης, γι' αυτό και η προστασία τους απέναντι στα άγρια ζώα απέκτησε όχι μόνο πρακτική αλλά και μαγική διάσταση. Οι άνθρωποι πίστευαν ότι μπορούσαν να ακινητοποιήσουν συμβολικά τη δύναμη του λύκου, να δέσουν τα σαγόνια του και να τον εμποδίσουν να επιτεθεί στα ζώα τους.

Στη λαϊκή παράδοση, η γιορτή του Αγίου Φιλίππου, στις 14 Νοεμβρίου, συνδέθηκε σε ορισμένες περιοχές με την έναρξη της νηστείας των Χριστουγέννων και με τελετουργίες προστασίας από τους λύκους. Η γνωστότερη πρακτική ήταν το λεγόμενο «δέσιμο του λύκου». Οι γυναίκες της υπαίθρου έκλειναν και έδεναν τις τσιμπίδες του τζακιού, τα ψαλίδια ή άλλα μεταλλικά εργαλεία, πιστεύοντας ότι με αυτή την πράξη θα έκλειναν συμβολικά και τα σαγόνια του αρπακτικού. Το ψαλίδι, με τις δύο λεπίδες του, γινόταν ένα είδος συμβολικού στόματος, ενώ το κλείσιμό του αναπαριστούσε το δέσιμο των δοντιών του λύκου. Σε άλλες παραλλαγές, απέφευγαν να χρησιμοποιήσουν μαχαίρια, τσεκούρια, βελόνες και άλλα αιχμηρά αντικείμενα, καθώς υπήρχε η αντίληψη ότι η χρήση τους μπορούσε να «ακονίσει» τα δόντια του θηρίου ή να ενισχύσει τη δύναμη των κακών πνευμάτων.

Η πρακτική αυτή ανήκει σε εκείνο που οι λαογράφοι αποκαλούν συμπαθητική μαγεία: στην πεποίθηση, δηλαδή, ότι μπορεί κανείς να επηρεάσει ένα πραγματικό γεγονός μέσα από μια συμβολική πράξη που το αναπαριστά. Το κλείσιμο ενός ψαλιδιού μπορούσε, κατά τη λαϊκή αντίληψη, να κλείσει το στόμα ενός λύκου που βρισκόταν χιλιόμετρα μακριά. Η μαγική πράξη συνοδευόταν συχνά από λόγια επίκλησης και προστασίας, τις λεγόμενες γητειές ή επωδές. Ο Άγιος Μηνάς, μάλιστα,

εμφανίζεται σε καταγραφές από τα Φάρασα της Καππαδοκίας ως προστάτης των ζώων και συνδέεται με ανάλογες πρακτικές δεσίματος του λύκου. Η διαφοροποίηση αυτή ανάμεσα στους αγίους και στις τοπικές παραδόσεις δείχνει πόσο εύκολα η λαϊκή θρησκευτικότητα ενσωμάτωνε διαφορετικές μορφές προστασίας στις καθημερινές ανάγκες των ανθρώπων.

Τα ξόρκια και οι γητειές αποτελούσαν ένα από τα πιο μυστηριακά κεφάλαια της ελληνικής λαογραφίας. Στην παραδοσιακή κοινωνία υπήρχαν άνθρωποι που θεωρούνταν γνώστες των μυστικών αυτών λόγων. Συχνά επρόκειτο για ηλικιωμένες γυναίκες, πρακτικές θεραπεύτριες ή πρόσωπα που είχαν κληρονομήσει από τους προγόνους τους συγκεκριμένες επωδές. Η δύναμη του ξορκιού δεν βρισκόταν μόνο στις λέξεις, αλλά και στον τρόπο με τον οποίο αυτές εκφέρονταν, στον χρόνο, στην επανάληψη και στη συνοδευτική τελετουργία. Ορισμένες επωδές περιλάμβαναν επίκληση του Χριστού, της Παναγίας ή κάποιου αγίου, άλλες περιείχαν προστακτικές φράσεις προς το κακό πνεύμα, ενώ πολλές βασίζονταν στην επανάληψη μιας συμβολικής εντολής. Οι αριθμοί τρία και επτά εμφανίζονταν συχνά σε τέτοιες τελετουργίες, αν και η χρήση τους διέφερε ανάλογα με τον τόπο και την παράδοση.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι η λαϊκή θρησκευτικότητα δεν διαχώριζε πάντοτε αυστηρά τη χριστιανική προσευχή από τη μαγική πράξη. Ένα ξόρκι μπορούσε να ξεκινά με την επίκληση της Αγίας Τριάδας, να συνεχίζεται με την αναφορά σε κάποιον άγιο και να ολοκληρώνεται με το δέσιμο ενός κόμπου, το κλείσιμο ενός ψαλιδιού ή την τοποθέτηση ενός φυλαχτού. Η προσευχή και η μαγεία συνυπήρχαν σε ένα ιδιότυπο σύστημα λαϊκής προστασίας, μέσα από το οποίο ο άνθρωπος προσπαθούσε να αντιμετωπίσει τη βασκανία, τις ασθένειες, τα κακά πνεύματα, τις επιθέσεις των άγριων ζώων και τις ατυχίες που απειλούσαν το σπίτι και την οικογένειά του.

Στις αποτροπαϊκές πρακτικές συναντάμε ακόμη το κάψιμο λιβανιού, το σταύρωμα των θυρών, τη χρήση σκόρδου, σιδερένιων αντικειμένων, μαύρων κλωστών και διαφόρων φυλαχτών. Το σίδερο, ειδικότερα,

κατείχε ξεχωριστή θέση στις λαϊκές αντιλήψεις, καθώς θεωρούνταν ότι διέθετε προστατευτικές ιδιότητες απέναντι στις δαιμονικές δυνάμεις. Το ίδιο συνέβαινε με τα φυλαχτά που φορούσαν τα παιδιά ή τοποθετούσαν στα σπίτια και στους στάβλους. Στόχος όλων αυτών των πρακτικών ήταν να δημιουργηθεί ένα αόρατο προστατευτικό όριο ανάμεσα στον κόσμο των ανθρώπων και στις δυνάμεις που θεωρούνταν επικίνδυνες.

Ανάμεσα στις πιο σκοτεινές μορφές της ελληνικής λαϊκής φαντασίας βρίσκονται οι βρυκόλακες, οι νεκροί που, σύμφωνα με τις δοξασίες, δεν αναπαύονταν στον τάφο τους και επέστρεφαν στον κόσμο των ζωντανών. Η πίστη στον βρυκόλακα υπήρξε ιδιαίτερα έντονη σε διάφορες περιοχές του ελληνικού χώρου και συνδέθηκε με την αγωνία για τη μεταθανάτια κατάσταση του ανθρώπου. Ορισμένοι νεκροί θεωρούνταν ότι μπορούσαν να επιστρέψουν επειδή δεν είχαν ταφεί σύμφωνα με τα καθιερωμένα έθιμα, επειδή είχαν υποστεί κάποια κατάρα ή επειδή είχαν ζήσει μια ζωή που τους είχε απομακρύνει από τη θρησκευτική και κοινωνική τάξη. Η παρουσία τους συνδεόταν με ανεξήγητους θορύβους, ασθένειες, θανάτους ζώων και συμφορές που έπληττταν το χωριό. Η αντιμετώπιση του βρυκόλακα περιλάμβανε προσευχές, ευλογίες, τελετουργικές ενέργειες και, σε ορισμένες παλαιότερες παραδόσεις, πρακτικές που αποσκοπούσαν στην οριστική εξουδετέρωσή του.

Στον ίδιο κόσμο ανήκαν οι στρίγγλες και η Λάμια, μορφές που συνδέθηκαν με τη νύχτα, την αρπαγή παιδιών και την απειλή προς τους ανυπεράσπιστους. Η Λάμια, με ρίζες στην αρχαία μυθολογία, διατήρησε στη νεότερη λαϊκή παράδοση τη μορφή ενός επικίνδυνου γυναικείου πλάσματος, ενώ οι στρίγγλες παρουσιάζονταν ως δαιμονικές υπάρξεις που μπορούσαν να εμφανιστούν τις νυχτερινές ώρες. Οι διηγήσεις γύρω από αυτές τις μορφές δεν ήταν απλώς ιστορίες τρόμου. Αποτελούσαν μέρος ενός ευρύτερου συστήματος προειδοποιήσεων και απαγορεύσεων, με το οποίο οι παλαιότερες γενιές προσπαθούσαν να προστατεύσουν τα παιδιά και να εξηγήσουν κινδύνους που δεν μπορούσαν να ερμηνεύσουν διαφορετικά.

Τα σταυροδρόμια, οι βρύσες, τα πηγάδια και τα γεφύρια είχαν επίσης μια ιδιαίτερη θέση στη λαϊκή γεωγραφία του υπερφυσικού. Θεωρούνταν τόποι όπου μπορούσαν να κατοικούν στοιχειά ή να εμφανίζονται αόρατες δυνάμεις. Τα στοιχειωμένα δέντρα, τα παλιά σπίτια και οι ερημικοί δρόμοι προκαλούσαν φόβο, ιδίως όταν έπεφτε η νύχτα. Ο άνθρωπος απέφευγε να περνά από ορισμένα σημεία, να στέκεται σε

σταυροδρόμια ή να πλησιάζει πηγές συγκεκριμένες ώρες, επειδή πίστευε ότι μπορούσε να συναντήσει κάτι που δεν ανήκε στον ανθρώπινο κόσμο.

Καθώς ο Νοέμβριος προχωρούσε, η αγροτική ζωή αποκτούσε και έναν εντελώς διαφορετικό, γιορτινό χαρακτήρα. Στις 3 Νοεμβρίου τιμάται ο Άγιος Γεώργιος ο Μεθυστής, ημέρα που σε πολλές περιοχές συνδέθηκε με το άνοιγμα των καινούργιων κρασιών. Μετά τον τρύγο και την ολοκλήρωση της ζύμωσης, οι παραγωγοί περίμεναν τη συγκεκριμένη ημερομηνία για να ανοίξουν τα βαρέλια και να δοκιμάσουν τον νέο καρπό της αμπέλου. Σε περιοχές όπως η Σάμος, η ημέρα αυτή είχε ιδιαίτερη σημασία, καθώς το πρώτο κρασί δοκιμαζόταν και σε ορισμένες περιπτώσεις μεταφερόταν στην εκκλησία για να ευλογηθεί. Το άνοιγμα του βαρελιού αποτελούσε μια μικρή γιορτή για την οικογένεια και την κοινότητα, μια στιγμή ευγνωμοσύνης για τον καρπό της γης και προσμονής για την επόμενη σοδειά.

Η σύνδεση του κρασιού με τις αρχαίες σπονδές είναι αναμφίβολα ενδιαφέρουσα. Στην αρχαιότητα, οι άνθρωποι προσέφεραν κρασί στους θεούς και στις χθόνιες δυνάμεις, χύνοντας μέρος του ποτού στη γη ως πράξη ευλάβειας και εξευμενισμού. Στη νεότερη αγροτική κοινωνία, η ευλογία του πρώτου κρασιού διατηρούσε έναν ανάλογο συμβολισμό ευγνωμοσύνης και προστασίας, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι κάθε νεότερη πρακτική αποτελούσε αδιάλειπτη επιβίωση μιας αρχαίας τελετουργίας. Η ιδέα, ωστόσο, ότι ο πρώτος καρπός δεν ανήκει αποκλειστικά στον άνθρωπο, αλλά πρέπει πρώτα να μοιραστεί ή να αφιερωθεί σε μια ανώτερη δύναμη, αποτελεί ένα από τα πιο ενδιαφέροντα κοινά μοτίβα της αγροτικής λατρείας.

Μια άλλη σημαντική γιορτή του Νοεμβρίου είναι τα Εισόδια της Θεοτόκου, στις 21 Νοεμβρίου, που σε πολλές περιοχές

συνδέθηκαν με την Παναγία τη Μεσοσπορίτισσα. Η ονομασία αυτή σχετίζεται με την εποχή της σποράς και την προσδοκία της γονιμότητας της γης. Οι αγρότες ετοίμαζαν τα πολυσπόρια ή πολυσπορίτικα, ένα μείγμα από διάφορους καρπούς της γης, όπως σιτάρι, καλαμπόκι, κουκιά, ρεβίθια και φασόλια, τα οποία έβραζαν και στη συνέχεια μοίραζαν σε συγγενείς, γείτονες και συγχωριανούς. Η προσφορά αυτή συμβόλιζε την ευφορία, την αφθονία και την προσδοκία μιας καλής γεωργικής χρονιάς.

Τα πολυσπόρια αποτελούν ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον παράδειγμα της σχέσης ανάμεσα στη χριστιανική εορτή και στις παλαιότερες αγροτικές αντιλήψεις για τη γονιμότητα της γης. Συχνά έχει επιχειρηθεί η σύνδεσή τους με τα αρχαία Πυανέψια, την αθηναϊκή γιορτή κατά την οποία παρασκευάζονταν και προσφέρονταν καρποί και όσπρια στον Απόλλωνα. Η ομοιότητα στη χρήση των καρπών και στον συμβολισμό της ευφορίας είναι αξιοσημείωτη, χωρίς όμως να αποδεικνύει από μόνη της μια αδιάλειπτη συνέχεια της ίδιας τελετουργίας.

Ο λαογράφος Δημήτριος Λουκόπουλος, στα «Γεωργικά της Ρούμελης», κατέγραψε μια χαρακτηριστική πρακτική που συνδεόταν με τα πολυσπόρια. Οι γεωργοί πήγαιναν στην πηγή και έριχναν μέσα από το παρασκεύασμα, λέγοντας: «Όπως τρέχει το νερό, να τρέχει το βιό». Η φράση αυτή αποκαλύπτει με μοναδικό τρόπο τη συμβολική σκέψη του παραδοσιακού ανθρώπου. Το νερό που κυλά αδιάκοπα γίνεται εικόνα του πλούτου που πρέπει να ρέει στο σπίτι, της σοδειάς που πρέπει να είναι άφθονη και της ζωής που πρέπει να συνεχίζεται χωρίς διακοπή. Σε ορισμένες περιοχές, μέρος των καρπών μπορούσε να συνδεθεί και με προσφορές στη γη ή με τη μνήμη των νεκρών, καθώς η γη θεωρούνταν ταυτόχρονα πηγή ζωής και τόπος κατοικίας των ψυχών.

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί και η περίπτωση των Λακαριών της Λήμνου, για τα οποία έχουν διατυπωθεί διάφορες ερμηνείες. Τα Λακάρια συνδέονται με την παραδοσιακή απόσταξη τσίπουρου και ούζου και με τις κοινωνικές συγκεντρώσεις που πραγματοποιούνταν γύρω από τα καζάνια. Η διαδικασία της απόσταξης, ιδιαίτερα κατά τη φθινοπωρινή περίοδο, αποτελούσε αφορμή για φαγητό, τραγούδι

και γλέντι. Παρότι έχουν επιχειρηθεί συμβολικές συνδέσεις με αρχαία νεκρικά γεύματα και τα λεγόμενα περίδειπνα, δεν τεκμηριώνεται ότι τα Λακάρια αποτελούσαν νεκρική τελετουργία ή προσφορά στους χθόνιους θεούς. Η διάκριση αυτή έχει σημασία, γιατί η λαογραφία δεν χρειάζεται να αποδίδει σε κάθε παλαιό έθιμο μια αρχαία ή μυστηριακή προέλευση για να αναδείξει την πολιτιστική του αξία.

Καθώς πλησιάζει ο χειμώνας, ο κόσμος των αόρατων πλασμάτων αποκτά ακόμη μεγαλύτερη σημασία. Οι καλικάντζαροι, που σύμφωνα με τη γνωστή παράδοση εμφανίζονται κατά το Δωδεκαήμερο, από τα Χριστούγεννα έως τα Θεοφάνια, αποτελούν ίσως τα πιο χαρακτηριστικά δαιμονικά πλάσματα της ελληνικής λαϊκής φαντασίας. Αν και η περίοδος της δράσης τους τοποθετείται κυρίως στον Δεκέμβριο και τον Ιανουάριο, η προσμονή και ο φόβος τους εντάσσονται στο ευρύτερο κλίμα του χειμώνα που αρχίζει να εγκαθίσταται από τον Νοέμβριο. Οι άνθρωποι άναβαν φωτιές, έκαιγαν ξύλα και χρησιμοποιούσαν διάφορα αποτροπαϊκά μέσα για να κρατήσουν τα δαιμόνια μακριά από τις εστίες τους. Η φωτιά, το φως και η ευλογία του σπιτιού λειτουργούσαν ως αντίβαρο στο σκοτάδι και στις δυνάμεις που υποτίθεται ότι περιφέρονταν έξω από τις κατοικίες.

Όλες αυτές οι δοξασίες, από τον Χάρο και τον ψυχοπομπό Αρχάγγελο έως τους λύκους, τους βρυκόλακες, τις στρίγγλες, τα στοιχειά και τους καλικάντζαρους, αποκαλύπτουν έναν κόσμο στον οποίο το ορατό και το αόρατο συνυπήρχαν καθημερινά. Ο άνθρωπος της ελληνικής υπαίθρου δεν είχε πάντοτε τη δυνατότητα να εξηγήσει τα φυσικά φαινόμενα, να αντιμετωπίσει τις ασθένειες ή να προστατεύσει αποτελεσματικά την περιουσία και την οικογένειά του. Έτσι, αναζητούσε καταφύγιο στη θρησκεία, στη μαγεία, στην παράδοση και στις τελετουργίες που είχαν κληρονομήσει οι προηγούμενες γενιές.

Ο Νοέμβριος, λοιπόν, δεν ήταν απλώς ο μήνας των βροχών και της προετοιμασίας για τον χειμώνα. Ήταν ένας μήνας κατά τον οποίο η ανθρώπινη σκέψη ερχόταν πιο κοντά στα μεγάλα και ανεξήγητα ερωτήματα της ύπαρξης: τον θάνατο, την τύχη της ψυχής, τη δύναμη του κακού, τη σχέση του ανθρώπου με τη φύση και την ανάγκη προστασίας απέναντι σε όσα δεν μπορούσε να ελέγξει. Οι άνθρωποι άναβαν τα καντήλια των νεκρών, έκλειναν τα

ψαλίδια για να δέσουν τα στόματα των λύκων, κρεμούσαν φυλαχτά στις πόρτες, έλεγαν μυστικές επωδές, μοίραζαν τους καρπούς της γης και ευλογούσαν το πρώτο κρασί της χρονιάς. Κάθε πράξη, όσο παράξενη κι αν φαίνεται σήμερα, έκρυβε μια βαθιά ανθρώπινη ανάγκη: την ανάγκη να διατηρηθεί η ισορροπία ανάμεσα στη ζωή και στον θάνατο, ανάμεσα στη φύση και στον άνθρωπο, ανάμεσα στον φόβο και στην ελπίδα.

Ίσως, τελικά, αυτή να είναι και η μεγαλύτερη γοητεία της λαϊκής μας παράδοσης. Πίσω από τα ξόρκια, τις δεισιδαιμονίες, τις σκοτεινές ιστορίες και τις παράξενες τελετουργίες δεν κρύβεται μόνο ένας κόσμος φόβου και δεισιδαιμονίας, αλλά ένας ολόκληρος πολιτισμός, γεμάτος συμβολισμούς, μνήμες και ανθρώπινες αγωνίες. Ένας πολιτισμός που προσπάθησε να δώσει μορφή στο άγνωστο, να συνομιλήσει με τους νεκρούς, να ξεγελάσει τον Χάρο και να εξασφαλίσει ότι, ακόμη κι όταν η νύχτα μεγάλωνε και το σκοτάδι σκέπαζε την ύπαιθρο, η ζωή θα συνέχιζε να ανθίζει.

Και ίσως γι' αυτό ο Νοέμβριος να παραμένει μέχρι σήμερα ένας από τους πιο μυστηριακούς μήνες του ελληνικού λαϊκού εορτολογίου: γιατί κάτω από τη σιωπή της φθινοπωρινής γης εξακολουθούν να αντηχούν οι ιστορίες εκείνων που φοβήθηκαν το σκοτάδι, αλλά δεν έπαψαν ποτέ να αναζητούν τρόπους να το νικήσουν.

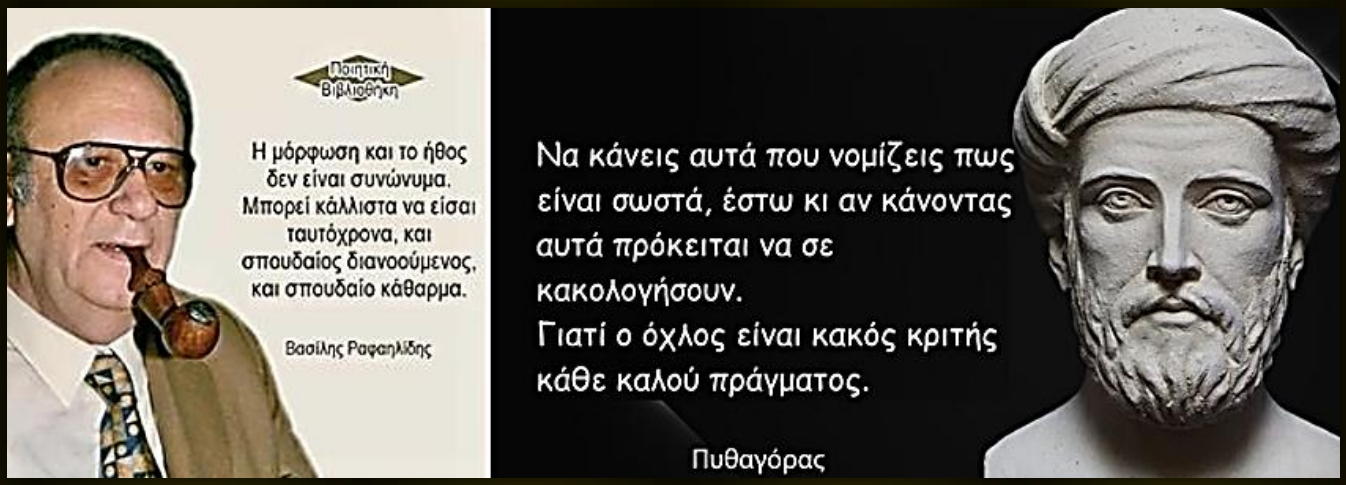
Φιλοσοφούμεν (1) μετά πολλής μαλακίας (2) …ως λαός

(*Σκέψεις με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Φιλοσοφίας 19 Νοεμβρίου*) *(Το Αφιέρωμα είναι του Αποστόλη Ζυγόπουλου, Εκπαιδευτικού και Δ/ντη του Λογοτεχνικού Τμήματος του Π.Π.Κ. «Ο ΦΙΛΩΝ»*

Ερωτηθείς τι ποτ' αυτώ περιγέγονεν εκ φιλοσοφίας, έφη: «Το ανεπιτάκτως ποιείν ά τινες διά τον από των νόμων φόβον ποιούσιν.»(Αυτό που πέτυχα με τη φιλοσοφία, ήταν να κάνω με τη θέλησή μου αυτά που οι άλλοι τα κάνουν επειδή φοβούνται τους νόμους). Αριστοτέλης

Σωκράτης ο φιλόσοφος ερωτηθείς τι ήδιστον εν τω βίω, είπε: «Παιδεία και αρετή και ιστορία των αγνοουμένων.»[«ιστορία των αγνοουμένων» ≈ έρευνα των αγνώστων]

Αμπελοφιλοσοφούμεν (3) ως λαός μετά ή όχι πολλής μαλακίας, φλυαρούμεν ακαταπαύστως, σαχλαμαρίζομεν με άρες, μάρες, κουκουνάρες, μπουρδολογούμεν επί παντός επιστητού στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης ως περιστασιακοί ή επαγγελματίες ινφλουένσερς, στην Τηλεόραση ως τηλεπερσόνες ή«ειδικοί», ξερόλες, δοκησίσοφοι, κατά φαντασίαν παντογνώστες που συμβουλεύονται συνεχώς την οθόνη του κινητού τους τηλεφώνου. Εξυπνάκηδες, κενόσοφοι, μωρόσοφοι, φαντασμένοι, ψευτοσοφοί, μελετήσεις, αγαπητέ,αναγνώστη-στρια, το ευφυές «ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΒΛΑΚΕΙΑΣ» του Διονύση Χαριτόπουλου. Μεταξύ άλλων εύστοχων και καυστικών γράφει: «Ένας ικανοποιητικός (και συνάμα πολύ γενικός) ορισμός για την ευφυία διατυπώθηκε από τον Μπερξόν και είναι ότι ευφυία θεωρείται η «ισορροπία ενστίκτων , συναισθημάτων και νόησης». Αντίθετα , η ανισορροπία των ανωτέρω ιδιοτήτων ορίζει την βλακεία{...}Οι έξυπνοι άνθρωποι είναι αισθαντικοί , έχουν μία αδιόρατη θλίψη πάνω τους. Το αντίθετο ισχύει με τον ηλίθιο , που είναι λίγο αδιάβροχος σε αυτά , αφού όσα λιγότερα

ναρκισσιστές, επιδειξιομανείς, υπερφίαλοι στην καταστροφολογική γενικολογία τους νομίζουν ότι φιλοσοφούν άνευ μαλακίας, ενώ αμπελοφιλοσοφούν μετά πολλής μαλακίας και περισσότερης αναίδειας και προκλητικότατης αναισχυμοσύνης.

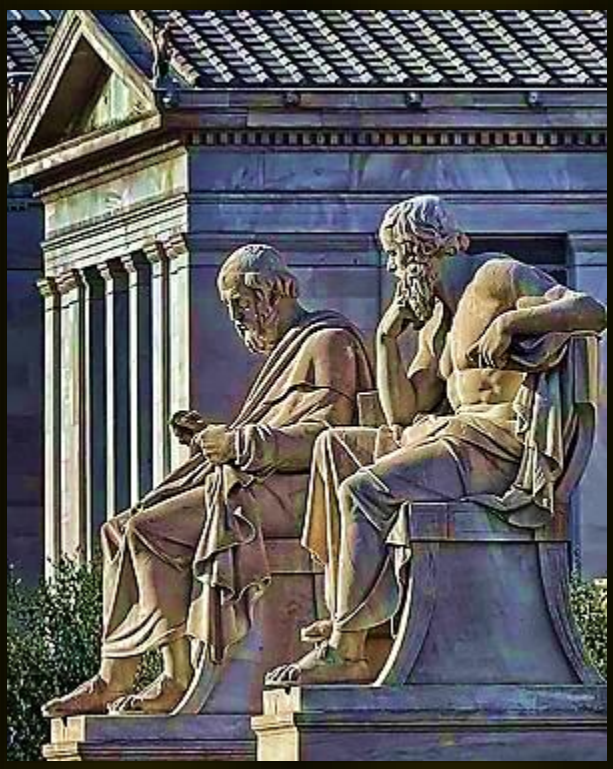
Θα μου πεις ,αντιλέγοντας, δεν είναι όλοι και όλες έτσι. Σύμφωνοι. Ευτυχώς! Η βλακεία έχει μεταλλαχθεί σε τρόπο ζωής, αρκεί να εννοεί τόσα λιγότερα νοιώθει. Είναι όπως λέμε «χοντρόπετσος» δεν «συν-αισθάνεται». Συνήθως αντιλαμβάνεται και θαυμάζει ποσότητες , απτά μεγέθη , χειροπιαστά : ώρες δουλειάς και όχι αποτέλεσμα , μεγάλη ορχήστρα και όχι άκουσμα , πολλά λεφτά , μεγάλο σπίτι , πολύ φαΐ , μεγάλα βυζιά{...} Το πτυχίο δεν είναι πιστοποιητικό ευφυίας. Αν το μυαλό κάποιου φτάνει για να πάρει δίπλωμα

οδήγησης , κατά πάσα πιθανότητα φτάνει και για πάρει ένα δίπλωμα σπουδών. Τα νοητικά απαιτούμενα είναι περίπου ισοδύναμα. Άπαξ και μπορεί να απομνημονεύσει το ΚΟΚ και τα σήματα , το μόνο που χρειάζεται για το «χαρτί» είναι να στρώσει τον κώλο του κάτω , να μουλαρώσει δεόντως και αμέτι μουχαμέτι , έστω και «νύχτα» , θα το πάρει το στραβόχαρτο {...} Το έχουν γράψει ο Κανέτι και παλιότερα ο Λεμπόν : «Οι άνθρωποι που ανήκουν σε μάζες τείνουν προς τη διανοητική τους εξίσωση»{...} Αν το καταφύγιο του ανθρώπου είναι η κοινωνία, του βλάκα είναι η ομάδα, η συσπείρωση με άλλους βλάκες...{...}

Η συσπείρωση αυτή έχει υπερ-πολλαπλασιαστεί τις τελευταίες δεκαετίες εξαιτίας της κατάχρησης του Διαδικτύου και προβάλλεται πολλάκις ως διανόηση και... φιλοσοφία.

Το πρακτικό φιλοσοφείν όμως μάς βοηθά να διακρίνουμε τα ουσιώδη από τα επουσιώδη, με κριτική σκέψη για να μην υποκύψουμε στις σειρήνες της σύγχρονης υλοκρατικής, ατομοκρατικής, ακραία ηδονιστικής κοινωνίας τής αφθονίας και του υπερ-καταναλωτισμού, όπου- βάσει κυρίαρχων προτύπων -το χρήμα, το υπερ-κέρδος και τα υλικά αγαθά έχουν μεγαλύτερη αξία από τον άνθρωπο και τα υψηλά ιδανικά.

Σύμφωνα με τον Bergson «η απώτερη φιλοδοξία της φιλοσοφίας συνίσταται στο να μας καθιστά καλύτερους και πιο δυνατούς», στο «να αισθανόμαστε πιο χαρούμενοι και πιο δυνατοί». Δυνατοί προφανώς εννοεί με ικανοποιητικό βαθμό αυτογνωσίας, αποφασιστικοί, αυθεντικοί. Η Φιλοσοφία –η αγάπη της σοφίας– είναι κατά βάθος η άμυνα εναντίον του μη κατανοητού. «Η Φιλοσοφία μού χάρισε την ετοιμότητα να αντιμετωπίζω οποιαδήποτε στροφή της μοίρας» είπε ο Διογένης και ο Steve Jobs « Θα μπορούσα να ανταλλάξω

όλη μου την τεχνολογία για ένα απόγευμα με τον Σωκράτη». «Η Φιλοσοφία είναι ένας αγώνας για να λυθούν τα μάγια που έχει κάνει η γλώσσα στη σκέψη μας» και «Όταν φιλοσοφείς είναι σαν να προσπαθείς να ανοίξεις ένα χρηματοκιβώτιο με συνδυασμό. Όλες οι μικρές μετατοπίσεις του δίσκου δεν φαίνεται να έχουν αποτέλεσμα. Μόνο όταν όλα μπουν στη θέση τους, η πόρτα ανοίγει»

επίσης «Ο φιλόσοφος πασχίζει να βρει την ελευθερώτρια λέξη, τη λέξη δηλαδή που θα μας επιτρέψει επιτέλους να συλλάβουμε εκείνο που συνεχώς μέχρι τώρα βάραινε στη συνείδησή μας, δίχως να καταλαβαίνουμε πώς» κατά τον Λούντβιχ Βιτγκενστάϊν. «Το να φιλοσοφείς σημαίνει να είσαι καθ' οδόν. Οι ερωτήσεις στη Φιλοσοφία είναι πιο σημαντικές από τις απαντήσεις» τόνισε ο Carl Jaspers και ο Maurice Merleau-Ponty συμπλήρωσε «Η Φιλοσοφία δεν είναι μια ψευδαίσθηση. Είναι η άλγεβρα της ιστορίας».

Φιλοσοφούμε πρακτικά, αρκετοί και αρκετές, στην καθημερινότητά μας, η ίδια η ζωή μας ωθεί με τις εκπλήξεις της και τα προβλήματά της που χωρίς αυτά δεν θα είχε νόημα(«Όποιος δεν έχει πρόβλημα ,έχει πρόβλημα» συνηθίζω να λέω).Όπως μας δίδαξαν και μας διδάσκουν οι παλιότερες δοκιμασμένες στο αμόνι της Ιστορίας δρακογενιές, ως θυμόσοφοι, και ο μεγάλος δάσκαλος Ευάγγελος Παπανούτσος (ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ) η φιλοσοφία είναι συνδεδεμένη με την βιωμένη καθημερινότητα και τα μικρα-μεγάλα προβλήματά της σε αυτόν τον κόσμο τον μικρόν, τον μέγα.

Ένα από τα πρακτικά στοιχεία της Φιλοσοφίας είναι η καθοδήγηση στη λήψης υπεύθυνων προσωπικών αποφάσεων. Η δεοντολογία και η ηθική της αρετής, τις κατευθύνουν ,ώστε να είναι ηθικά σωστές. Ό άνθρωπος, το άτομο γίνεται κοινωνός συλλογικοτήτων, πολίτης, ενεργός, στοχάζεται, ενημερώνεται, μελατά, συζητά γόνιμα, διαχωρίζει πληροφορία-γνώση-σοφία,μαθαίνει,αποφασίζει,μοιράζεται,προσφέρει,δρα υπεύθυνα, διεκδικεί, αγωνίζεται για το δίκιο, δεν χειραγωγείται.

Το βασικότερο όφελος είναι ότι ,συνεχώς και σε βάθος, γνωρίζει τον εαυτό του(ελαττώματα-προτερήματα),διδάσκεται από τα λάθη του, χαίρεται τη ζωή ως δώρο Θεού, δεν μεμψιμοιρεί, δεν γκρινιάζει, δεν παραπονιέται συνεχώς, δεν μοιρολατρεί. Αγαπάει την ευθύνη, δεν έχει μόνο δικαιώματα αλλά και υποχρεώσεις και καθήκοντα. Καθημερινά λέει στον εαυτό του τη ρήση του Νίκου Καζαντζάκη "Ν' αγαπάς

την ευθύνη. Να λες: Εγώ, εγώ μονάχος μου έχω χρέος να σώσω τη γης. Αν δε σωθεί, εγώ φταίω.".

Ας μιμηθούμε τους αρχαίους προγόνους μας που φιλοκαλούσαν μετ' ευτελείας και φιλοσοφούσαν άνευ μαλακίας.

Ερωτηθείς υπό τινος τι τον υιόν διδάξει, είπεν: «Ει μεν θεοίς αυτόν συμβιούν εθέλοις φιλόσοφον, ει δε ανθρώποις ρήτορα.»(Όταν κάποιος ρώτησε τον Αντισθένη τι να σπουδάσει τον γιο του απάντησε: «Αν θέλεις να συμβιώσει με θεούς, φιλόσοφο, αν με ανθρώπους, ρήτορα.») Αντισθένης

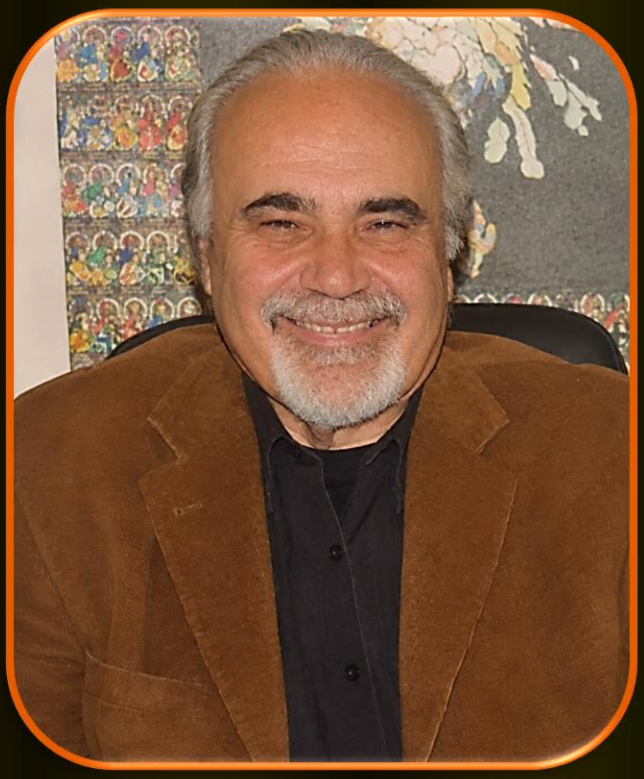
Ο μεν γεωργός, την γην, ο δε φιλόσοφος την ψυχήν εξημεροί. Θεόκριτος.

Παραπομπές:

(1)«φιλοκαλοῦμέν τε γάρ μετ' εὐτελείας καί φιλοσοφοῦμεν ἄνευ μαλακίας» Μετάφραση:«αγαπάμε το ωραίο με απλότητα και φιλοσοφούμε χωρίς μαλθακότητα» φράση του Περικλή που εκφώνησε στον Επιτάφιο λόγο του στον Κεραμεικό για τους πρώτους νεκρούς Αθηναίους του Πελοποννησιακού Πολέμου(Θουκυδίδης (2, 40,1).

(2) μαλακία: ο αυνανισμός, η αποχαύνωση από αυνανισμό, η ηλίθια ή ανούσια πράξη, (συνήθως στον πληθυντικό) ο ανούσιος, βλακώδης λόγος. Συνώνυμα: βλακεία, χαζομάρα, ηλιθιότητα, κουταμάρα.

(3) αμπελοφιλοσοφία: (μειωτικό) ρηχή και πομπώδης θεωρητική συζήτηση χωρίς πρωτότυπα και ουσιαστικά επιχειρήματα, σοφιστεία, ψευτοφιλοσοφία.

Επαμεινώνδας (Νότης)

Πολίτης - Ένας δάσκαλος που δίδαξε Μαθηματικά, αλλά κυρίως την τέχνη να αγαπάς τη ζωή

Υπάρχουν άνθρωποι που περνούν από τις σχολικές αίθουσες αφήνοντας πίσω τους γνώσεις, βαθμούς και αναμνήσεις μαθημάτων. Και υπάρχουν εκείνοι που αφήνουν κάτι πολύ περισσότερο: ένα κομμάτι από τον εαυτό τους, το γέλιο τους, τις ιδέες τους, τον τρόπο με τον οποίο έβλεπαν τον κόσμο. Ο Επαμεινώνδας (Νότης) Πολίτης ανήκε αναμφίβολα στη δεύτερη κατηγορία.

Γεννημένος το 1948, ο Νότης Πολίτης συνδέθηκε από νωρίς με τη Λεόντειο Σχολή, την οποία γνώρισε αρχικά στην οδό Σίνα, για να ολοκληρώσει εκεί τη μαθητική του πορεία στη Νέα Σμύρνη. Η σχέση αυτή έμελλε να αποδειχθεί πολύ βαθύτερη από μια απλή μαθητική ανάμνηση. Μετά τις σπουδές του στο Τμήμα Μαθηματικών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, από όπου αποφοίτησε το 1975, επέστρεψε στη Λεόντειο, αυτή τη φορά από τη θέση του εκπαιδευτικού, για να αφιερώσει εκεί ένα μεγάλο μέρος της ζωής του.

Για δεκαετίες υπηρέτησε τη μαθηματική επιστήμη με συνέπεια, αγάπη και αφοσίωση. Για τον ίδιο, ωστόσο, τα Μαθηματικά δεν ήταν απλώς αριθμοί, τύποι και γεωμετρικά σχήματα. Ήταν ένας ολόκληρος κόσμος σκέψης, αναζήτησης και ανακάλυψης. Η επιστημονική του περιέργεια δεν περιοριζόταν στα όρια της σχολικής ύλης. Η αστρονομία, οι νέες τεχνολογίες και οι εξελίξεις της επιστήμης αποτελούσαν πεδία ενός αδιάκοπου ενδιαφέροντος, που διατηρούσε ζωντανή την επιθυμία του να μαθαίνει και να ανακαλύπτει.

Υπήρξε, μάλιστα, από τους ανθρώπους που διέκριναν εγκαίρως τις δυνατότητες της τεχνολογίας και φρόντιζαν να τις μεταφέρουν στην καθημερινότητα του σχολείου. Η συμβολή του στην εγκατάσταση συστήματος εξοικονόμησης ηλεκτρικής

ενέργειας, καθώς και η συμμετοχή της Λεοντείου σε ευρωπαϊκά προγράμματα, αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα της διάθεσής του να συνδέει τη γνώση με την πράξη και το σχολείο με τις σύγχρονες εξελίξεις. Λάτρης των ηλεκτρονικών υπολογιστών και των οπτικοακουστικών μέσων, αλλά και της καλλιτεχνικής φωτογραφίας, μοιραζόταν πρόθυμα τις γνώσεις του με τους συναδέλφους του, έχοντας πάντα κάτι καινούργιο να προτείνει.

Η σχέση του με τη μάθηση, άλλωστε, δεν σταματούσε στην αίθουσα διδασκαλίας. Η επίσκεψή του στο Διαστημικό Κέντρο της NASA στις Ηνωμένες Πολιτείες ήταν μία ακόμη έκφραση αυτής της αστείρευτης επιστημονικής περιέργειας, την οποία είχε την ευκαιρία να μοιραστεί και με μαθητές και συναδέλφους του. Γιατί ο Νότης δεν ήταν από εκείνους που κρατούν τη γνώση για τον εαυτό τους. Του άρεσε να την προσφέρει, να τη συζητά, να την κάνει αφορμή για νέες αναζητήσεις.

Όσοι τον γνώρισαν, όμως, θυμούνται εξίσου έντονα και τον άνθρωπο πίσω από τον καθηγητή. Τη στεντόρεια φωνή του, το αφοπλιστικό, συχνά καυστικό χιούμορ του, την ευθύτητα και το θάρρος της γνώμης του. Ήταν ένας άνθρωπος χαρούμενος, εξωστρεφής, με έντονη προσωπικότητα και μια χαρακτηριστική αρχοντιά, που συνδύαζε την καλλιέργεια με την ανεπιτήδευτη διάθεση του bon viveur. Του άρεσαν οι καλές παρέες, οι ενδιαφέρουσες συζητήσεις, το καλό φαγητό και οι μικρές απολαύσεις της καθημερινότητας. Ήξερε να προτείνει τα καλύτερα στέκια, εντός και εκτός Ελλάδας, και να μετατρέπει ακόμη και μια απλή έξοδο σε μικρή περιπέτεια.

Και βέβαια, υπήρχαν τα ταξίδια. Μαζί με την αγαπημένη του σύζυγο Ρόη, με την οποία μοιράστηκε σχεδόν μισό αιώνα κοινής ζωής, ταξίδεψαν σε κάθε γωνιά του κόσμου, αναζητώντας νέους τόπους, εικόνες και εμπειρίες. Πολυταξιδεμένοι περιηγητές, με ανοιχτούς ορίζοντες και διάθεση για ανακάλυψη, δεν άφησαν πολλές γωνιές του πλανήτη ανεξερεύνητες. Η θάλασσα, ιδιαίτερα, είχε ξεχωριστή θέση στην καρδιά του. Η αγαπημένη του Εύβοια, η γαλήνη των κυμάτων και η αίσθηση ελευθερίας που προσφέρει το ταξίδι ήταν κομμάτια μιας ζωής που ήθελε να τη ζήσει ολόκληρη, χωρίς εκπτώσεις.

Στις σχολικές εκδρομές, άλλωστε, ο Νότης ήταν κάτι πολύ περισσότερο από ένας συνοδός καθηγητής. Ήταν η ψυχή της παρέας, ο άνθρωπος που μπορούσε να δώσει στις διαδρομές μια διαφορετική διάσταση, με το πηγαίο χιούμορ, τις ιστορίες και την ανεξάντλητη διάθεσή του. Για πολλούς μαθητές και αποφοίτους της Λεοντείου, η μορφή του δεν συνδέεται μόνο με τα Μαθηματικά, αλλά με μια ολόκληρη εποχή της σχολικής τους ζωής.

Τον Σεπτέμβριο του 2026 ο Νότης Πολίτης έφυγε από κοντά μας, αφήνοντας πίσω του τη σύζυγό του Ρόη, τους δύο αγαπημένους του γιους, Σάββα και Χρόνη, συγγενείς,

φίλους, συναδέλφους και πολλές γενιές μαθητών που είχαν την τύχη να τον γνωρίσουν. Η απουσία του είναι αισθητή, όχι μόνο επειδή χάθηκε ένας εξαιρετικός εκπαιδευτικός, αλλά κυρίως επειδή έφυγε ένας άνθρωπος με ξεχωριστή παρουσία, που ήξερε να γεμίζει τον χώρο γύρω του με γνώσεις, ιστορίες, γέλιο και ζωή.

Ίσως, τελικά, η μεγαλύτερη παρακαταθήκη ενός δασκάλου να μην βρίσκεται σε όσα δίδαξε από την έδρα, αλλά σε όσα κατάφερε να εμφυσήσει στους ανθρώπους που συνάντησε. Και ο Νότης Πολίτης δίδαξε, με τον δικό του ξεχωριστό τρόπο, ότι η γνώση δεν έχει τέλος, ότι η περιέργεια είναι προϋπόθεση της δημιουργίας, ότι το χιούμορ είναι πολύτιμο αντίδοτο στις δυσκολίες και ότι η ζωή αξίζει να τη γεύεσαι με όλες σου τις αισθήσεις. Γιατί ο Νότης μπορεί να έφυγε από το ταξίδι της ζωής, αλλά όσα άφησε πίσω του εξακολουθούν να ταξιδεύουν μέσα από τις αναμνήσεις όσων τον αγάπησαν και τον εκτίμησαν.

Καλό ταξίδι!

ΩΔΗ ΣΤΟΝ ΝΟΤΗ ΜΑΣ... «το έπαθλο που αποζήτησες το έχεις σηκώσει»

του Απόστολου Ζυγόπουλου

Όπως με τα όπλα του συνονόματού σου Επαμεινώνδα

στεφανώθηκε η Βοιωτία,

η Ελλάδα ολόκληρη κέρδισε την ελευθερία της,

κι άφησε πίσω του δύο κόρες αθάνατες:

τη νίκη στα Λεύκτρα και τη νίκη στη Μαντίνεια,

έτσι κι εσύ ,με τα δικά σου όπλα, Νότη μας αγαπημένε,

(τη βαθιά γνώση της επιστήμης των Μαθηματικών-έμαθες από νωρίς να μετράς τις διαστάσεις: πέντε επί νύχτα και μέρα ,κατάφαση στην ομορφιά της ζωής, ένα προσκύνημα στο φως η ζήση-

Την αγάπη για τους μαθητές, το δηκτικό-αφοπλιστικό σου χιούμορ, το θάρρος της γνώμης σου,

και την αρχοντιά που την κληρονόμησες από τα γενοφάσκια σου-Πολίτης γαρ εκ καταγωγής)

κόσμησες με τη διδασκαλία και τις παιδαγωγικές σου πρωτοβουλίες

την αγαπημένη μας Λεόντειο Σχολή Νέας Σμύρνης για δεκαετίες

κι άφησες πίσω σου δυό υπέροχους, ταλαντούχους γιους:

τον Σάββα και τον Χρόνη(αυτοί είναι οι μεγάλες σου νίκες)

κι η πιο μεγάλη ,η αγαπημένη σου σύζυγος Ρόη, αρχόντισσα κι αυτή,

-μισό αιώνα μαζί-ανακαλύψατε την ουσία του συζείν, συνυπάρχειν, συνδημιουργείν,

συνταξιδεύειν (πολυταξιδεμένοι περιηγητές όλου του κόσμου- και πού δεν πήγατε- σε όλες τις ηπείρους)

κι έφυγες νικητής για κει που δεν έχει καθημερνές και σχόλες.

Ακόμα θυμάμαι τις συζητήσεις μας για τις ταξιδιωτικές εμπειρίες σας (έκλεβα ιδέες)

και κάποιες μικρές εξορμήσεις που πραγματοποιήσαμε μαζί με φίλους και συναδέλφους.

Πρωτοπόρος -λάτρης της τεχνολογίας-στα οπτικοακουστικά συστήματα, στην καλλιτεχνική φωτογραφία, στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές,

μοιραζόσουν απλόχερα τις γνώσεις σου με εμάς τους «ανίδεους» ή τους «ημιμαθείς».

Με τη στεντόρεια φωνή σου- τα λόγια σου αρχιπέλαγος- και με το καυστικό σου χιούμορ μάς έκανες να γελάμε, να γελάμε...

Ήσουν χαρούμενος ,γελαστός ,με θέληση για ζωή ,την ρουφούσες ως το μεδούλι.

Εκλεκτός καλοφαγάς, πάντα μας συμβούλευες σε ποια στέκια να πάμε ,εντός και εκτός Ελλάδας, για καλό φαγητό.

Σου άρεσε ν' ακούς την κρυφή φωνή της θάλασσας

να δροσίζεις την ψυχή σου στων κυμάτων τον υγρό ανασασμό, εκεί στην αγαπημένη σου Εύβοια,

τη χάρτινη βάρκα την παιδική κουβαλούσες πάντα στις βαλίτσες σου.

Κοσμοπολίτης, bon viveur, ήπιες τη ζωή σε κρυστάλλινο ποτήρι, λίγα μέρη άφησες... αταξίδευτα, αλλά ο «κόσμος» ωκεανός ανεξερεύνητος...

Ως το Space Center της ΝΑΣΑ έφτασες, ψηλά στ΄αστέρια- και το μοιράστηκες κι αυτό με μαθητές και συναδέλφους.

Έφυγες με αξιοπρέπεια ,σιωπηρά, άγκυρα έριξες, μας άφησες μόνους στο όνειρο της ζωής να φιλοσοφούμε και να ταξιδεύουμε με λόγια των ποιητών:

«Πού πάμε; Τι ζητούμε;

Στης γης την άκρη, πέρα,

μ' ένα σκαρί που τρέχει

νυχτιάτικα και μέρα...»

Για σένα ,αγαπημένε μας Νότη...που στους ουρανούς σου έκαψες όλα τα φεγγάρια... που ηχογραφείς τώρα τους ήχους της σιωπής...

«Oh captain!my captain! Το φοβερό ταξίδι σου έχει τελειώσει

Το πλοίο βάσταξε κάθε βιτσιά, το έπαθλο που αποζήτησες το έχεις σηκώσει

Το λιμάνι είναι κοντά, ακούς τις καμπάνες...»

«Καλό ταξίδι, αλαργινό καράβι μου, στου απείρου

και στης νυχτός την αγκαλιά, με τα χρυσά σου φώτα!

Να ’ μουν στην πλώρη σου ήθελα, για να κοιτάζω γύρου

σε λιτανεία να περνούν τα ονείρατα τα πρώτα».

Με αγάπη κι εκτίμηση

φίλος και συνάδελφος, Αποστόλης Ζυγόπουλος.

Ψυρρή: Μια γειτονιά με ιστορία, μόρτηδες, κουτσαβάκηδες και μεγάλες προσωπικότητες της παλιάς Αθήνας - Από την αρχαία Αθήνα στη διαμόρφωση της ιστορικής συνοικίας

Η ιστορία του Ψυρρή χάνεται στα βάθη των αιώνων. Η συνοικία συγκαταλέγεται στις παλαιότερες της Αθήνας και η απαρχή της ανάγεται στους χρόνους του Περικλή και της αθηναϊκής ακμής, όταν η περιοχή βρισκόταν εντός του Θεμιστόκλειου Τείχους. Μπορεί τότε να μην είχε ακόμη αποκτήσει τη σημερινή της ονομασία, αποτελούσε όμως ήδη μια ζωντανή κυψέλη ανθρώπων, οι οποίοι επί αιώνες οικοδομούσαν εδώ τις κατοικίες τους και λάτρευαν τους θεούς τους.

Η πορεία της συνοικίας, όπως και ολόκληρης της Αθήνας, δεν υπήρξε πάντοτε αδιάλειπτη. Κατά τους μεταχριστιανικούς αιώνες, οι αβαροσλαβικές επιδρομές ανάγκασαν τους κατοίκους να εγκαταλείψουν τις εστίες τους και να αναζητήσουν προστασία στο εσωτερικό της πόλης, γύρω από τη Βιβλιοθήκη του Αδριανού. Για περίπου πέντε αιώνες η περιοχή πέρασε στην αφάνεια,

ακολουθώντας τη γενικότερη παρακμή της Αθήνας. Η αναγέννηση άρχισε να διαφαίνεται τον 11ο αιώνα, όταν ο Βυζαντινός αυτοκράτορας Βασίλειος Β΄ ο Βουλγαροκτόνος επισκέφθηκε την πόλη για να προσκυνήσει την Παναγία την Αθηνιώτισσα, δηλαδή τον Παρθενώνα, ο οποίος είχε πλέον μετατραπεί σε χριστιανικό ναό. Η Αθήνα άρχισε σταδιακά να ανακτά τη ζωή της και οι κάτοικοι που είχαν εγκαταλείψει το Ψυρρή επέστρεψαν στην παλιά τους γειτονιά, δίνοντάς της και πάλι πνοή. Νέες, μικρές κατοικίες οικοδομήθηκαν πάνω σε αρχαία δάπεδα, τοιχία και φρεάτια, ενώ η πολεοδομική διάταξη της περιοχής διατήρησε σε μεγάλο βαθμό την παλιά της μορφή μέχρι τους νεότερους χρόνους.

Πλατεία Ηρώων, τέλη 19ου αρχές 20ου αιώνα

Η συνοικία απέκτησε τη σημερινή της πολεοδομική φυσιογνωμία το 1835, όταν η διάνοιξη των οδών Ερμού, Αθηνάς και Πειραιώς διαμόρφωσε τα νέα όριά της. Η διάνοιξη της Ερμού έγινε σύμφωνα με το σχέδιο πόλης που είχαν εκπονήσει το 1833 οι αρχιτέκτονες Σταμάτης Κλεάνθης και Έντουαρντ Σάουμπερτ. Μέχρι τότε, κατά την οθωμανική περίοδο, η επικράτεια του Ψυρρή ήταν πολύ ευρύτερη και περιλάμβανε περιοχές που σήμερα ανήκουν στο Μοναστηράκι, εκτεινόμενη προς το Θησείο και τα όρια της Πλάκας. Με τη νέα χάραξη, η συνοικία αποκόπηκε από το νότιο τμήμα της, το οποίο σταδιακά απέκτησε ξεχωριστή ταυτότητα.

Σήμερα, το Ψυρρή αποτελεί μια σχεδόν τετραγωνική περιοχή του ιστορικού κέντρου, βορειοδυτικά της πλατείας Μοναστηρακίου. Κεντρικό σημείο αναφοράς της είναι η πλατεία Ψυρρή, γνωστή και ως πλατεία Ηρώων, από την οποία ξεκινούν πέντε βασικοί δρόμοι: η Μιαούλη, η Καραϊσκάκη, η Αγίων Αναργύρων, η Αριστοφάνους και η Αισχύλου.

Από πού προέρχεται το όνομα Ψυρρή;

Η ακριβής εποχή κατά την οποία καθιερώθηκε το τοπωνύμιο δεν είναι γνωστή. Οι αθηναιογράφοι το τοποθετούν στους μεσαιωνικούς χρόνους, χωρίς να προσδιορίζουν συγκεκριμένη χρονολογία. Είναι, πάντως, βέβαιο ότι το όνομα υπήρχε κατά την οθωμανική περίοδο, όταν η περιοχή αναφερόταν ως «πλάτωμα Ψυρρή», ένα από τα οκτώ πλατώματα της Αθήνας, και αργότερα ως «μαχαλάς Ψυρρή».

Μία από τις παλαιότερες γραπτές αναφορές στη συνοικία εντοπίζεται ήδη το 1678, στο βιβλίο του Γάλλου γιατρού Σπον, με τίτλο «Ταξίδι σε Ιταλία, Δαλματία, Ελλάδα και Ανατολή», όπου το Ψυρρή καταγράφεται ως ένα από τα οκτώ πλατώματα της Αθήνας.

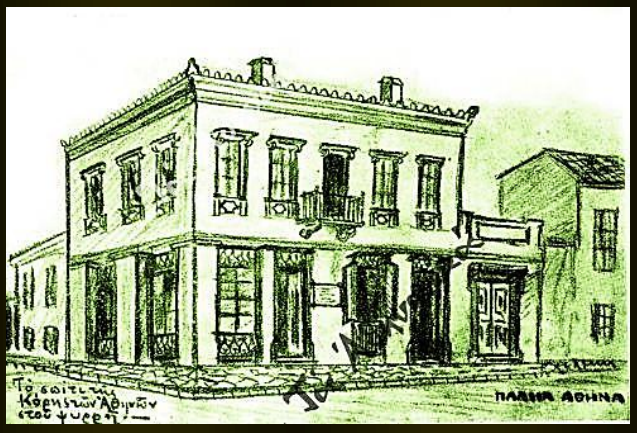
Για την προέλευση της ονομασίας έχουν διατυπωθεί κατά καιρούς διάφορες ερμηνείες. Η επικρατέστερη, σύμφωνα με τον πολεοδόμο και αρχιτέκτονα Κώστα Μπίρη, συνδέει το όνομα με το κτητορικό επώνυμο του ιδρυτή της εκκλησίας του Αγίου Αθανασίου Ψυρή και της ομώνυμης βρύσης. Το επώνυμο αυτό προερχόταν από τη νήσο Ψύρα ή Ψυρία, δηλαδή τα σημερινά Ψαρά, και δήλωνε την καταγωγή του από το νησί.

Μια διαφορετική ερμηνεία διατυπώνει ο αθηναιογράφος Κώστας Καζαντζής – Ζαμανίκος. Σύμφωνα με τη δική του εκδοχή, ο «Ψυρρής» ενδέχεται να ήταν το παρεπώνυμο ενός ισχυρού φεουδάρχη και μεγάλου οικοπεδοφάγου της παλιάς Αθήνας, ο οποίος, χωρίς τίτλους ή νόμιμα δικαιώματα, κατέλαβε την περιοχή «με το παλληκαριάτικο» και έγινε ιδιοκτήτης της.

Σε κάθε περίπτωση, οι σχετικές ιστορικές αναφορές επισημαίνουν ότι η ορθή γραφή είναι «Ψυρρή» ή «Ψυρή» και όχι «Ψειρή», όπως τη συναντάμε στον ιστορικό Καμπούρογλου. Η ονομασία, επομένως, δεν έχει σχέση με το παράσιτο «ψείρα» ούτε με τα λιγδωμένα κουτσαβάκια που αργότερα έμελλε να κυριαρχήσουν στους δρόμους της.

Η οικία Μακρή, ο λόρδος Βύρωνας και οι πρώτες προσωπικότητες της συνοικίας

Το Ψυρρή υπήρξε τόπος κατοικίας και για πρόσωπα που άφησαν το δικό τους αποτύπωμα στην ιστορία της Αθήνας. Στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, μάλιστα, εδώ διέμενε ο Άγγλος ποιητής και φιλέλληνας λόρδος Βύρωνας, φιλοξενούμενος στην οικία του Άγγλου υποπρόξενου Θεόδωρου

Μακρή. Στο σπίτι αυτό γνώρισε τη Θηρεσία Μακρή, την οποία ερωτεύτηκε, συνδέοντας έτσι τη συνοικία με μία από τις γνωστότερες ερωτικές ιστορίες της εποχής.

Η παρουσία εύπορων Ελλήνων της διασποράς αποτελούσε επίσης χαρακτηριστικό της κοινωνικής φυσιογνωμίας του Ψυρρή. Ανάμεσά τους συγκαταλεγόταν ο ηγεμόνας της Ουγγροβλαχίας Ιωάννης Καρατζάς, ο οποίος, όπως και άλλοι οικονομικά ισχυροί Έλληνες, επέλεξε την περιοχή για την ανέγερση της μόνιμης κατοικίας του. Η εικόνα της συνοικίας, ωστόσο, ήταν γεμάτη αντιθέσεις: δίπλα στα αρχοντικά και τις κατοικίες των εύπορων οικογενειών υπήρχαν μικρά δωμάτια και φτωχικές

τρώγλες, όπου ζούσε ένα μεγάλο μέρος του αθηναϊκού πληθυσμού.

Οι κουτσαβάκηδες, οι μόρτηδες και οι τραμπούκοι της παλιάς Αθήνας

Μετά την απελευθέρωση και τη συγκρότηση του νέου ελληνικού κράτους, το Ψυρρή απέκτησε έναν ιδιαίτερο χαρακτήρα, καθώς εξελίχθηκε σε τόπο διασκέδασης, αλλά και σε ένα από τα πιο περιβόητα κέντρα της αθηναϊκής παρανομίας. Οι ταβέρνες και τα καπηλειά της προσέλκυαν ανθρώπους από όλες τις κοινωνικές τάξεις, από βασιλιάδες και υπουργούς μέχρι εμπόρους, εργάτες και περιθωριακούς τύπους της εποχής.

Στους δρόμους της συνοικίας, ωστόσο, κυριαρχούσαν οι κουτσαβάκηδες, οι μόρτηδες και οι τραμπούκοι. Ειδικότερα, από το 1862 έως το 1897 το Ψυρρή θεωρείται το βασικό τους άντρο. Η λέξη «κουτσαβάκης» αποδίδεται στον Δημήτριο Κουτσαβάκη, έναν καβγατζή δεκανέα του ιππικού που έδρασε επί Όθωνα. Οι πρώτοι κουτσαβάκηδες της Αθήνας ήταν Αϊβαλιώτες, οι οποίοι αρχικά είχαν εγκατασταθεί στη Σύρο. Αργότερα, όταν η Αθήνα έγινε πρωτεύουσα, Αϊβαλιώτες και Συριανοί μάγκες εγκαταστάθηκαν στο Ψυρρή, μεταφέροντας μαζί τους τις συνήθειες και τον ιδιαίτερο τρόπο ζωής τους.

Η χαρακτηριστική τους εμφάνιση ήταν αναγνωρίσιμη. Ακούρευτα, λαδωμένα μαλλιά, στριφτό μουστάκι, μαύρο σακάκι με φορεμένο μόνο το αριστερό μανίκι, ώστε το δεξί χέρι να μένει ελεύθερο για να τραβήξει τον σουγιά στην πρώτη προσβολή, και πουκάμισο συνήθως λευκό ή μαύρο. Στη μέση φορούσαν κόκκινο ζωνάρι, όπου έκρυβαν τα όπλα τους, ενώ το παντελόνι τους είχε κάθετη ρίγα και τα παπούτσια τους ήταν ψηλοτάκουνα, με μυτερή άκρη. Στο κεφάλι φορούσαν καβουράκι με βαρύ πένθος, προσποιούμενοι ότι θρηνούσαν κάποιον δικό τους που είχε χαθεί σε καβγά. Το κομπολόι συμπλήρωνε την εικόνα, ενώ το βάδισμά τους ήταν βαρύ και επίτηδες στραβό, σαν να κουβαλούσαν μόνιμα τα σημάδια κάποιας συμπλοκής.

Δίπλα τους κινούνταν οι μόρτηδες και οι τραμπούκοι, οι οποίοι δεν είχαν ιδιαίτερα ενδυματολογικά γνωρίσματα. Μπορεί να απέφευγαν τις φανερές συμπλοκές και τα μαχαιρώματα, η παρουσία τους όμως ήταν εξίσου αισθητή. Αναλάμβαναν να «καθαρίζουν» σιωπηλά, εξαφανίζονταν στο

σκοτάδι και συχνά λειτουργούσαν ως εκτελεστικά όργανα πολιτικών παραγόντων. Η αστυνομία δυσκολευόταν να τους αντιμετωπίσει, καθώς πολλοί απολάμβαναν την προστασία κομματικών κύκλων.

Την κατάσταση αυτή περιγράφει με χαρακτηριστικό τρόπο ο δημοσιογράφος και διηγηματογράφος Ιωάννης Κονδυλάκης στο έργο του «Οι Άθλιοι των Αθηνών», αναφερόμενος στην ασυλία ενός κακοποιού ήρωα: «...είχε σκεφθεί να τον ξεκάμει δολοφονικώς, αλλ΄ έπειτα απέρριψε την ιδέαν ταύτην. Ουχί διότι εφοβείτο τον νόμον· όταν όλοι σχεδόν οι βουλευταί Αττικής σε προστατεύουν και όσοι δεν σε προστατεύουν, επιδιώκουν τη φιλίαν σου, όταν έχεις την γνωριμίαν και το θάρρος των υπουργών, οίτινες γνωρίζουν τι δύνασαι να κάμης εις μίαν εκλογήν ή μίαν διαδήλωσιν, ο νόμος και η δικαιοσύνη είναι κοροφέξαλα...».

Η πολιτική αξιοποίηση των κουτσαβάκηδων εντάθηκε ιδιαίτερα μετά την εκθρόνιση του Όθωνα, όταν τα κόμματα άρχισαν να τους χρησιμοποιούν συστηματικά ως τραμπούκους για τις εκλογές και τις πολιτικές τους αντιπαραθέσεις. Η δράση τους δεν περιοριζόταν στις συμπλοκές και τις απειλές. Οργάνωναν ληστείες και επιδρομές εναντίον εμπόρων, ενώ δεν ήταν σπάνιο να καταλήγουν ακόμη και σε δολοφονίες. Έτσι, το Ψυρρή μετατράπηκε σε μία από τις πιο επικίνδυνες συνοικίες της Αθήνας.

Συμπλοκές, τραυματισμοί και φόνοι αποτελούσαν σχεδόν καθημερινά περιστατικά. Ακόμη και το πέρασμα από την πλατεία Ηρώων απαιτούσε προσοχή, με τους κατοίκους να σταυροκοπιούνται πριν τη διασχίσουν. Η ονομασία της πλατείας, βέβαια, προέρχεται από τις οδούς που καταλήγουν σε αυτήν και φέρουν ονόματα ηρώων της Επανάστασης του 1821. Ο Κονδυλάκης, ωστόσο, σχολιάζει σκωπτικά ότι ο δήμαρχος Σκούφος την ονόμασε έτσι «δια να κολακεύση την παντοδύναμον τραμπουκαρίαν»!

Η υπόθεση Πατσίφικο και τα Παρκερικά

Ένα από τα σημαντικότερα γεγονότα που συνέδεσαν το Ψυρρή με τη νεότερη ελληνική ιστορία ήταν η υπόθεση του Δον Πατσίφικο, η οποία εξελίχθηκε σε σοβαρό διπλωματικό

επεισόδιο και έμεινε γνωστή ως «Παρκερικά».

Το σχετικό περιστατικό συνδέεται με το Πάσχα και το έθιμο της καύσης του ομοιώματος του Ιούδα. Στις 4 Απριλίου 1849, τη δεύτερη ημέρα του Πάσχα, οι κάτοικοι των αθηναϊκών συνοικιών είχαν συγκεντρωθεί στις πλατείες για να παρακολουθήσουν την παραδοσιακή καύση. Το ομοίωμα δεν ήταν απλώς ένα ανδρείκελο, αλλά συνοδευόταν και από πυροτέχνημα, το οποίο ακουγόταν σε μεγάλη απόσταση. Μάλιστα, υπήρχε ένας άτυπος ανταγωνισμός μεταξύ των γειτονιών για το ποια θα παρουσίαζε τον πιο εντυπωσιακό και «βροντερό» Ιούδα.

HOUSE OF DON PACIFICO, AFTER THE SACKING.

Εκείνη τη χρονιά, όμως, η καύση είχε απαγορευτεί, προκειμένου να μην προσβληθεί ο Ισπανοεβραίος και Άγγλος υπήκοος βαρόνος Ρότσιλντ, μέλος της ακολουθίας του Όθωνα. Η απαγόρευση προκάλεσε έντονες αντιδράσεις και ο θρησκευτικός φανατισμός οδήγησε το εξαγριωμένο πλήθος εναντίον της οικίας του Δον Πατσίφικο, Άγγλου υπηκόου εβραϊκής καταγωγής. Το σπίτι του υπέστη σχεδόν ολοκληρωτική καταστροφή. Ο ίδιος απαίτησε στη συνέχεια υπέρογκη αποζημίωση για την απώλεια πολύτιμων κειμηλίων που ισχυριζόταν ότι φυλάσσονταν στην κατοικία του.

Στο πλευρό του στάθηκε ο Άγγλος πρέσβης Ουάις, ενώ η υπόθεση έφτασε μέχρι τον αποκλεισμό των ελληνικών λιμανιών από τον αγγλικό στόλο. Για σχεδόν έναν χρόνο η Ελλάδα προσπαθούσε να πετύχει την άρση του αποκλεισμού και να περιορίσει τις οικονομικές απαιτήσεις του Πατσίφικο, χωρίς επιτυχία. Τον Μάρτιο του 1850 ο αγγλικός στόλος αποχώρησε, αφού προηγουμένως η ελληνική κυβέρνηση αναγκάστηκε να καταβάλει στον Πατσίφικο ολόκληρη την αποζημίωση που απαιτούσε. Έκτοτε, το όνομα του Ψυρρή συνδέθηκε και με εκείνο το διπλωματικό επεισόδιο.

Ο πετροπόλεμος και οι ανυπότακτοι του Ψυρρή

Η πολεμική διάθεση των κατοίκων και των νεαρών της συνοικίας δεν περιοριζόταν στις συμπλοκές των κουτσαβάκηδων. Μετά την Επανάσταση του 1821, όταν οι πολεμικές συγκρούσεις έπαψαν, πολλοί παλιοί

αγωνιστές αναζητούσαν τρόπους να εκτονώσουν το πολεμικό τους μένος. Έτσι, όπως γράφει η ιστορικός τέχνης και ξεναγός Άρτεμις Σκουμπουρδή, ανακάλυψαν τον πετροπόλεμο, ο οποίος με τον καιρό εξελίχθηκε σχεδόν σε εθνικό αγώνισμα.

Κάθε αθηναϊκή γειτονιά είχε τη δική της ομάδα και εκείνη του Ψυρρή ήταν από τις πιο ξακουστές. Οι αναμετρήσεις γίνονταν συνήθως έξω από το κέντρο της πόλης, με συχνότερο πεδίο συγκρούσεων την περιοχή ανάμεσα στο Ψυρρή και το Μεταξουργείο.

Η λειψυδρία, ο Σωτηράκης Καρρόρης και η χολέρα του 1854

Η παλιά Αθήνα αντιμετώπιζε, παράλληλα, σοβαρά προβλήματα καθημερινής επιβίωσης. Ένα από τα μεγαλύτερα ήταν η λειψυδρία. Το Αδριάνειο Υδραγωγείο αδυνατούσε να καλύψει επαρκώς τις ανάγκες της πόλης, ενώ ο Κηφισός και ο Ιλισός κινδύνευαν να στερέψουν. Οι λιγοστές κοινόχρηστες κρήνες δεν επαρκούσαν για την υδροδότηση των συνοικιών.

Στο Ψυρρή υπήρχε η βρύση του Τάτση, που ανήκε στην ομώνυμη οικογένεια και εξυπηρετούσε περιορισμένο αριθμό κατοίκων. Η βρύση συνδεόταν με τη μεταγενέστερη ονομασία της οδού Τάτση ή Τάκη. Οι περίοδοι ανομβρίας διαδέχονταν η μία την άλλη και οι κάτοικοι περίμεναν με αγωνία τη βροχή.

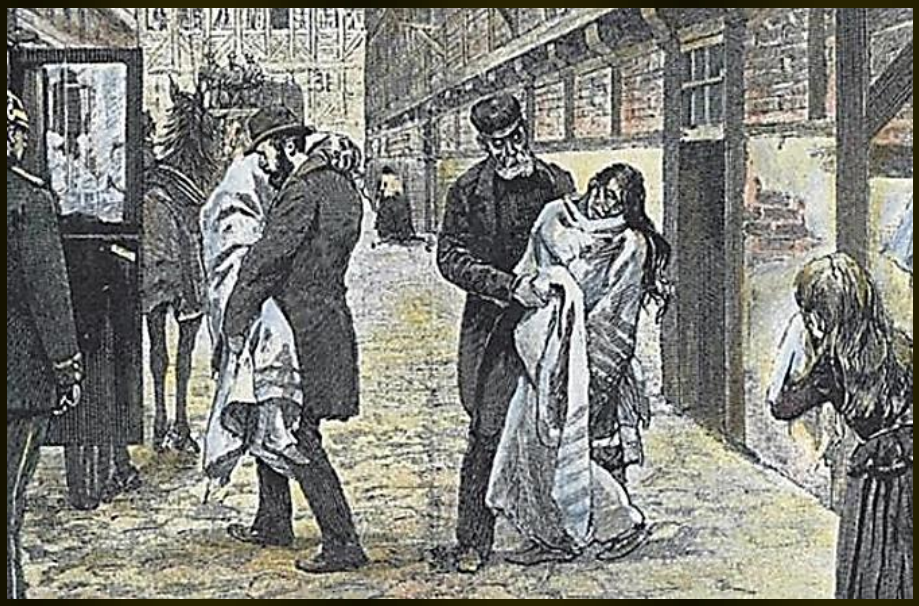
Μέσα σε αυτές τις συνθήκες αναδείχθηκε ένας ιδιότυπος τοπικός ήρωας: ο Σωτηράκης Καρρόρης, μια προσωπικότητα που έμοιαζε να συνδυάζει τον βροχοποιό με τον θαυματοποιό. Η φήμη του βασιζόταν σε μια παράξενη συνήθεια. Προσευχόταν και στη συνέχεια έπεφτε ντυμένος στα λιγοστά νερά του Κηφισού. Σύμφωνα με τις αφηγήσεις της εποχής, αμέσως μετά άνοιγαν οι ουρανοί και ξεσπούσε δυνατή νεροποντή. Το γεγονός γινόταν πρωτοσέλιδο στις εφημερίδες, οι οποίες σχολίαζαν με χιούμορ το «θαύμα» του:

«Ο ευσεβής Σωτηράκης Καρρόρης εθαυματούργησε και φέτος εις την γενομένην χθες ραγδαίαν βροχήν ως ο άλλος προφήτης Ηλίας με την διαφοράν ότι ο μεν Προφήτης εδέετο του Θεού να μη βρέξη και δεν έβρεχε. Ο δε Σωτηράκης πίπτει ενδεδυμένος τα ρούχα του εις τον ποταμόν της Κολοκυνθούς και.... βρέχει αμέσως!...».

Η συνοικία αποκτούσε έτσι έναν ακόμη ιδιαίτερο ήρωα, σε μια εποχή κατά την οποία η καθημερινότητα των κατοίκων ήταν γεμάτη αντιξοότητες.

Η μεγαλύτερη, όμως, δοκιμασία ήρθε το 1854, όταν η χολέρα έπληξε την Αθήνα. Η επιδημία έμεινε γνωστή ως «ξένη του 1854»

και μεταφέρθηκε στη χώρα από Αγγλογάλλους στρατιώτες που έφτασαν στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια του Κριμαϊκού Πολέμου. Η παρουσία τους είχε ως σκοπό την τιμωρία της Ελλάδας, επειδή είχε συμπαρασταθεί στη Ρωσία, παίρνοντας ουσιαστικά θέση εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και των συμμάχων της, της Γαλλίας και της Βρετανίας. Οι στρατιώτες αποβιβάστηκαν με πλοία στον Πειραιά.

Η υποδοχή τους από τους συγκεντρωμένους κατοίκους δεν ήταν καθόλου φιλική. Οι Ψυρριώτες και οι κάτοικοι της Πλάκας τούς προκαλούσαν και τους προπηλάκιζαν, φωνάζοντας: «Αν σας βαστάει Φράγκοι, εβγάτε στη στεριά, που θα ΄βρετε της Πλάκας και του Ψυρρή παιδιά».

Η αντίσταση, ωστόσο, δεν κράτησε πολύ. Η χολέρα εξαπλώθηκε σε ολόκληρη την πόλη, σκορπίζοντας τον θάνατο και τη δυστυχία. Το Ψυρρή, ως πυκνοκατοικημένη συνοικία, γνώρισε ιδιαίτερα σκληρές στιγμές. Ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, που συνδέθηκε βαθιά με τη γειτονιά, αποτύπωσε αργότερα το εφιαλτικό τοπίο στο διήγημά του «Η χολεριασμένη», μεταφέροντας την αγωνία ενός ανθρώπου που βρίσκεται μόνος, άρρωστος και αβοήθητος: «Εκαθόμουν στην ενορία των Αγίων Αποστόλων, σ΄ ένα στενό σοκάκι, στην Ακρόπολη αποκάτω. Είχα το παιδί στην κούνια, κ΄ έκλαιε. Εγώ υπόφερνα απ΄ τους πόνους της αρρώστιας, κ΄ εδίψαγα φοβερά. Εφώναζα να ΄ρθη κανένας. Εζητούσα ένα ποτήρι νερό για έλεος. Κανένας δεν ήρχετο...».

Η επιδημία δημιούργησε τραγικές συνθήκες, αλλά και περιστατικά που έμειναν στη λαϊκή μνήμη. Οι μόρτηδες είχαν αναλάβει τη μεταφορά των νεκρών. Με κάρα φορτωμένα με ασβέστη συγκέντρωναν τα πτώματα από τους δρόμους και τα μετέφεραν σε ομαδικούς τάφους. Καμιά φορά, όμως, η βιασύνη και η εξάντληση οδηγούσαν σε απίστευτες παρεξηγήσεις.

Ο πολιτικός και συγγραφέας Επαμεινώνδας Στασινόπουλος καταγράφει ένα χαρακτηριστικό ευτράπελο περιστατικό. Οι μεταφορείς, από κεκτημένη ταχύτητα, πέρασαν έναν μεθυσμένο για νεκρό και τον φόρτωσαν στο κάρο μαζί με τα πτώματα. Όταν, εξαιτίας του τραντάγματος, εκείνος συνήλθε και άρχισε να βγάζει γοερές κραυγές, οι μόρτηδες τρομοκρατήθηκαν και άρχισαν να τρέχουν, πιστεύοντας πως κάποιος από τους νεκρούς είχε επιστρέψει στη ζωή. Ο πανικός μεταδόθηκε γρήγορα στη γειτονιά και χρειάστηκε η επέμβαση της αστυνομίας για να αποκατασταθεί η τάξη.

Ο Δημήτριος Μπαϊρακτάρης και το τέλος της κυριαρχίας των κουτσαβάκηδων

Με το πέρασμα των χρόνων η χολέρα υποχώρησε, όμως η φήμη του Ψυρρή ως άντρου των κουτσαβάκηδων, των μόρτηδων και των τραμπούκων παρέμενε. Για μεγάλο διάστημα κανείς δεν φαινόταν ικανός να επιβάλει την τάξη στην περιοχή. Αυτό άλλαξε με την εμφάνιση του Δημητρίου Μπαϊρακτάρη, του περιβόητου αστυνομικού διευθυντή Αθηνών και Πειραιώς, ο οποίος, σύμφωνα με τις σχετικές αφηγήσεις, τοποθετήθηκε προσωπικά από τον Χαρίλαο Τρικούπη με αποστολή να καθαρίσει τη συνοικία και να διευκολύνει το αναπτυξιακό έργο της κυβέρνησης.

Ο Μπαϊρακτάρης αντιμετώπισε τους κουτσαβάκηδες με έναν τρόπο που προσέβαλλε ευθέως την εικόνα και την περηφάνια τους. Τους κούρευε με την ψιλή, τους ξύριζε τα μουστάκια –κάτι που θεωρούνταν μεγάλη προσβολή–, τους έκοβε το αριστερό μανίκι που άφηναν αφόρετο,

καθώς και τις μυτερές άκρες των ψηλοτάκουνων παπουτσιών τους. Στη συνέχεια τους περιέφερε στους καφενέδες της πλατείας Ψυρρή, σε ώρες που υπήρχε πολύς κόσμος, εκθέτοντάς τους δημόσια στον εξευτελισμό. Η επιχείρηση του Μπαϊρακτάρη, η οποία σύμφωνα με τις αναφορές ολοκληρώθηκε μέσα σε περίπου έναν μήνα, έβαλε τέλος στην κυριαρχία τους και περιόρισε δραστικά τη δράση τους. Η περίοδος των κουτσαβάκηδων στο Ψυρρή άρχισε έτσι να περνά οριστικά στην ιστορία.

Οι ταβέρνες, τα καπηλειά και η κοινωνική ζωή της παλιάς συνοικίας

Παρά τη φήμη της για την παραβατικότητα, η συνοικία υπήρξε συγχρόνως ένας από τους σημαντικότερους τόπους κοινωνικής συνάντησης και διασκέδασης της παλιάς Αθήνας. Ήδη από τα πρώτα χρόνια του ελληνικού κράτους, οι ταβέρνες και τα καπηλειά του Ψυρρή αποτελούσαν πόλο

έλξης για ανθρώπους όλων των κοινωνικών τάξεων. Ο βασιλιάς Όθωνας και ο διάδοχός του Γεώργιος Α΄ συγκαταλέγονταν στους συχνούς επισκέπτες της περιοχής. Ο Όθωνας είχε ιδιαίτερη αδυναμία στην ταβέρνα «Του Γιαβρούμ», ενώ ο Γεώργιος Α΄ προτιμούσε τη ρετσίνα που προσέφεραν τα μικρά ταβερνάκια της συνοικίας.

Ανάμεσα στις γνωστότερες ταβέρνες της εποχής συγκαταλέγονταν εκείνες του «Ζώη», του «Σαλίγκαρου», του «Τασούλη» και του «Χρυσού». Ξεχωριστή θέση κατείχε και το περίφημο «Καφέ-Αμάν», το οποίο βρισκόταν δίπλα στο ιστορικό θέατρο του Μπούκουρα. Τη ζωή στα στέκια αυτά συμπλήρωναν οι κανταδόροι και οι πλανόδιοι μουσικοί, οι οποίοι περιφέρονταν στις γειτονιές και έμπαιναν στις ταβέρνες για να παίξουν μουσική και να τραγουδήσουν. Έτσι, η καθημερινότητα της συνοικίας αποκτούσε έναν ιδιαίτερο συνδυασμό λαϊκής διασκέδασης, μουσικής, κοινωνικής συναναστροφής και κατάνυξης.

Ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης και το Ψυρρή της καθημερινής ζωής

Ανάμεσα στις σημαντικότερες προσωπικότητες που συνδέθηκαν με τη συνοικία βρίσκεται ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης. Ο μεγάλος διηγηματογράφος έζησε στο Ψυρρή για περισσότερα από είκοσι χρόνια, σε μια περίοδο κατά την οποία η γειτονιά διατηρούσε ακόμη τον λαϊκό, πυκνοκατοικημένο και αντιφατικό χαρακτήρα της.

Στη συμβολή των οδών Σαρρή και Αγίων Αναργύρων βρισκόταν η μπακαλοταβέρνα του Καχριμάνη, ένα από τα αγαπημένα του στέκια. Εκεί περνούσε σημαντικό μέρος της ημέρας του, συναντούσε φίλους και γνωστούς, έτρωγε, έπινε και, αρκετές φορές, έγραφε τα διηγήματά του.

Ο ιδιοκτήτης του καταστήματος, ο κυρ-Δημήτρης, τον σεβόταν ιδιαίτερα. Παρότι ο Παπαδιαμάντης συχνά αγόραζε με πίστωση,

ο καταστηματάρχης φρόντιζε να του έχει πάντα φυλαγμένο φαγητό. Εξαίρεση αποτελούσαν οι Τετάρτες και οι Παρασκευές, ημέρες νηστείας, κατά τις οποίες του έφερναν κάποιο λαδερό φαγητό από κοντινό μαγειρείο. Ο Γεώργιος Βαλέτας, στο έργο του «Παπαδιαμάντη Άπαντα» (Εκδόσεις Γιοβάνη), περιγράφει την μπακαλοταβέρνα ως ένα πραγματικό «κοινωνικό σπουδαστήριο». Από εκεί περνούσαν άνθρωποι όλων των κοινωνικών τάξεων, προσφέροντας στον Παπαδιαμάντη ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα της αθηναϊκής κοινωνίας, την οποία εκείνος παρατηρούσε και μελετούσε με τη γνωστή του σχολαστικότητα. Ιδιαίτερη προτίμηση είχε στη φασολάδα και στο κοκκινέλι, ενώ έπινε αρκετά, καθώς το κρασί τον βοηθούσε να ηρεμήσει από τις δυσκολίες της καθημερινότητας πριν επιστρέψει στο φτωχικό του κατάλυμα.

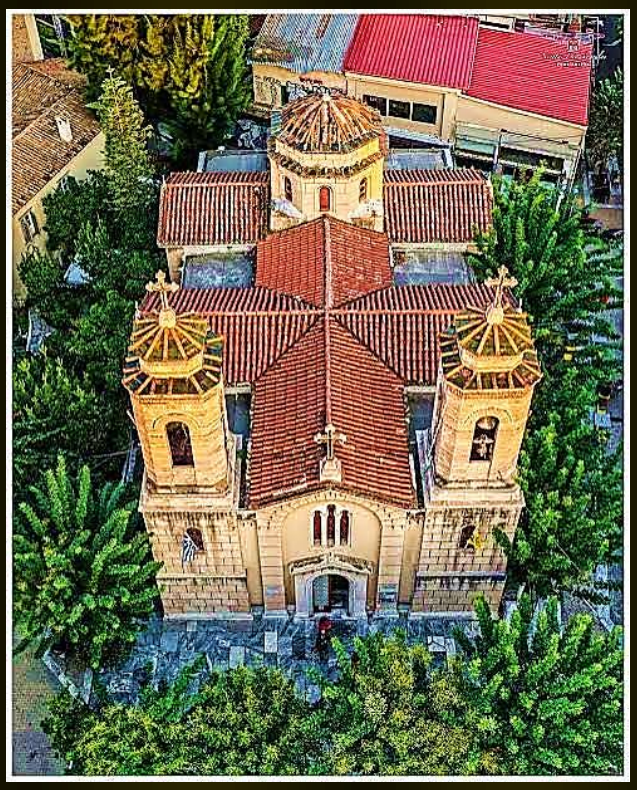
Η εικόνα που έχει επικρατήσει για τον Παπαδιαμάντη συνδέεται συχνά με τη Δεξαμενή, κάτω από τον Λυκαβηττό. Ωστόσο, όπως επισημαίνει ο Γιάννης Καιροφύλας στο βιβλίο του «Η Ιστορία της Συνοικίας του Ψυρή» (Εκδόσεις Φιλιππότη), η σύνδεση αυτή αφορά κυρίως τα τελευταία χρόνια της ζωής του στην Αθήνα. Ο συγγραφέας σημειώνει:

«Όλοι νομίζουν ότι ο Παπαδιαμάντης έμενε στη Δεξαμενή, κάτω από τον Λυκαβηττό [...]. Πήγαινε στη Δεξαμενή, όμως, τα τελευταία χρόνια της διαμονής του στην Αθήνα, όταν ο Γιάννης Βλαχογιάννης τον βρήκε άρρωστο κι ετοιμοθάνατο σε μια υγρή και ανήλια τρώγλη της φτωχογειτονιάς του Ψυρρή, κοντά στον Άγιο Αθανάσιο, και τότε τον πήρε και τον πήγε στο δωμάτιό του στη Δεξαμενή». Η σχέση του Παπαδιαμάντη με την περιοχή συνδέεται και με την εκκλησία των Αγίων Αναργύρων, όπου για ένα διάστημα φιλοξενήθηκε σε ένα ταπεινό κελί της αυλής, από τον μοναχό Νήφωνα. Παράλληλα, η διαμονή του σε μια υγρή και ανήλια κατοικία κοντά στον Άγιο Αθανάσιο αποτυπώνει τις δύσκολες συνθήκες μέσα στις οποίες ζούσε ο συγγραφέας, σε αντίθεση με τη μεγάλη πνευματική ακτινοβολία του έργου του.

Οι Άγιοι Ανάργυροι: Η ιστορική εκκλησία της πλατείας Ψυρρή

Στην καρδιά της συνοικίας, στην πλατεία Ψυρρή, βρίσκεται η εκκλησία των Αγίων Αναργύρων, ο σημαντικότερος και ιστορικότερος ναός της περιοχής. Η ανέγερσή της χρονολογείται στον 11ο αιώνα και αρχιτεκτονικά ανήκει στον τύπο του σταυροειδούς εγγεγραμμένου ναού με τρούλο, μια μορφή ιδιαίτερα συνηθισμένη

για τις εκκλησίες της εποχής. Το πιο ξεχωριστό αρχιτεκτονικό της γνώρισμα είναι ο διπλοθολικός τρούλος, ο οποίος αποτελείται ουσιαστικά από δύο επίπεδα. Πρόκειται για ένα ιδιαίτερα σπάνιο χαρακτηριστικό στον ελλαδικό χώρο, που καθιστά τον ναό ξεχωριστό μνημείο της

βυζαντινής εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής.

Η εκκλησία διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στη ζωή της συνοικίας τόσο κατά την Τουρκοκρατία όσο και κατά την περίοδο του Αγώνα για την Ανεξαρτησία. Στον αυλόγυρό της ενταφιάστηκε ο οπλαρχηγός Παναγής Κτενάς, ο οποίος είχε ορκιστεί πρώτος φρούραρχος της Αθήνας. Ο Κτενάς σκοτώθηκε σε ατύχημα στις 10 Ιουνίου 1822, κατά τη διάρκεια των πανηγυρισμών για την απελευθέρωση της πόλης. Η ιστορική αυτή αυλή συνδέεται, όπως ήδη αναφέρθηκε, και με τον Αλέξανδρο Παπαδιαμάντη, ο οποίος φιλοξενήθηκε για ένα διάστημα σε ένα μικρό κελί από τον μοναχό Νήφωνα. Έτσι, οι Άγιοι Ανάργυροι αποτελούν όχι μόνο ένα σημαντικό βυζαντινό μνημείο, αλλά και έναν χώρο που διατηρεί ζωντανές μνήμες από την επαναστατική και πνευματική ιστορία της Αθήνας.

Από τις παλιές βιοτεχνίες στη σύγχρονη πολιτιστική ταυτότητα του Ψυρρή

Η ιστορία του Ψυρρή δεν σταματά στην εποχή των κουτσαβάκηδων, των ταβερνών και των παλιών αθηναϊκών σπιτιών. Η συνοικία εξακολούθησε να μεταβάλλεται, διατηρώντας όμως τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της. Ένα από τα κτίρια που συνδέονται με τη νεότερη ιστορία της είναι εκείνο στην οδό Ρήγα Παλαμήδη, όπου σήμερα στεγάζεται το αυτοδιαχειριζόμενο θέατρο «Εμπρός». Στο ίδιο κτίριο λειτουργούσαν παλαιότερα τα τυπογραφεία της εφημερίδας «Εμπρός», που είχε ιδρύσει ο δημοσιογράφος Δημήτρης Καλαποθάκης. Ο δημιουργός της εφημερίδας είχε διακριθεί και ως θεατρικός συγγραφέας το 1904. Η έκδοση της εφημερίδας ξεκίνησε μετά τον θάνατο του Χαρίλαου Τρικούπη, ενώ επανεκδόθηκε το 1945, μετά την απελευθέρωση, από τον γιο του ιδρυτή, Αλκιβιάδη Καλαποθάκη, ο οποίος ακολούθησε επίσης τη δημοσιογραφία. Το κτίριο έχει χαρακτηριστεί από το Υπουργείο Πολιτισμού ως μνημείο in situ, ωστόσο η φθορά που υφίσταται με την πάροδο του

χρόνου εξακολουθεί να απειλεί την κατάστασή του.

Μέχρι και τη δεκαετία του 1960, στο Ψυρρή διατηρούνταν πολυάριθμα μικρά εργαστήρια και βιοτεχνίες, όπως δερματάδικα και τσαγκαράδικα, τα οποία αποτελούσαν βασικό στοιχείο της τοπικής οικονομικής δραστηριότητας. Οι παραδοσιακές αυτές χρήσεις συνυπήρχαν με τα ταβερνάκια και τα καφενεία, που διατηρούσαν έναν αυθεντικό, λαϊκό και κάπως υπόγειο χαρακτήρα. Από τη δεκαετία του 1990, όμως, η περιοχή άρχισε να αποκτά όλο και περισσότερο τη φήμη ενός νέου κέντρου διασκέδασης. Γνωστά θέατρα επέλεξαν να εγκατασταθούν εκεί, ενώ η παλιά συνοικία άρχισε να προσελκύει νέες επιχειρηματικές δραστηριότητες και μικρούς επενδυτές.

Η πραγματική έκρηξη ήρθε στις αρχές της δεκαετίας του 2000 και ειδικότερα κατά τη λεγόμενη «χρυσή πενταετία» 2001–2006. Η ζήτηση για νέους χώρους διασκέδασης οδήγησε σε μια εντυπωσιακή μεταμόρφωση. Χαμηλά σπίτια κατεδαφίζονταν για να δημιουργηθούν χώροι στάθμευσης και μπαρ, ενώ τα πλοκάμια της διασκέδασης και του εμπορίου απλώνονταν σε κάθε γωνιά της συνοικίας. Μικρά καλλιτεχνικά μπαράκια και ιδιαίτερες γκαλερί, καταστήματα χειροποίητων αντικειμένων, concept stores νεοϋορκέζικου ύφους, latin bar σε διατηρητέα νεοκλασικά, κρεπερί στα ισόγεια παλιών αθηναϊκών βιοτεχνιών και μεγάλα clubs συνέθεταν ένα εξαιρετικά πολυσύνθετο σκηνικό.

Η έκρηξη αυτή, ωστόσο, είχε και την αρνητική της πλευρά. Οι κάτοικοι άρχισαν σταδιακά να εγκαταλείπουν τα σπίτια τους, ενώ οι λιγοστοί εναπομείναντες βιοτέχνες, που βρίσκονταν στην περιοχή από τη δεκαετία του 1960, δυσκολεύονταν πλέον να συνεχίσουν τη δραστηριότητά τους. Η έντονη νυχτερινή οχλαγωγία, η συνεχής φασαρία και η εκτόξευση των αντικειμενικών αξιών κατέστησαν τη διαμονή όλο και πιο δύσκολη. Το Ψυρρή μετατράπηκε σταδιακά σε ένα απέραντο «super market διασκέδασης», με μια εικόνα που θύμιζε ένα αδιάκοπο Mykonos by night.

Από το 2006–2007 και μετά, η περίοδος αυτή άρχισε να φθίνει. Οι Αθηναίοι, αναζητώντας νέους χώρους και διαφορετικές συγκινήσεις, μετακινήθηκαν μαζικά προς το Γκάζι, με αποτέλεσμα το Ψυρρή να χάσει μεγάλο μέρος της προηγούμενης δυναμικής του και για αρκετά χρόνια να μοιάζει με σκιά του παλιού εαυτού του. Αντίστοιχη πορεία είχε ακολουθήσει και το Γκάζι, το οποίο γνώρισε μια ανάλογη πενταετία εκρηκτικής

ανάπτυξης, προτού εγκαταλειφθεί σχεδόν από τη μια στιγμή στην άλλη. Με τον χρόνο, ωστόσο, η συνοικία άρχισε να ξαναβρίσκει τις ισορροπίες της. Η ιστορική της διαδρομή και η ιδιαίτερη ταυτότητά της επανήλθαν στο προσκήνιο, ενώ τα μεγάλα murals και τα graffiti της street art, φιλοτεχνημένα από σημαντικούς καλλιτέχνες της Αθήνας, έδωσαν νέο χρώμα στους δρόμους της. Τα παλιά, κλασικά στέκια, που δεν είχαν ακολουθήσει τις εφήμερες τάσεις της διασκέδασης, παρέμειναν στη θέση τους, διατηρώντας ζωντανό ένα κομμάτι της αυθεντικής φυσιογνωμίας της περιοχής.

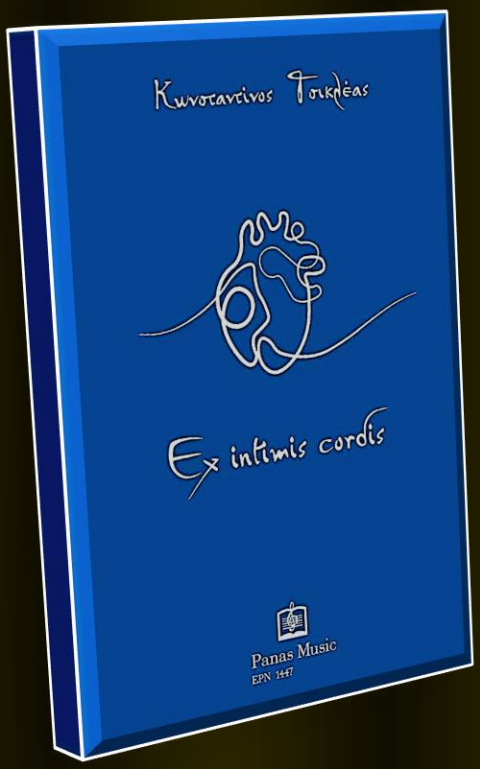
Το Ψυρρή εξακολουθεί έτσι να αποτελεί μια από τις πιο χαρακτηριστικές συνοικίες της παλιάς Αθήνας. Μια γειτονιά που μέσα στους αιώνες γνώρισε την ακμή και την παρακμή, τη φτώχεια και τον πλούτο, την παρανομία και τη δημιουργία, τη λαϊκή διασκέδαση και την πνευματική αναζήτηση. Από τους αρχαίους κατοίκους και τους Βυζαντινούς χρόνους μέχρι τον λόρδο Βύρωνα, τους κουτσαβάκηδες, τον Παπαδιαμάντη και τις σύγχρονες καλλιτεχνικές αναζητήσεις, κάθε γωνιά της μοιάζει να κρατά ένα κομμάτι από τη μεγάλη και πολυσύνθετη ιστορία της Αθήνας. του

Η Γωνιά του Βιβλίου με τις Εκδόσεις Παπαγρηγορίου - Νάκας

Εκδοτικός Οίκος Παπαγρηγορίου – Νάκας. Χορηγός των Μουσικών Διαγωνισμών «Ταλέντα Βραβεία Φίλωνας»

Ο Εκδοτικός Οίκος Παπαγρηγορίου – Νάκας αποτελεί από το 2018 επίσημο Χορηγό των Διαγωνισμών του Πνευματικού μας Κέντρου «Ταλέντα Βραβεία Φίλωνα» χορηγώντας κάθε χρόνο δωρο-επιταγές στους βραβευθέντες με Α' , Β' και Γ' Βραβεία. Όπως κάθε χρόνο έτσι και φέτος ο Εκδοτικός Οίκος ήταν στο πλευρό του Φίλωνα μα πάνω απ' όλα ήταν υποστηρικτής των προσπαθειών όλων εκείνων των παιδιών που μοχθούν για την τέχνη της Μουσικής καλλιτεχνικής παιδείας. Ο Φίλωνας τιμώντας τον Οίκο που τόσα χρόνια έχει σταθεί στο πλευρό του αφιερώνει σε κάθε τεύχος του Magazino «Τέχνη & Πολιτισμός» μία βιβλιοπαρουσίαση που αφορά τις νέες εκδόσεις. Από τον Φίλωνα αλλά και όλους τους νέους που έχουν επωφεληθεί από την μεγάλη αυτή δωρεά αγάπης «Ένα Μεγάλο Ευχαριστώ». Η εταιρία ΠΑΠΑΓΡΗΓΟΡΙΟΥ – ΝΑΚΑΣ (Panas Music), ιδρύθηκε το 1980 από τους Κώστα Παπαγρηγορίου και Χαρίλαο Νάκα. Δραστηριοποιήθηκε αρχικώς στο χώρο των μουσικών εκδόσεων εκδίδοντας τους περισσότερους Έλληνες Συνθέτες κάτι που έως τότε δεν υπήρχε στην Ελληνική Μουσική Εκδοτική αγορά. Κάλυψε το κενό σε βιβλία μουσικής ξένων εκδοτικών οίκων εισάγοντας μεγάλο αριθμό από την παγκόσμια εκδοτική δημιουργία, δίνοντας ιδιαίτερη βαρύτητα στον τομέα της κλασικής κιθάρας. Πολύ σύντομα επεκτάθηκε στην εμπορία μουσικών επαγγελματικών και ερασιτεχνικών, οργάνων. Στον τομέα των μουσικών εκδόσεων έδωσε μεγάλη προσοχή στην ποιότητα, κάτι που μέχρι τότε δεν καλυπτόταν επαρκώς. Σήμερα, με την πολύχρονη πείρα της και χρησιμοποιώντας την σύγχρονη τεχνολογία έχει ανεβάσει κατά πολύ την ποιότητα των υπηρεσιών της και προσδοκά στο μέλλον να προσφέρει ό,τι καλύτερο σε αυτόν το τομέα.

Μια σημαντική έκδοση για τη μουσική και τους ανθρώπους της

Ο γνωστός, συνθέτης, μουσικολόγος, μαέστρος και εκπαιδευτικός Κωνσταντίνος Τσικλέας, εξέδωσε πρόσφατα το βιβλίο Ex Intimis Cordis από τις εκδόσεις Panas Music (Αθήνα, Ιούλιος 2026), μια ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα έκδοση αφιερωμένη στη μουσική, στους ανθρώπους της και στις ιστορίες που συχνά μένουν μακριά από τα φώτα της δημοσιότητας.

Don' t judge a book by its cover, λένε οι Άγγλοι. Στην περίπτωση όμως του Ex Intimis Cordis, το καλαίσθητο εξώφυλλο, την επιμέλεια του οποίου είχε η Ρόζα Βουλαρίνου, μοιάζει να βρίσκεται σε απόλυτη αρμονία με την ουσία του περιεχομένου: ένα βιβλίο που έρχεται «από τα ενδόμυχα της καρδιάς» και αναζητά όχι απλώς τη μουσική πίσω από τα πρόσωπα, αλλά τον άνθρωπο πίσω από τη μουσική. Ο Κωνσταντίνος Τσικλέας, συγγραφέας και επιμελητής της έκδοσης, συγκεντρώνει στις σελίδες του βιβλίου μικρές ιστορίες, αφηγήσεις, μαρτυρίες και μελέτες που φωτίζουν σημαντικούς καλλιτέχνες, μουσικούς και δασκάλους, των οποίων η αξία και η προσφορά δεν είναι πάντοτε όσο γνωστές θα τους άξιζε. Μαζί του συμμετέχουν σημαντικοί άνθρωποι από τον χώρο της μουσικής, της εκπαίδευσης και της έρευνας, μεταξύ των οποίων ο Αθανάσιος Τρικούπης, ο Κωνσταντίνος Καλλιάς, ο Αθανάσιος Νάστος, ο Francesco Pennarola, ο Νίκος Ξένιος ενώ το προλογικό σημείωμα του βιβλίου υπογράφει ο Πρόεδρος του Φίλωνα, Νικόλαος Σοφιανός.

Το Ex Intimis Cordis δεν αποτελεί μια συμβατική συλλογή βιογραφιών. Οι μορφές

που παρουσιάζονται στις σελίδες του δεν αντιμετωπίζονται ως απλές καταχωρίσεις ενός μουσικού λεξικού. Είναι άνθρωποι που θα μπορούσε κανείς να χαρακτηρίσει μύστες της τέχνης: πρόσωπα αφιερωμένα με ασκητική προσήλωση στη μουσική και στη διδασκαλία της, συχνά με ευρύτατη παιδεία, ανθρωπιστική αντίληψη και, πάνω απ' όλα, με την ανιδιοτέλεια ως στάση ζωής. Ανάμεσα στα πρόσωπα που αναδεικνύονται βρίσκονται ο ελληνικής καταγωγής συνθέτης Antonio Liberali (1814–1842), ο Δημήτριος Χαμουδόπουλος, ο καλαβρυτινός συνθέτης Βίκτωρας Μπαλαλάς, ο οποίος εκτελέστηκε σε νεαρή ηλικία από τις γερμανικές δυνάμεις κατοχής, η πιανίστα και παιδί-θαύμα της δεκαετίας του 1920 Μαίρη Τραβασάρου, ο μικρασιάτης μουσικός Κίμων Χατζηαντωνιάδης (1919–2009), ο πιανίστας και καθηγητής πιάνου Μαξ Χάλλεκερ, ο αείμνηστος μαέστρος και πιανίστας Γιώργος Χατζηνίκος, ο μαέστρος, συνθέτης και καθηγητής Βασίλης Δέλλιος, ο σπουδαίος λυρικός τραγουδιστής Κώστας Πασχάλης και ο ελληνοαμερικανός συνθέτης Ανδρέας Μακρής.

Αξιοσημείωτο είναι επίσης το φωτογραφικό υλικό της έκδοσης, μέρος του οποίου διαθέτει ιδιαίτερη ιστορική αξία, καθώς λειτουργεί ως πολύτιμο τεκμήριο μιας μουσικής ζωής που, σε αρκετές περιπτώσεις, κινδυνεύει να χαθεί από τη συλλογική μνήμη.

Το βιβλίο προσιδιάζει, θα έλεγε κανείς, σε μια σειρά από «Moments Musicaux»: μικρές στιγμές, πρόσωπα και ιστορίες που, όταν συγκεντρωθούν, συνθέτουν ένα ευρύτερο πορτρέτο της μουσικής ζωής που εκπηγάζει από τον τόπο μας και τους ανθρώπους του. Και ίσως αυτή να είναι τελικά η μεγαλύτερη αξία του Ex Intimis Cordis: ότι δεν ενδιαφέρεται μόνο για τις νότες, τις παρτιτούρες και τα έργα, αλλά για την ανθρώπινη παρουσία που βρίσκεται πίσω από αυτά. Για την αφοσίωση, την πνευματικότητα, την προσήλωση στην τέχνη και εκείνη την ιδιαίτερη σχέση δασκάλου και μαθητή μέσα από την οποία η μουσική μετατρέπεται από γνώση σε βίωμα και από τεχνική σε πολιτισμό.

Το Ex Intimis Cordis κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Panas Music. Στο πλαίσιο του 54ου Φεστιβάλ Βιβλίου στο Πεδίον του Άρεως, το οποίο θα πραγματοποιηθεί από την Παρασκευή 4 Σεπτεμβρίου έως και την Κυριακή 20 Σεπτεμβρίου, το βιβλίο θα βρίσκεται στο περίπτερο 283 του Απολλώνιου Ωδείου, όπου οι ενδιαφερόμενοι θα μπορούν να το αναζητήσουν..

Παύλος Νιρβάνας

Ο γιατρός της ανθρώπινης ψυχής, ο παρατηρητής της ζωής και ο λόγιος της νεοελληνικής λογοτεχνίας

(Το άρθρο επιμελήθηκε η Κατερίνα Ζώτου)

Υπάρχουν πνευματικοί άνθρωποι που η ζωή τους μοιάζει να έχει περισσότερες από μία διαδρομές. Άνθρωποι που δεν αρκούνται σε έναν επαγγελματικό ρόλο, σε ένα επιστημονικό πεδίο ή σε μία μορφή καλλιτεχνικής έκφρασης, αλλά αναζητούν διαρκώς νέους τρόπους να κατανοήσουν τον κόσμο και τον άνθρωπο. Ο Παύλος Νιρβάνας υπήρξε μια τέτοια προσωπικότητα. Γιατρός του Πολεμικού Ναυτικού, ποιητής, πεζογράφος, χρονογράφος, θεατρικός συγγραφέας, κριτικός, μεταφραστής και ακαδημαϊκός, ανήκε σε εκείνη τη γενιά των Ελλήνων λογίων που έζησαν τη μετάβαση από τον 19ο στον 20ό αιώνα και συνέβαλαν ουσιαστικά στη διαμόρφωση της νεότερης πνευματικής ταυτότητας της χώρας. Πίσω από το φιλολογικό ψευδώνυμο κρυβόταν ο Πέτρος Κ. Αποστολίδης, ένας άνθρωπος με πολυσχιδή ενδιαφέροντα, βαθιά καλλιέργεια, επιστημονική περιέργεια και ιδιαίτερη ευαισθησία απέναντι στις αντιφάσεις της ανθρώπινης φύσης.

Ο Πέτρος Αποστολίδης γεννήθηκε στις 14 Μαΐου 1866 στη Μαριούπολη της Ρωσικής Αυτοκρατορίας, τη σημερινή πόλη της Ουκρανίας, σε μια εποχή κατά την οποία η περιοχή αποτελούσε σημαντικό κέντρο του παρευξείνιου ελληνισμού. Η οικογενειακή του ιστορία παρουσιάζει μια ενδιαφέρουσα ιδιαιτερότητα. Ο βιολογικός του πατέρας ήταν ο έμπορος Κωνσταντίνος Αποστολίδης, ποντιακής καταγωγής. Έχασε, όμως, τους γονείς του σε μικρή ηλικία και βρέθηκε σε ορφανοτροφείο. Τον υιοθέτησαν ο Σκοπελίτης εφοπλιστής Κωνσταντίνος

Αποστόλου Κουμιώτης και η σύζυγός του, Μαριέττα Ιωάννου Ράλλη, από τη Χίο, οι οποίοι του προσέφεραν μια νέα οικογενειακή εστία. Σε παιδική ηλικία εγκαταστάθηκε μαζί τους στον Πειραιά, στη Φρεαττύδα, όπου μεγάλωσε και

ολοκλήρωσε τις εγκύκλιες σπουδές του στην Ιωνίδειο Σχολή. Ο Πειραιάς εκείνης της περιόδου, μια πόλη με έντονη εμπορική δραστηριότητα, κοσμοπολίτικο χαρακτήρα και συνεχή επαφή με τον έξω κόσμο, αποτέλεσε το περιβάλλον μέσα στο οποίο διαμορφώθηκαν τα πρώτα πνευματικά του ενδιαφέροντα.

Το 1883 εισήχθη στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, από όπου αποφοίτησε το 1890. Η επιλογή της Ιατρικής δεν ήταν απλώς μια επαγγελματική κατεύθυνση. Η επιστημονική γνώση, η παρατήρηση του ανθρώπινου οργανισμού, η μελέτη της συμπεριφοράς και, αργότερα, η ενασχόλησή του με την ψυχιατρική αποτέλεσαν ένα σταθερό υπόβαθρο της πνευματικής του συγκρότησης. Ίσως γι' αυτό, ακόμη και όταν ασχολήθηκε αποκλειστικά με τη λογοτεχνία, η ματιά του παρέμεινε εκείνη ενός ανθρώπου που αναζητούσε πίσω από τις εξωτερικές εκδηλώσεις της ζωής τις βαθύτερες ψυχικές αιτίες. Μετά την ολοκλήρωση των σπουδών του, το 1890, κατατάχθηκε στο Βασιλικό Ναυτικό ως ανθυπίατρος. Η σταδιοδρομία του υπήρξε μακρά και αξιόλογη. Υπηρέτησε στο Ναυτικό Νοσοκομείο Νέου Φαλήρου, όπου ανέλαβε καθήκοντα διευθυντή, ενώ σταδιακά έφθασε στον βαθμό του γενικού αρχιάτρου. Διετέλεσε πρόεδρος της Ανώτατης Υγειονομικής Επιτροπής του Ναυτικού και τμηματάρχης του Υπουργείου Ναυτικών, επί κυβερνήσεως Ελευθερίου Βενιζέλου.

Η στρατιωτική και διοικητική του σταδιοδρομία δεν τον απομάκρυνε από τα γράμματα. Αντίθετα, για πολλά χρόνια οι δύο αυτές δραστηριότητες συνυπήρχαν. Η ιατρική του ιδιότητα τού επέτρεψε να προσεγγίσει την ανθρώπινη συμπεριφορά όχι μόνο ως κοινωνικό φαινόμενο, αλλά και ως αντικείμενο επιστημονικής και ψυχολογικής διερεύνησης. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έδειξε για την ψυχιατρική και τις διαταραχές της προσωπικότητας. Ήδη το 1893 παρουσίασε στον φιλολογικό σύλλογο «Παρνασσός» τη διάλεξη «Τα νοσήματα της προσωπικότητος», ενώ ασχολήθηκε και με τη «Φυσιολογική ψυχολογία». Το 1905 δημοσίευσε τη μελέτη «Τέχνη και φρενοπάθεια», στην οποία διερεύνησε τη

σχέση της καλλιτεχνικής δημιουργίας με τις ψυχικές διαταραχές.

Η προσέγγισή του έχει ιδιαίτερη σημασία για την εποχή της. Ενώ τότε ήταν αρκετά διαδεδομένες οι θεωρίες που συνέδεαν την καλλιτεχνική ιδιοφυΐα με τον εκφυλισμό ή την ψυχική παθολογία, ο Νιρβάνας αντιτάχθηκε στις απλουστευτικές αυτές ερμηνείες. Υπερασπίστηκε τους συμβολιστές και τους εκπροσώπους του δημοτικισμού απέναντι στην αυστηρή κριτική που δέχονταν από συντηρητικούς κύκλους. Για εκείνον, η τέχνη δεν ήταν μια παθολογική απόκλιση, αλλά ένας ιδιαίτερος τρόπος κατανόησης και έκφρασης της ανθρώπινης ψυχής. Το 1922, έχοντας φθάσει στον ανώτατο βαθμό της στρατιωτικής του ιατρικής σταδιοδρομίας, παραιτήθηκε από το Ναυτικό. Από εκείνη τη στιγμή αφοσιώθηκε περισσότερο στη δημοσιογραφία, στη λογοτεχνία και στις πνευματικές του αναζητήσεις, οι οποίες, άλλωστε, τον συνόδευαν από τα νεανικά του χρόνια.

Ο άνθρωπος πίσω από τον συγγραφέα

Δεν είναι εύκολο να ανασυνθέσει κανείς την ιδιωτική προσωπικότητα ενός ανθρώπου που έζησε πριν από έναν αιώνα, χωρίς να καταφύγει σε αυθαίρετες ψυχολογικές ερμηνείες. Στην περίπτωση του Νιρβάνα, ωστόσο, τα γραπτά του, οι μαρτυρίες των ανθρώπων που τον γνώρισαν και η στάση του απέναντι στους νεότερους δημιουργούς επιτρέπουν να διακρίνουμε ορισμένα χαρακτηριστικά. Ο Νιρβάνας φαίνεται πως ήταν ένας άνθρωπος με έντονη πνευματική περιέργεια, λεπτή αίσθηση του χιούμορ, κοινωνική ευαισθησία και διάθεση για επικοινωνία. Δεν περιοριζόταν στον στενό κύκλο της λογοτεχνίας, αλλά ενδιαφερόταν για την επιστήμη, τη φιλοσοφία, τις εικαστικές τέχνες, το θέατρο και τις νέες ιδέες που έρχονταν από την Ευρώπη. Η ευρύτητα των ενδιαφερόντων του δεν

αποτελούσε απλώς ένδειξη πολυμάθειας αλλά ήταν έκφραση μιας διαρκούς επιθυμίας να παρακολουθεί όσα συνέβαιναν γύρω του.

Η οικογενειακή του ζωή περιλαμβάνει δύο γάμους. Το 1909 νυμφεύθηκε τη Λιλή Μίχογλου, ενώ το 1926 τη Σοφία Σιγάλα. Απέκτησε συνολικά πέντε παιδιά, δύο από τον πρώτο και τρία από τον δεύτερο γάμο του. Η οικογένεια, όπως προκύπτει και από τις προσωπικές του αφηγήσεις, υπήρξε

σημαντικό κομμάτι της ζωής του. Μια χαρακτηριστική εικόνα της ηθικής του ευαισθησίας συναντούμε στο χριστουγεννιάτικο διήγημά του «Το φλουρί του φτωχού». Ο συγγραφέας ανακαλεί ένα περιστατικό από την παιδική του ηλικία, όταν ο πατέρας του έκοβε τη βασιλόπιτα και το χρυσό νόμισμα βρέθηκε ανάμεσα στο δικό του κομμάτι και σε εκείνο του φτωχού. Αντί να αποδώσει το φλουρί αποκλειστικά στο παιδί, ο πατέρας αποφάσισε να το μοιράσει ισότιμα, προσφέροντας στον μικρό Πέτρο τη μισή λίρα και κρατώντας την άλλη μισή για τον πρώτο ζητιάνο που θα χτυπούσε την πόρτα τους. Ο Νιρβάνας θυμάται τη χαρά του όταν παρέδωσε ο ίδιος το νόμισμα στον ηλικιωμένο άνθρωπο και καταλήγει, πολλά χρόνια αργότερα, σε έναν βαθύ στοχασμό: «Τάχα εγώ μοιράζω τα λεφτά μου με το φτωχό ή ο φτωχός μοιράζεται τα λεφτά του μ' εμένα;». Η ερώτηση αυτή αποκαλύπτει κάτι ουσιαστικό για τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόταν την κοινωνική αλληλεγγύη. Η προσφορά δεν παρουσιάζεται ως πράξη υπεροχής του εύπορου προς τον φτωχό, αλλά ως μια αμοιβαία ανθρώπινη σχέση, στην οποία ο δωρητής ενδέχεται να λαμβάνει εξίσου πολλά από τον αποδέκτη της βοήθειας. Η ευαισθησία του απέναντι στον αδύναμο, στον φτωχό και στον κοινωνικά περιθωριοποιημένο διατρέχει αρκετές από τις αφηγήσεις του.

Εξίσου χαρακτηριστική υπήρξε η διάθεσή του να ενθαρρύνει τους νεότερους. Δεν αντιμετώπιζε τη λογοτεχνία ως κλειστό κύκλο προνομιούχων δημιουργών. Αντίθετα, ενδιαφερόταν να αναγνωρίζει το ταλέντο και να προσφέρει ευκαιρίες σε ανθρώπους που βρίσκονταν στα πρώτα τους βήματα. Η γνωριμία του με τον νεαρό Νίκο Καββαδία αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα. Ο Νιρβάνας τον ξεχώρισε όταν ο μελλοντικός ποιητής ήταν ακόμη μαθητής στη Γαλλική Σχολή του Αγίου Παύλου στον Πειραιά και τον ενθάρρυνε να ασχοληθεί με τη συγγραφή. Ο ίδιος ο Καββαδίας θυμόταν αργότερα: «Ο Νιρβάνας ήταν ο πρώτος και... ο τελευταίος που με ενθάρρυνε να γράφω». Αυτή η διάθεση αναγνώρισης και υποστήριξης νέων δημιουργών εξηγεί σε μεγάλο βαθμό και τη θέση που κατέλαβε στους πνευματικούς κύκλους της εποχής του. Δεν ήταν μόνο ένας παραγωγικός συγγραφέας, αλλά και ένας άνθρωπος που ενδιαφερόταν για την εξέλιξη των ελληνικών γραμμάτων και τη διαδοχή των γενεών.

Ανάμεσα στις σημαντικότερες προσωπικές σχέσεις του Νιρβάνα υπήρξε εκείνη με τον

Αλέξανδρο Παπαδιαμάντη. Οι δύο άνδρες συνδέθηκαν με μια αδελφική φιλία, παρά τις σημαντικές διαφορές στον χαρακτήρα και στον τρόπο ζωής τους. Ο Παπαδιαμάντης ήταν εσωστρεφής, αποτραβηγμένος από τις κοινωνικές συναναστροφές και επιφυλακτικός απέναντι στη δημοσιότητα. Ο Νιρβάνας, αντιθέτως, κινούνταν με μεγαλύτερη άνεση στον κόσμο των γραμμάτων, της δημοσιογραφίας και των πνευματικών εκδηλώσεων. Η φιλία τους, όμως, δεν βασίστηκε στην ομοιότητα, αλλά στην αμοιβαία εκτίμηση και στην αναγνώριση της ιδιαίτερης αξίας του καθενός.

Το 1906 ο Νιρβάνας φωτογράφισε τον Παπαδιαμάντη στο καφενείο του Μπαρμπαγιάννη, στη Δεξαμενή. Η φωτογραφία αυτή έμελλε να γίνει η πιο γνωστή απεικόνιση του Σκιαθίτη συγγραφέα. Η φωτογραφική μηχανή του Νιρβάνα κατέγραψε τον Παπαδιαμάντη στη χαρακτηριστική του στάση, απομονωμένο από τους υπόλοιπους θαμώνες, με τα χέρια σταυρωμένα και το βλέμμα στραμμένο προς τον εσωτερικό του κόσμο. Η φωτογράφιση προκάλεσε αναστάτωση στο καφενείο, καθώς οι παρευρισκόμενοι έσπευσαν να δουν το ασυνήθιστο θέαμα. Ο Παπαδιαμάντης, που επιθυμούσε να περνά απαρατήρητος, ανησύχησε με την προσοχή που συγκέντρωνε και φέρεται να είπε στον φίλο του στα γαλλικά: «Κάνε γρήγορα. Προκαλούμε την προσοχή του κοινού!».
Το περιστατικό, που διασώζει ο Κώστας Βάρναλης στο βιβλίο του «Άνθρωποι – Ζωντανοί – Αληθινοί», αποκαλύπτει όχι μόνο την ιδιαίτερη σχέση των δύο ανδρών, αλλά και μια άλλη πλευρά του Νιρβάνα, την αγάπη του για τη φωτογραφία και την ικανότητά του να διασώζει στιγμές της καθημερινής ζωής με ιστορική και

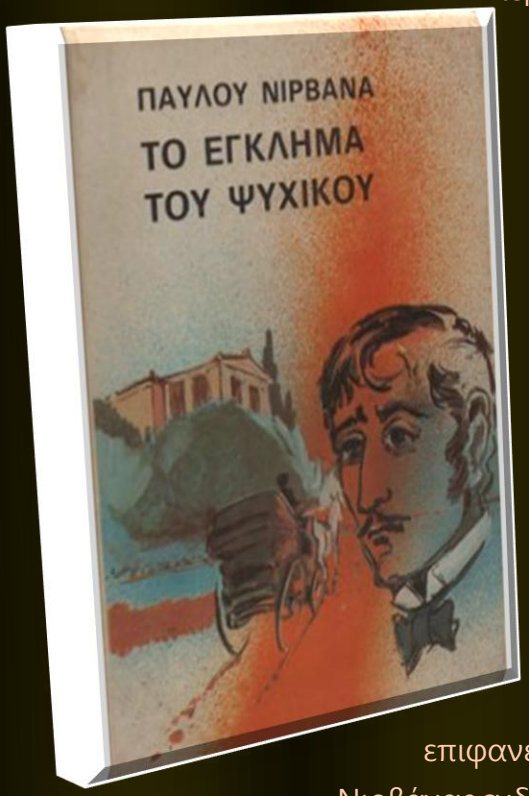

καλλιτεχνική αξία. Η σχέση τους είχε και μια βαθύτερη λογοτεχνική διάσταση. Ο Νιρβάνας υπήρξε ένας από τους ανθρώπους που αναγνώρισαν έγκαιρα τη μοναδικότητα του Παπαδιαμάντη. Με άρθρα και αναφορές συνέβαλε στην ανάδειξη του έργου του, κατανοώντας ότι πίσω από τον λιτό, σχεδόν ασκητικό τρόπο ζωής του κρυβόταν ένας από τους σημαντικότερους δημιουργούς της νεοελληνικής λογοτεχνίας.

Η λογοτεχνική διαδρομή: Από τον ρομαντισμό στον αισθητισμό και τον συμβολισμό

Η επίσημη εμφάνιση του Παύλου Νιρβάνα στα ελληνικά γράμματα πραγματοποιήθηκε

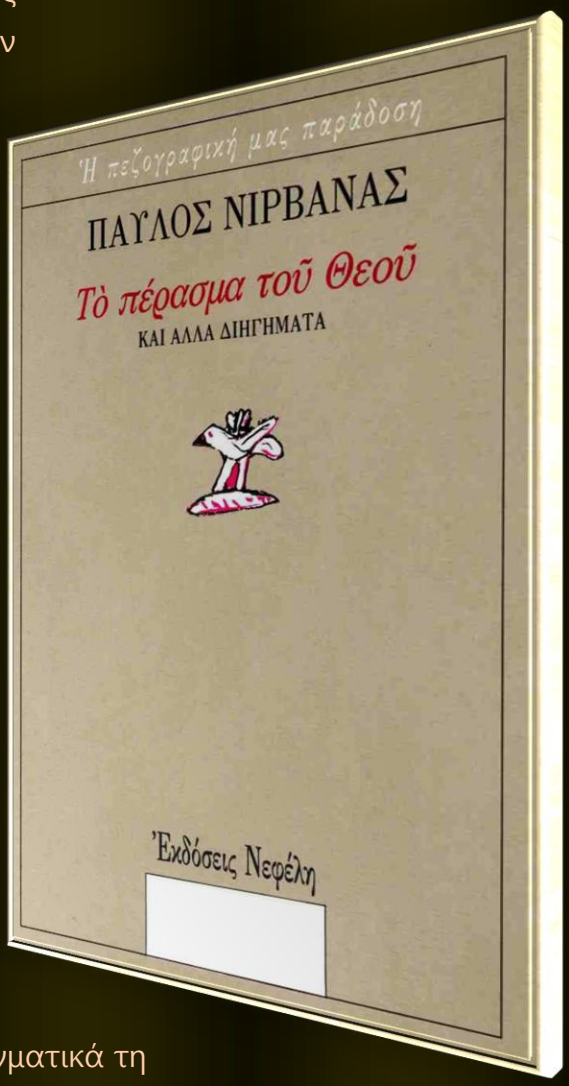
το 1884, όταν εξέδωσε την πρώτη ποιητική του συλλογή με τίτλο «Δάφναι εις την 25ην Μαρτίου 1821». Ήταν μόλις δεκαοκτώ ετών και ήδη έδειχνε την επιθυμία του να συμμετάσχει ενεργά στην πνευματική ζωή της εποχής. Η πρώτη αυτή περίοδος της δημιουργίας του κινείται ακόμη μέσα στο κλίμα του ρομαντισμού και της πατριωτικής ποίησης, που κυριαρχούσε σε σημαντικό βαθμό στην ελληνική λογοτεχνία του 19ου αιώνα. Σταδιακά, όμως, το ενδιαφέρον του μετατοπίστηκε προς πιο σύνθετες μορφές καλλιτεχνικής έκφρασης. Η ποίηση έπαψε να αποτελεί αποκλειστικά μέσο εξύμνησης ιστορικών γεγονότων και εθνικών ιδεωδών και άρχισε να γίνεται χώρος προσωπικής αναζήτησης, αισθητικής ευαισθησίας και διερεύνησης του εσωτερικού κόσμου.

Καθοριστική για αυτή τη μετατόπιση υπήρξε η επαφή του με τα νέα ευρωπαϊκά καλλιτεχνικά ρεύματα, ιδιαίτερα τον αισθητισμό και τον συμβολισμό. Ο Νιρβάνας τοποθετείται χρονικά και πνευματικά στον ευρύτερο λογοτεχνικό κύκλο του Κωστή Παλαμά, μιας γενιάς που επιχείρησε να ανανεώσει την ελληνική λογοτεχνία, να την αποδεσμεύσει από τις παλαιότερες συμβάσεις και να τη φέρει σε δημιουργικό διάλογο με τις ευρωπαϊκές εξελίξεις.

Ιδιαίτερα σημαντική υπήρξε η γνωριμία του με τη σκέψη του Φρειδερίκου Νίτσε. Ο Νιρβάνας ήρθε σε επαφή με τις φιλοσοφικές ιδέες του Γερμανού στοχαστή μέσα από το περιοδικό «Τέχνη» του Κώστα Χατζόπουλου, στο οποίο συμμετείχε ως συνιδρυτής. Το περιοδικό κυκλοφόρησε το 1898 και, παρά τη σχετικά σύντομη διάρκεια της έκδοσής του, διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην ανανέωση της ελληνικής πνευματικής ζωής. Υποστήριζε τη δημοτική γλώσσα, προωθούσε τη γνωριμία με τις σύγχρονες ευρωπαϊκές λογοτεχνικές τάσεις και φιλοξενούσε δημιουργούς που αναζητούσαν νέους τρόπους έκφρασης. Η επιρροή του Νίτσε δεν περιορίστηκε σε μια επιφανειακή φιλοσοφική αναφορά. Ο Νιρβάνας ενδιαφέρθηκε για ζητήματα όπως η ατομικότητα, η ελευθερία της σκέψης, η υπέρβαση των καθιερωμένων αντιλήψεων και η σχέση του ανθρώπου με τις ηθικές και κοινωνικές συμβάσεις. Το 1898 δημοσίευσε και τη μελέτη «Η φιλοσοφία του Νίτσε», επιβεβαιώνοντας ότι η ενασχόλησή του με τον Γερμανό φιλόσοφο ήταν συστηματική.
Στο ευρύτερο αισθητικό του περιβάλλον ανήκουν επίσης οι αναζητήσεις δημιουργών όπως ο Όσκαρ Ουάιλντ και ο Γκαμπριέλε ντ' Ανούντσιο, αλλά και η κριτική σκέψη του

Τζον Ράσκιν και του Ζυλ Σαμφλερύ, τους οποίους γνώριζε και μνημόνευε στα κείμενά του. Δεν πρόκειται, βέβαια, για μια απλή αντιγραφή ξένων προτύπων, αλλά για μια προσπάθεια δημιουργικής αφομοίωσης των νέων αισθητικών αντιλήψεων μέσα στην ελληνική λογοτεχνική πραγματικότητα. Το 1907 κυκλοφόρησε η δεύτερη ποιητική συλλογή του, «Παγά Λαλέουσα», στην οποία διακρίνεται πλέον η ώριμη αισθητική του κατεύθυνση. Η ποιητική του έκφραση απομακρύνεται από τις παλαιότερες ρητορικές συμβάσεις και στρέφεται περισσότερο προς την υποβολή, τη μουσικότητα και τη λεπτή συγκινησιακή ατμόσφαιρα.

Για να κατανοήσει κανείς πραγματικά τη λογοτεχνική φυσιογνωμία του Νιρβάνα, χρειάζεται να σταθεί ιδιαίτερα στη σχέση του με τον συμβολισμό. Ο συμβολισμός, που αναπτύχθηκε στη Γαλλία κατά το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα και επηρέασε βαθιά την ευρωπαϊκή ποίηση, αντιτάχθηκε στην αποκλειστικά περιγραφική και ρεαλιστική αναπαράσταση της πραγματικότητας. Οι εκπρόσωποί του δεν επιδίωκαν να περιγράψουν απλώς τον κόσμο όπως εμφανίζεται στις αισθήσεις, αλλά να υποβάλουν όσα κρύβονται πίσω από αυτόν: συναισθήματα, μνήμες, φόβους, επιθυμίες, ψυχικές καταστάσεις και υπαρξιακές αγωνίες.

Η πραγματικότητα, μέσα από τη συμβολιστική αντίληψη, δεν εξαντλείται σε αυτό που βλέπουμε. Ένα τοπίο μπορεί να εκφράζει μια εσωτερική κατάσταση, ένα αντικείμενο να αποκτά μια δεύτερη, υπαινικτική σημασία, ενώ μια εικόνα της φύσης μπορεί να λειτουργεί ως αντανάκλαση της ανθρώπινης ψυχής. Στον Νιρβάνα αυτή η αντίληψη συναντάται με την ιατρική και ψυχολογική του παιδεία. Η εξωτερική συμπεριφορά των ανθρώπων δεν αποτελεί ποτέ το μοναδικό αντικείμενο του ενδιαφέροντός του. Τον απασχολεί το τι συμβαίνει μέσα τους, οι κρυφές τους επιθυμίες, οι αντιφάσεις τους, οι αδυναμίες και οι εσωτερικές συγκρούσεις που πολλές φορές δεν μπορούν ούτε οι ίδιοι να εξηγήσουν.

Στα έργα του, οι μορφές της νύχτας, της σκιάς, της σιωπής, της μοναξιάς, της ονειροπόλησης και του θανάτου αποκτούν ιδιαίτερη σημασία. Δεν λειτουργούν απλώς ως διακοσμητικά στοιχεία, αλλά ως μέσα για να αποδοθεί η αβεβαιότητα της ανθρώπινης ύπαρξης και η δυσκολία του ανθρώπου να συμφιλιωθεί με τον εαυτό του και τον κόσμο. Ο συμβολισμός του δεν είναι πάντοτε σκοτεινός ή απαισιόδοξος. Συχνά συνοδεύεται από λυρισμό, τρυφερότητα και μια λεπτή αίσθηση μελαγχολίας. Ο συγγραφέας ενδιαφέρεται για εκείνες τις στιγμές κατά τις οποίες η καθημερινότητα αποκαλύπτει κάτι βαθύτερο, μια απώλεια, μια ματαίωση, μια κρυφή επιθυμία ή μια αλήθεια που ο άνθρωπος δεν τολμά να ομολογήσει. Αυτή η εσωτερική διάσταση αποτελεί και τη γέφυρα ανάμεσα στον συμβολισμό και την ψυχογραφία που χαρακτηρίζει την πεζογραφία του. Δεν τον ενδιαφέρει μόνο τι συμβαίνει στους ήρωές του, αλλά κυρίως πώς βιώνουν οι ίδιοι αυτό που τους συμβαίνει.

Η πεζογραφία του: Ηθογραφία, ψυχογραφία και ανθρώπινη ευαισθησία

Ο Νιρβάνας ασχολήθηκε αρχικά με το διήγημα και στη συνέχεια με το μυθιστόρημα, αναπτύσσοντας ένα ιδιαίτερο πεζογραφικό ύφος, στο οποίο συνυπάρχουν η ηθογραφία, η ψυχογραφία και ο λυρισμός. Η ηθογραφία του δεν περιορίζεται στην καταγραφή των συνηθειών, των επαγγελμάτων και των κοινωνικών χαρακτηριστικών μιας εποχής. Χρησιμοποιεί το οικείο περιβάλλον, τους καθημερινούς ανθρώπους και τις μικρές ιστορίες ως αφετηρία για να εξερευνήσει την ανθρώπινη συμπεριφορά. Οι ήρωές του δεν είναι απλώς αντιπροσωπευτικοί τύποι μιας κοινωνικής τάξης ή ενός τόπου. Είναι πρόσωπα με εσωτερική ζωή, αδυναμίες, αντιφάσεις και προσωπικά δράματα.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η ενασχόλησή του με την ψυχική διαταραχή και την ανθρώπινη διαφορετικότητα. Οι χαρακτήρες που βρίσκονται έξω από τα όρια της κοινωνικά αποδεκτής συμπεριφοράς δεν παρουσιάζονται μόνο ως παράξενα ή παθολογικά πρόσωπα. Ο Νιρβάνας ενδιαφέρεται για τον τρόπο με τον οποίο τους αντιμετωπίζει η κοινωνία, για τον φόβο, τη συμπόνια, την περιέργεια ή ακόμη και την αποστροφή που προκαλούν στους άλλους. Η λογοτεχνική του ματιά δεν είναι καταδικαστική. Αντίθετα, προσπαθεί να κατανοήσει εκείνους που η κοινωνία δυσκολεύεται να αποδεχθεί. Η προσέγγιση

αυτή συνδέεται άμεσα με την ιατρική του ιδιότητα, αλλά υπερβαίνει τα όρια της επιστημονικής παρατήρησης, καθώς μετατρέπεται σε λογοτεχνική αναζήτηση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

Καμπούρογλου και Νιρβάνας

Ένα από τα χαρακτηριστικότερα έργα του είναι «Το έγκλημα του Ψυχικού» (1928), ενώ σημαντική θέση στην πεζογραφία του κατέχουν επίσης «Το αγριολούλουδο» (1924), «Το συναξάρι του παπα-Παρθένη» (1915), «Μαρία Πενταγιώτισσα» (1909), «Το χελιδόνι» (1908) και η συλλογή «Εκλεκτές Ιστορίες» (1930). Η θεατρική του δημιουργία, από την άλλη πλευρά, κινείται σε μεγάλο βαθμό στα πρότυπα του Ερρίκου Ίψεν. Τον ενδιαφέρουν οι εσωτερικές συγκρούσεις, τα ηθικά διλήμματα, οι κοινωνικές συμβάσεις και οι ψυχολογικές εντάσεις που αναπτύσσονται πίσω από την επιφανειακή ηρεμία της καθημερινής ζωής.

Ο Νιρβάνας μπορούσε να παρατηρήσει μια μικρή ανθρώπινη αδυναμία, ένα παράδοξο περιστατικό, μια συμπεριφορά στον δρόμο ή μια σκηνή σε ένα καφενείο και να μετατρέψει την παρατήρηση σε ευρύτερο σχόλιο για την κοινωνία. Το χιούμορ του ήταν λεπτό, συχνά αυτοσαρκαστικό και σπάνια επιθετικό. Δεν επιδίωκε να γελοιοποιήσει τον άνθρωπο, αλλά να αποκαλύψει με διακριτικό τρόπο τις αντιφάσεις του. Χαρακτηριστικό είναι το σχόλιο του Κώστα Ουράνη, σύμφωνα με τον οποίο ακόμη και το χιούμορ του Νιρβάνα αποσκοπούσε περισσότερο στο να προκαλέσει ένα μειδίαμα παρά να καυτηριάσει. Αντίστοιχα, ο Τέλλος Άγρας παρατηρούσε ότι η ηθογραφία του είχε συχνά τραγικό χαρακτήρα και αποκτούσε έντονο λυρισμό, όταν δεν οδηγούνταν σε πραγματικό σαρκασμό. Αυτή η συνύπαρξη του χιούμορ με τη μελαγχολία, της ειρωνείας με τη συμπόνια, αποτελεί ένα από τα πλέον χαρακτηριστικά στοιχεία της γραφής του.

Πρωτοπόρος της ψυχικής έρευνας

Το 1923 ο Νιρβάνας ίδρυσε μαζί με τον γιατρό και ερευνητή Άγγελο Τανάγρα την Εταιρεία Ψυχικών Ερευνών. Η πρωτοβουλία αυτή εντάσσεται στο ευρύτερο ενδιαφέρον της εποχής για την ψυχολογία, την παραψυχολογία και τη διερεύνηση

φαινομένων που βρίσκονταν στα όρια της τότε επιστημονικής γνώσης. Η συμμετοχή του σε αυτή την προσπάθεια φανερώνει έναν άνθρωπο που δεν αρκούνταν στις καθιερωμένες επιστημονικές βεβαιότητες, αλλά ενδιαφερόταν για τα ανεξερεύνητα πεδία της ανθρώπινης συνείδησης. Η πρωτοβουλία αυτή πρέπει, βέβαια, να ιδωθεί μέσα στο επιστημονικό και πνευματικό κλίμα των αρχών του 20ού αιώνα, χωρίς να συγχέεται με τη σημερινή επιστημονική αξιολόγηση τέτοιων ερευνών.

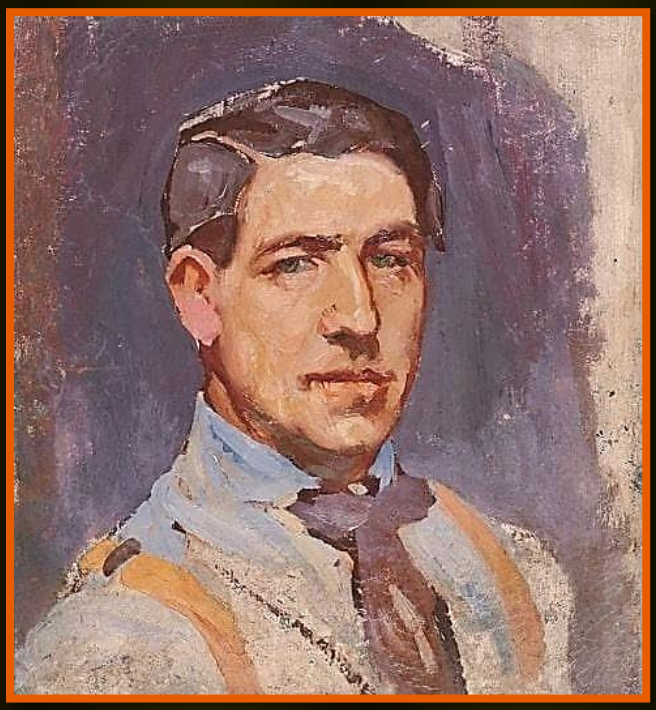

Παράλληλα, συμμετείχε ενεργά στη δημόσια ζωή του πολιτισμού. Από το 1930, έτος ίδρυσης του Εθνικού Θεάτρου, μέχρι τον θάνατό του υπήρξε μέλος του Διοικητικού του Συμβουλίου, ενώ από το 1932 συμμετείχε και στην εκτελεστική του επιτροπή. Το ενδιαφέρον του για την εκπαίδευση και τη γλωσσική ανανέωση εκφράστηκε επίσης μέσα από τη συμμετοχή του στη συντακτική επιτροπή του «Αλφαβηταρίου με τον Ήλιο», το οποίο κυκλοφόρησε το 1919 στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης του 1917. Συνεργάστηκε με προσωπικότητες όπως ο Αλέξανδρος Δελμούζος, ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης και ο Ζαχαρίας Παπαντωνίου. Το βιβλίο, γραμμένο στη δημοτική γλώσσα και εικονογραφημένο από τον ζωγράφο Κώστα Μαλέα, αποτέλεσε ένα από τα χαρακτηριστικά σύμβολα της προσπάθειας εκσυγχρονισμού της ελληνικής εκπαίδευσης.

Η γλωσσική διαδρομή του Νιρβάνα παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Ξεκίνησε γράφοντας στην καθαρεύουσα, όπως ήταν φυσικό για έναν νέο λόγιο της εποχής του, αλλά σταδιακά πέρασε σε μια μεικτή γλωσσική έκφραση και τελικά στη δημοτική. Η μεταβολή αυτή δεν ήταν απλώς μια αλλαγή γλωσσικού ύφους. Αντανακλούσε τη γενικότερη πνευματική του εξέλιξη και την επιθυμία του να συνδεθεί η λογοτεχνία με τη ζωντανή γλώσσα και την πραγματική ζωή των ανθρώπων. Το 1914, μάλιστα, υπερασπίστηκε στην εφημερίδα «Νέα Ελλάς» την Οργάνωση των Νέων, η οποία επιδίωκε να αντιταχθεί στο κατεστημένο της Εταιρείας Ελλήνων Θεατρικών Συγγραφέων, Μουσικών και Μεταφραστών. Η στάση του αυτή τον έφερε κοντά στις νεότερες πνευματικές αναζητήσεις, σε μια περίοδο κατά την οποία ο δημοτικισμός και η ανανέωση της τέχνης αποτελούσαν πεδία έντονων αντιπαραθέσεων. Η συμμετοχή του στο «Αλφαβητάρι με τον Ήλιο» και η υπεράσπιση των συμβολιστών επιβεβαιώνουν ότι δεν παρέμεινε ένας απλός παρατηρητής των εξελίξεων, αλλά συμμετείχε ενεργά στις προσπάθειες ανανέωσης της ελληνικής παιδείας και λογοτεχνίας.

Η προσφορά του Νιρβάνα στα ελληνικά γράμματα αναγνωρίστηκε επίσημα κατά τη διάρκεια της ζωής του. Το 1923 τιμήθηκε με το Αριστείο Γραμμάτων και Τεχνών, μία από τις σημαντικότερες διακρίσεις της εποχής. Πέντε χρόνια αργότερα, το 1928, εκλέχθηκε τακτικό μέλος της Ακαδημίας Αθηνών, στην Τάξη των Γραμμάτων και των Καλών Τεχνών. Η εκλογή του στην Ακαδημία αποτέλεσε αναγνώριση όχι μόνο της λογοτεχνικής του παραγωγής, αλλά και της ευρύτερης πνευματικής και πολιτιστικής του προσφοράς.

Η παρουσία του στους ακαδημαϊκούς κύκλους συνδυάστηκε με τη συνεχή υποστήριξη νεότερων δημιουργών. Ανάμεσα στους λογοτέχνες που συνδέθηκαν με την ενθάρρυνση και την υποστήριξή του συγκαταλέγονται ο Ιωάννης Κονδυλάκης, ο Γρηγόριος Ξενόπουλος και ο Σπύρος Μελάς. Το έργο του ξεπέρασε, μάλιστα, τα ελληνικά σύνορα, καθώς μεταφράστηκε στα γαλλικά, γερμανικά, αγγλικά, ρωσικά και ιταλικά. Η πολυμέρεια της συγγραφικής του δραστηριότητας αποτυπώνεται και στα πολλά ψευδώνυμα που χρησιμοποίησε, αλλά και στην ενασχόλησή του με διαφορετικά λογοτεχνικά είδη, από την ποίηση και το διήγημα μέχρι το θέατρο, το δοκίμιο και τη μετάφραση. Στις 28 Νοεμβρίου 1937, σύμφωνα με το αρχείο της Ακαδημίας Αθηνών, ο Παύλος Νιρβάνας έφυγε από τη ζωή, αφήνοντας πίσω του ένα έργο που καλύπτει περισσότερες από πέντε δεκαετίες πνευματικής δημιουργίας.

Σπύρος Παπαλουκάς - Ο ζωγράφος που αναζήτησε την ελληνικότητα μέσα από τη μοντέρνα τέχνη (Το κείμενο επιμελήθηκε ο Ιωάννης Λάσκαρης για το παρόν τεύχος)

Υπάρχουν ζωγράφοι που αποτυπώνουν τη φύση και άλλοι που προσπαθούν να ανακαλύψουν τη βαθύτερη εικαστική της υπόσταση. Ο Σπύρος Παπαλουκάς ανήκει αναμφίβολα στη δεύτερη κατηγορία. Για εκείνον, ένα τοπίο δεν ήταν απλώς μια εικόνα προς αναπαραγωγή, αλλά μια σύνθεση από χρώματα, γραμμές, επιφάνειες και φωτεινές εντάσεις, μέσα από τις οποίες επιχειρούσε να αποδώσει όχι μόνο την εξωτερική όψη, αλλά και την εσωτερική αλήθεια ενός τόπου. Στο έργο του συναντώνται δύο μεγάλες καλλιτεχνικές παραδόσεις. Η βυζαντινή ζωγραφική, με την πνευματικότητα, την αυστηρή δομή και την ιδιαίτερη αντίληψη του χρώματος, και η ευρωπαϊκή μοντέρνα τέχνη, με την ελευθερία της σύνθεσης και την αναζήτηση νέων τρόπων αναπαράστασης της πραγματικότητας. Η συνάντηση αυτή αποτέλεσε το θεμέλιο μιας προσωπικής ζωγραφικής γλώσσας, μέσα από την οποία ο Παπαλουκάς συνέβαλε καθοριστικά στη διαμόρφωση της νεότερης ελληνικής τέχνης.

Ο Σπύρος Παπαλουκάς γεννήθηκε το 1892 στη Δεσφίνα της Φωκίδας. Τα παιδικά του χρόνια σημαδεύτηκαν από την απώλεια του πατέρα του, όταν ήταν μόλις έξι ετών, αφήνοντας τη μητέρα του να μεγαλώσει μόνη τα πέντε παιδιά της. Η πρώτη του επαφή με τη ζωγραφική ήρθε μέσα από την παραδοσιακή τέχνη της αγιογραφίας. Μαθήτευσε κοντά στον συγχωριανό του αγιογράφο Νικόλαο Παπακωνσταντίνου, ο οποίος αργότερα παντρεύτηκε την αδελφή του, Μαρία.

Το 1906, σε ηλικία δεκατεσσάρων ετών, εγκαταστάθηκε στον Πειραιά, όπου εργάστηκε σε εργαστήριο αγιογραφίας και ζωγραφικής. Το 1909 έγινε δεκτός στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας, όπου φοίτησε μέχρι το 1916, έχοντας ως δασκάλους σημαντικούς ζωγράφους της εποχής, μεταξύ των οποίων τον Γεώργιο

Ροϊλό, τον Γεώργιο Ιακωβίδη, τον Στέφανο Λάντσα και τον Παύλο Μαθιόπουλο. Παράλληλα με τις σπουδές του, φιλοτέχνησε εικόνες για το τέμπλο του ναού του Αγίου Δημητρίου στη γενέτειρά του, διατηρώντας ζωντανή τη σχέση του με την αγιογραφική παράδοση.

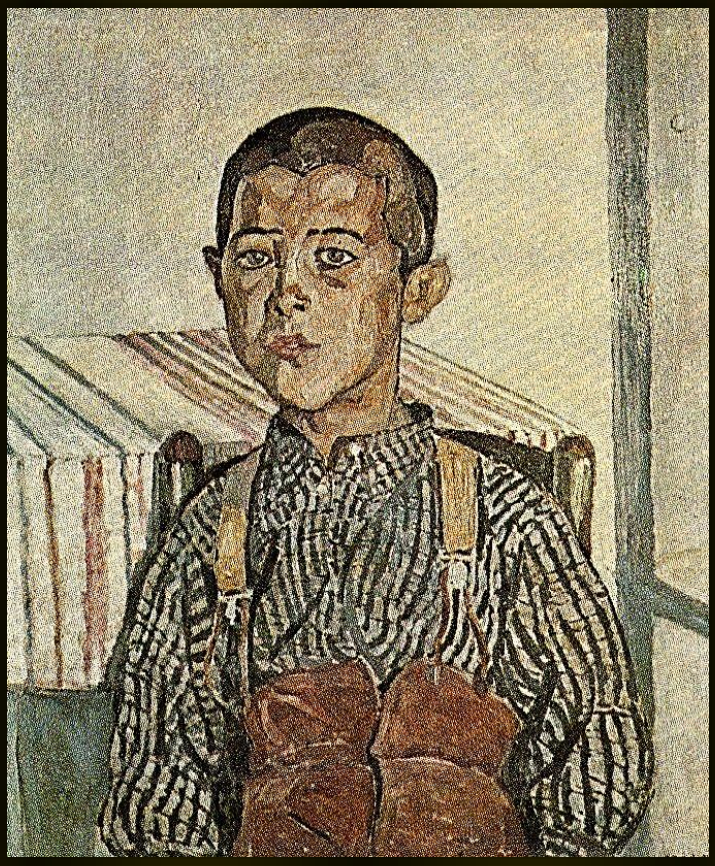

Το 1917 αναχώρησε για το Παρίσι, όπου παρέμεινε μέχρι το 1921, συνεχίζοντας τις σπουδές του στην Ακαδημία Ζυλιάν και σε άλλες καλλιτεχνικές σχολές. Η γαλλική πρωτεύουσα αποτελούσε τότε ένα από τα σημαντικότερα κέντρα των ευρωπαϊκών καλλιτεχνικών αναζητήσεων. Εκεί ήρθε σε επαφή με τον μεταϊμπρεσιονισμό, τους Ναμπί, τον φωβισμό και τις νέες αντιλήψεις γύρω από την αυτονομία του χρώματος και της φόρμας. Ιδιαίτερα σημαντική υπήρξε η επίδραση του Πολ Σεζάν, ο οποίος αντιμετώπιζε τη φύση ως ένα σύνολο γεωμετρικών και συνθετικών σχέσεων, πέρα από την απλή οπτική της αναπαράσταση. Αντίστοιχα, ο Πολ Γκωγκέν και οι Ναμπί τού προσέφεραν νέες δυνατότητες αξιοποίησης του χρώματος, των καθαρών επιφανειών και της διακοσμητικής οργάνωσης της σύνθεσης. Ο Παπαλουκάς δεν υιοθέτησε άκριτα κάποιο από αυτά τα ρεύματα. Αφομοίωσε τις επιρροές τους και τις ενσωμάτωσε σε μια προσωπική ζωγραφική αντίληψη, στην οποία το χρώμα και η σύνθεση αποκτούσαν αυτονομία, χωρίς να χάνεται η σχέση τους με την πραγματικότητα.

Το 1921 επέστρεψε στην Ελλάδα και ακολούθησε τον ελληνικό στρατό στη Μικρασιατική Εκστρατεία ως επίσημος πολεμικός ζωγράφος, μαζί με τον Περικλή Βυζάντιο και τον Παύλο Ροδοκανάκη. Κατά τη διάρκεια της παραμονής του στη Μικρά Ασία δημιούργησε περίπου πεντακόσια έργα, στα οποία αποτύπωσε τοπία, ανθρώπους και στιγμές της εκστρατείας. Το υλικό αυτό παρουσιάστηκε στο Ζάππειο, αλλά σχεδόν ολόκληρο χάθηκε με τη Μικρασιατική Καταστροφή και την πυρκαγιά της Σμύρνης το 1922. Από εκείνη την περίοδο διασώθηκαν ελάχιστα σχέδια, γεγονός που συνιστά μία από τις σημαντικότερες απώλειες στην ιστορία της νεότερης ελληνικής ζωγραφικής. Μετά την επιστροφή του εγκαταστάθηκε στην Αίγινα, όπου δημιούργησε μια σειρά τοπίων με εμφανείς

μεταϊμπρεσιονιστικές επιρροές, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην ατμόσφαιρα και στις χρωματικές σχέσεις.

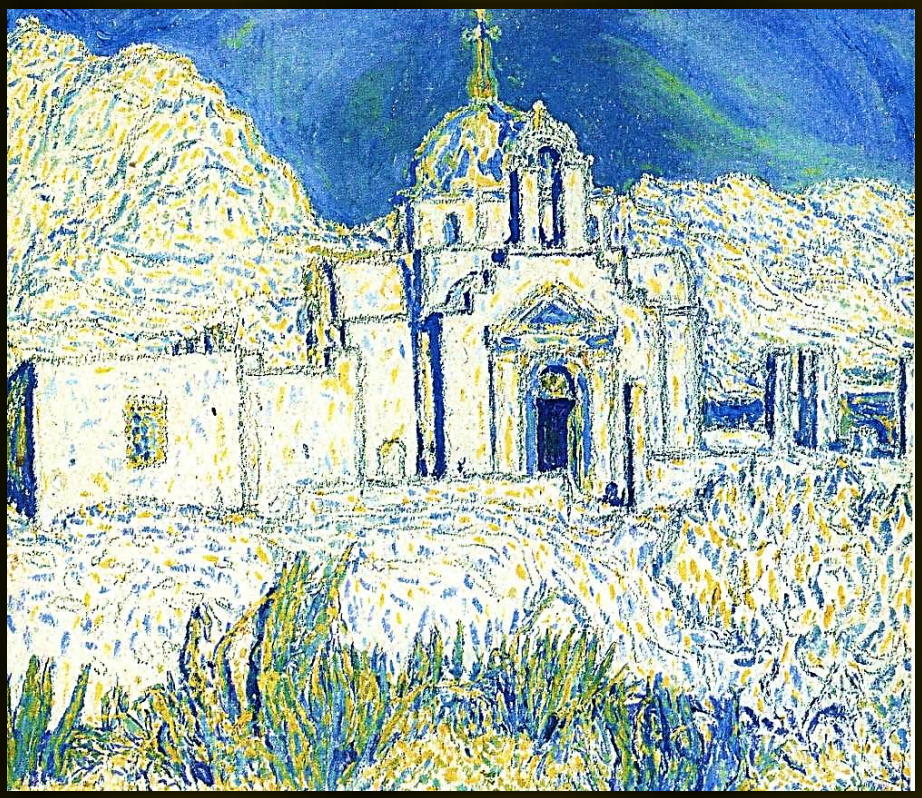
Το 1923 πραγματοποίησε, μαζί με τον φίλο του Στρατή Δούκα, ένα ταξίδι που θα καθόριζε οριστικά τη μετέπειτα καλλιτεχνική του πορεία. Παρέμεινε στο Άγιο Όρος από τον Νοέμβριο του 1923 έως τον Νοέμβριο του 1924, ζωγραφίζοντας μοναστήρια, σκήτες, αρσανάδες και τοπία, ενώ παράλληλα μελέτησε συστηματικά τη βυζαντινή ζωγραφική και αντέγραψε πλήθος έργων εκκλησιαστικής τέχνης. Εκεί ανακάλυψε ότι η βυζαντινή τέχνη δεν αποτελούσε απλώς μια ιστορική παράδοση, αλλά ένα ολοκληρωμένο αισθητικό σύστημα, με δικούς του κανόνες σύνθεσης, χρωματικής αρμονίας, ρυθμού και πνευματικής έκφρασης. Κατανόησε ότι η ζωγραφική δεν χρειάζεται να περιορίζεται στην πιστή αναπαράσταση της ορατής πραγματικότητας, αλλά μπορεί να εκφράζει μια βαθύτερη αλήθεια.

Ο ίδιος περιέγραψε αυτή την εμπειρία με χαρακτηριστικά λόγια: «Μου έδωσε την πίστη σε καθετί που μου ήταν ακόμα αναζήτηση. Εκεί πάνω στον Άθω είδα καθαρά πως η τέχνη σε κάθε μεγάλη εποχή της δεν είναι παρά φόρμα και χρώμα που έπρεπε να έχουν ανταπόκριση σε μια "μορφή", ένα σύνολο αισθητικών κανόνων που σύμφωνα με αυτό ένας λαός και σε μια εποχή θεραπεύουν τις ανάγκες της ζωής». Η παραμονή του στο Άγιο Όρος δεν τον οδήγησε στην απλή αναβίωση της βυζαντινής ζωγραφικής. Αντίθετα, τον βοήθησε να συνδυάσει τη μοντέρνα εικαστική ελευθερία με την πειθαρχία και την πνευματικότητα της βυζαντινής παράδοσης. Τα έργα αυτής της περιόδου παρουσιάστηκαν το 1924 στη Θεσσαλονίκη, σε ειδικά διαμορφωμένη αίθουσα του καφενείου του Λευκού Πύργου, προκαλώντας ιδιαίτερη αίσθηση.

Ένα από τα πιο αναγνωρίσιμα χαρακτηριστικά της ζωγραφικής του Παπαλουκά είναι η ιδιαίτερη χρήση του

χρώματος. Δεν το αντιμετωπίζει απλώς ως μέσο αναπαράστασης της φύσης, αλλά ως αυτόνομο εκφραστικό στοιχείο, ικανό να δημιουργήσει ατμόσφαιρα, να οργανώσει τη σύνθεση και να μεταδώσει την ιδιαίτερη αίσθηση ενός τόπου. Η παλέτα του μεταβάλλεται ανάλογα με τις περιόδους και

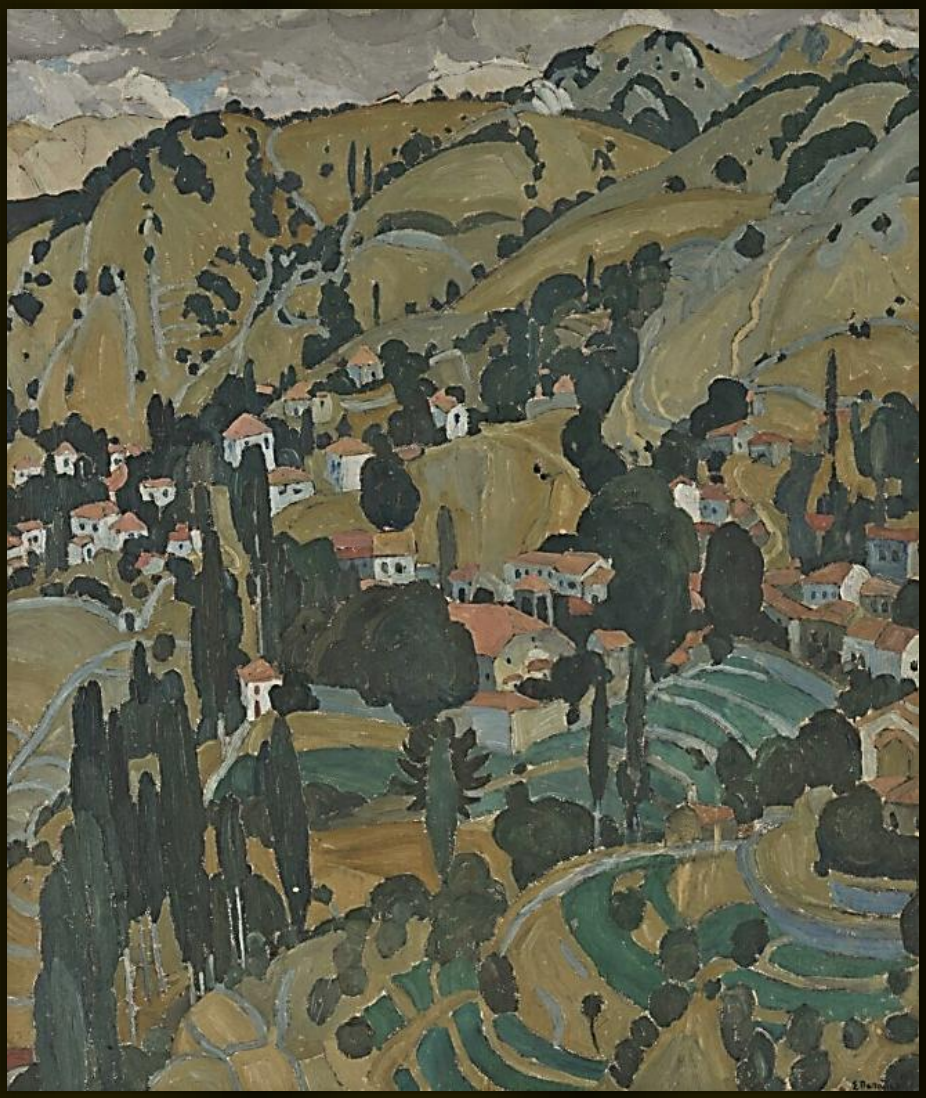
τις ζωγραφικές του αναζητήσεις. Στα πρώτα τοπία της Αίγινας κυριαρχούν οι φωτεινοί τόνοι και οι λεπτές χρωματικές μεταβάσεις. Στα έργα της Λέσβου, όπου έζησε για περίπου έξι μήνες το 1925, εμφανίζονται περισσότερο γήινα χρώματα, όπως ώχρες, καφέ και κεραμιδί, που αποδίδουν τη φυσιογνωμία των οικισμών και του τοπίου. Στη Σαλαμίνα, το καλοκαίρι του 1926, οι συνθέσεις αποκτούν μεγαλύτερη χρωματική ένταση, ενώ στα αγιορείτικα έργα διακρίνεται μια ιδιαίτερη ισορροπία ανάμεσα στα γαλάζια, τα πράσινα και τις θερμές γήινες αποχρώσεις.

Σταδιακά οι μορφές απλοποιούνται και η ζωγραφική αποκτά περισσότερο αφαιρετικό χαρακτήρα. Ο ζωγράφος δεν ενδιαφέρεται τόσο για την πιστή απεικόνιση των λεπτομερειών, όσο για τη συνολική δομή και τον ρυθμό του τοπίου. Η καλλιτεχνική του πορεία δεν μπορεί να ενταχθεί αποκλειστικά σε ένα ρεύμα. Ανήκει στον ευρύτερο ελληνικό μοντερνισμό, με έντονες μεταϊμπρεσιονιστικές επιρροές, στοιχεία από τον φωβισμό και τους Ναμπί, αλλά και βαθιά αφομοιωμένη βυζαντινή αισθητική. Αυτή ακριβώς η σύνθεση είναι που καθιστά το έργο του ξεχωριστό.

Το 1926 κέρδισε τον πανελλήνιο διαγωνισμό για την αγιογράφηση του Μητροπολιτικού Ναού της Ευαγγελίστριας στην Άμφισσα, με ομόφωνη απόφαση της επιτροπής, στην οποία συμμετείχαν ο Αναστάσιος Ορλάνδος, ο Δημήτρης Πικιώνης, ο Αριστοτέλης Ζάχος και ο Κωνσταντίνος Παρθένης. Η εικονογράφηση ολοκληρώθηκε το 1932 και αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα έργα της νεότερης ελληνικής εκκλησιαστικής ζωγραφικής. Ο Παπαλουκάς σεβάστηκε το παραδοσιακό εικονογραφικό πρόγραμμα,

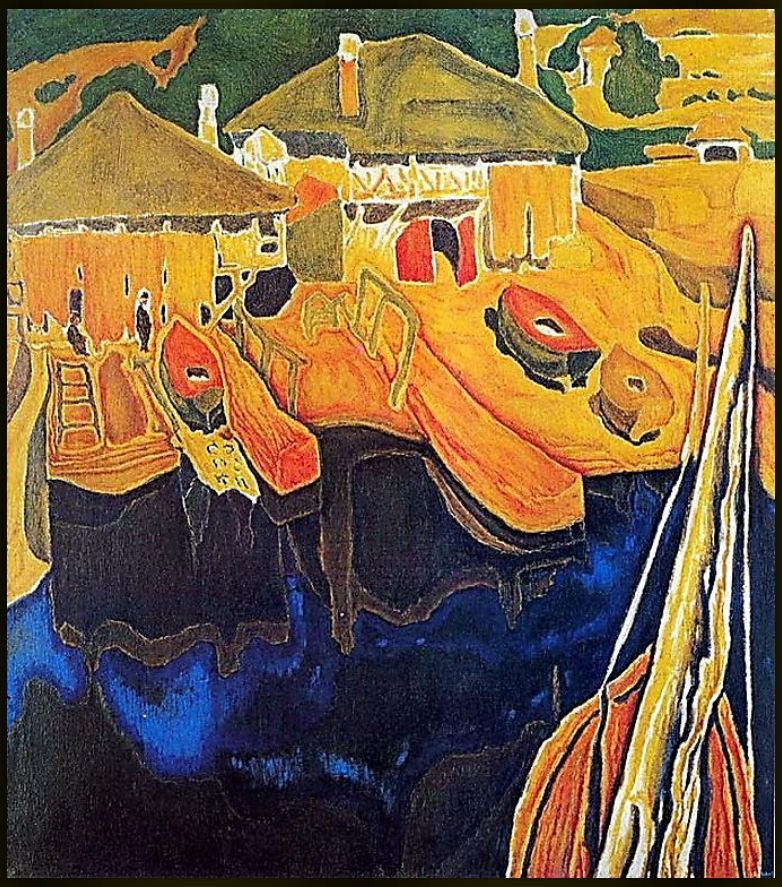
αλλά το απέδωσε μέσα από μια σύγχρονη ζωγραφική αντίληψη. Οι γνώσεις και οι εμπειρίες που είχε αποκτήσει στο Άγιο Όρος τού επέτρεψαν να δημιουργήσει ένα έργο που συνδυάζει τη βυζαντινή κληρονομιά με τη μοντέρνα αισθητική, χωρίς να αλλοιώνει τον πνευματικό χαρακτήρα της εκκλησιαστικής εικόνας.

Η δημιουργική δραστηριότητά του δεν περιορίστηκε στη ζωγραφική και την αγιογραφία. Ασχολήθηκε με τη σκηνογραφία, φιλοτεχνώντας σκηνικά και κοστούμια για το Εθνικό Θέατρο και το θέατρο της Μαρίκας Κοτοπούλη, ενώ δημιούργησε τοιχογραφίες και διακοσμητικές συνθέσεις για ιδιωτικά και δημόσια κτίρια. Ιδιαίτερα χαρακτηριστική είναι η συμμετοχή του στον χρωματισμό της περίφημης Μπλε Πολυκατοικίας στα Εξάρχεια, έργου του αρχιτέκτονα Κυριάκου Παναγιωτάκου, την περίοδο 1932-1933. Η παρέμβασή του δεν ήταν απλώς διακοσμητική, αλλά αντανακλούσε την αντίληψή του ότι το χρώμα αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της αρχιτεκτονικής σύνθεσης.

Κατά τη δεκαετία του 1930 συμμετείχε στις εκθέσεις της ομάδας «Τέχνη» και συνεργάστηκε στην έκδοση του περιοδικού «Το Τρίτο Μάτι» (1935-1937), μαζί με σημαντικούς δημιουργούς, όπως ο Στρατής Δούκας, ο Νίκος Χατζηκυριάκος-Γκίκας και ο Δημήτρης Πικιώνης. Το 1940 διορίστηκε σύμβουλος του Δήμου Αθηναίων σε θέματα πολεοδομίας και χωροταξίας, ενώ ανέλαβε τη διεύθυνση της Δημοτικής Πινακοθήκης. Από το 1943 έως το 1951 δίδαξε σχέδιο στην Αρχιτεκτονική Σχολή του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου και το 1956

εκλέχθηκε καθηγητής στο δεύτερο εργαστήριο ζωγραφικής της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών.

Πέθανε στην Αθήνα στις 3 Ιουνίου 1957, έχοντας ήδη αναγνωριστεί ως ένας από τους σημαντικότερους εκπροσώπους της νεότερης ελληνικής ζωγραφικής. Η προσφορά του τιμήθηκε μεταθανάτια με έκθεση στην Εθνική Πινακοθήκη το 1976 και στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Αθηναίων το 1982. Το 2006, η κόρη του, Ασημίνα (Μίνα) Παπαλουκά, δώρισε σχεδόν το σύνολο του έργου του στο Ίδρυμα Εικαστικών Τεχνών και Μουσικής Β. & Μ. Θεοχαράκη.

Η καλλιτεχνική αξία του Σπύρου Παπαλουκά βρίσκεται κυρίως στον τρόπο με τον οποίο αντιμετώπισε ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα της νεοελληνικής τέχνης: πώς μπορεί ένας σύγχρονος Έλληνας δημιουργός να συνομιλεί με τις διεθνείς καλλιτεχνικές εξελίξεις, χωρίς να αποκόπτεται από την ιστορική και πολιτιστική του παράδοση. Δεν αναζήτησε την ελληνικότητα μέσα από την αναπαραγωγή γραφικών θεμάτων ή την εξιδανίκευση του παρελθόντος. Την αναζήτησε μέσα από το φως, τη χρωματική ιδιαιτερότητα του ελληνικού τοπίου, τη γεωμετρία των οικισμών, την αρχιτεκτονική των μοναστηριών και τη βαθύτερη αισθητική αντίληψη της βυζαντινής τέχνης.

Ο Παπαλουκάς υπήρξε ένας από τους δημιουργούς που απέδειξαν ότι η μοντέρνα τέχνη και η ελληνικότητα δεν αποτελούν αντίθετες έννοιες. Το έργο του δεν είναι ούτε μια αναβίωση του Βυζαντίου ούτε μια μίμηση της ευρωπαϊκής πρωτοπορίας. Είναι μια προσωπική καλλιτεχνική πρόταση, βαθιά ελληνική και ταυτόχρονα σύγχρονη. Και τελικά, αυτό που μας παραδίδει δεν είναι απλώς μια διαφορετική εικόνα της ελληνικής φύσης. Είναι ένας διαφορετικός τρόπος να τη βλέπουμε: όχι μόνο ως τόπο και τοπίο, αλλά ως φως, ρυθμό, χρώμα και μνήμη. Μια ζωγραφική που αποδεικνύει ότι η παράδοση δεν αποτελεί εμπόδιο στην ανανέωση, αλλά μπορεί να γίνει η βαθύτερη πηγή της..

39ο Ενημερωτικό Δελτίο Φίλωνα «Τέχνη & Πολιτισμός» Τεύχος Νοεμβρίου 2026

***Εκδότης**: Π.Κ.Π. «Ο Φίλων», **Αρχισυντάκτης**: Νικόλαος Σοφιανός, **Συντάκτες – Συνεργάτες**: Μαριανίνα Πάτσα, Κων/νος Τσικλέας, Σοφία Θεοδώρου, Απόστολος Ζυγόπουλος, Ιωάννης Λάσκαρης, Κατερίνα Ζώτου, Γρηγόρης Μαλεβίτσης, Δήμητρα Χόνδρου, Μαρία Παπαδάτου, Νίκος Κεράνης, Γιώργος Σοφιανός **Επιμέλεια Κειμένων:** Μιχάλης Ηλιάκης, **Γραφιστική Επιμέλεια:** Ιωσήφ Τουρναβίτης, **Υπεύθυνος Social Media:** Κατερίνα Ζώτου*